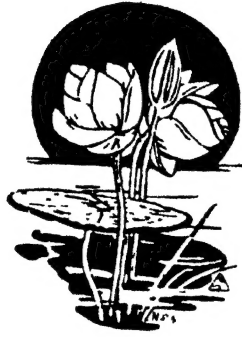

8598

ప్రతిభ

సంపుటి ౬ :: సంచిక ౧

సంపాదకుడు : తెలికిచర్ల వెంకటరత్నం
నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు : గుంటూరు

△ న వ్య సా హిత్య ప రి ష త్త △

గౌరవాద్యక్షులు :

శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

శ్రీ రాయప్రోలు సుద్దారావు

స్థాయిసంఘము

అ ధ్యక్షులు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ఉపాధ్యక్షులు

గిడుగు వెంకట సీతాపతి

కార్యదర్శి

తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం

సభ్యులు

దేవరాజు వెంకటకృష్ణారావు

గుంటూరు తుల ధర్మారావు

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

పిలకా గణపతిశాస్త్రి

అత్తలి సూర్యనారాయణమూర్తి

చినమామిళ్ళ శివరామ కృష్ణప్రసాద్

వింజమూరి శివరామారావు

కొమర్రాజు అచ్చమాంబ

కొటూరి వెంకటేశ్వరరావు

పిసుపాటి వెంకటరమణయ్య

దేశిరాజు కృష్ణశర్మ

కోల వెన్న రామకోటిశ్వరరావు

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరి

పి. వి. రాజమన్నురు

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

చిటకూరి నారాయణరావు

△

కార్యనిర్వాహక సంఘము

అధ్యక్షులు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

కార్యదర్శి

తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం

సభ్యులు

కోల వెన్న రామకోటిశ్వరరావు

నోర సినిమాశాస్త్రి

కొమర్రాజు అచ్చమాంబ

△

ప్రతిభ సంపాదక వర్గము

తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

చిన్నవ లక్ష్మీనారాయణ

అడివి బాపరాజు

చింతా దీక్షితులు

△

గ్రంథ విద్వాయక సంఘము

శివశంకరశాస్త్రి

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు

జలనూత్రిం రిక్మిణీనాథశాస్త్రి

కొటూరి వెంకటేశ్వరరావు

△

పావళీ మహోత్సవము (గేయము) గణపతి	(357) ౧
సంకాంతి జ్వాలలు	(358) 3
ఉరికొయ్య (పద్యము) దేశిరాజు కృష్ణశర్మ	(359) 7
శైశిరస్వత్సవులు (గేయము) మొక్కపాటి కృష్ణ	(360) ౯
రాగశ్రీ	...
Vibgyor (గేయము) బి. వి. సింగరాచార్య	(361) ౧౧
నెన్నెల (గేయము) కొర్రకర్పి వేంకటరత్నం	(362) ౧౧
కరుణగీతి (పద్యము) పట్టికొండ రంగయ్య	(363) ౧౨
చిరంజీవి పాటలు (గేయము)	(364) ౧౩
సాంతడబ్బా (గేయము) పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి	(365) ౧౬
నోరి: ఖండకాన్యాలు (విమర్శ) వావిలాల నామయ్యలు	(366) ౧౮
అంధ్రప్రభుత్వ (పద్యము) శ్రీ కె.ఎ.రామం	(367) ౩౨
కృష్ణవేణి (గేయము) జనమంచి కామేశ్వరరావు	(368) ౩౪
సంపూర్ణాహుతి (నాటిక) పి. గణపతిశాస్త్రి	(369) ౩౫
బాపినాన్న (గేయము) చిరంజీవి	...
గురుప్రశంస (పద్యము) రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి	...
త్యాగము (విమర్శ) పారసంది జగన్నాథస్వామి	...
రాజదర్శనము (శివ్యనాటిక) శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి	...

.....

ప్రతిభ

నవ్యసాహిత్య పరిషత్పత్రిక

సంపుటి = :: సంచిక ౧

Δ

జూలై నెల ౧౯౪౧

Δ

సంపాదక వర్గము :

తెలికిచర్ల చెంకణరత్నం
శ్రీలింగం శ్రీనివాసరావు
ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి
పున్నస రఘీనారాయణ
లడవి బాపిరాజు
చింతా దీక్షితులు

బాటబండిగంటల తాళములం

బండి మేరయు మువ్వలగలగలలో.

బ్రదుకు ప్రాయు వల్లకీమేగానీ,
మెదలోతుల బలికించిన భయజీ,
నీ పెన్నటి కిక రానేపుగదా,
చీకనుచే నిర్జీవముగాదా!

రంగురంగువదరంగులమ్ము హో

రంగుల జగ మొక పెలుగుకలనులో,

యెద మెలరల నిడి విడిరించిన నె

మ్మడిదల హో రాగరిమూలనులో,

యుగయుగముల నాచునియే రానీ,
జగతి విచ్ఛేదనమేగానీ,
నీ ఏక మతి రానేరాపుగదా!
చీకనుచో యర ప్పదా, పృథా!

గ ఐ ప తి శా స్త్రీ

జగతిఁ దొలినాళ్ళ విలసన్నహమ్ములవెళ్ళి,
యుగములం దిర నెమహోర్నివమ్ముల రేళి.
నగవులం జెలగు సరనారీముఖమ్ములన్
విగళితవిచారబాలక భేలనమ్ములన్

నిర్బరేక్షల నామనీషం దలంచెదన్
సీరహమ్ముగ పెగ స్పృహార్పి నిలిచె

ఆ నిరాంతరదత్తహావాః కేళితై !

ఈ నిశాబంధిరజుహేంద్ర మణిపేటిలో.
ఏ నాటికె న నివే మెరయించుచున్నావో!
అశాయినీనిశాలలరాంబరి తలదిచా.
అనందమర' దీపాచళి

సంక్రాంతి జ్వాలలు

మంచుతెరల తెలియనిగుళుల
మిగలచులలు సంకాలిరీలలో.
మెంటుదయంగల చుల్లమల్ల చ
న్నంటి యాడునీడల లాగ్నములో.

ప్రదు కానంద్రధనుగాన.
రదనదరస్మిత హృదయహాఠియే.
యాపనకుండ చురలదా, ప్రచుదా.
సీమక మర రాకేరవే గదా,

బాలబాలికల గళకలరలమ్ము
లాలించిన పురుగులపయరలలో,

మెరయు' వరణసుందరసర్తనమ్మలన్,
ఇరులకొగిటల నిద్దురచోపు సేదలన్,
మరల సరుగడల దొండర లాస్య మాచెడున్!
వరికించునంతలోపల చూయ చుయ్యెడున్!

ఓ ప్రభాజర్తరచిరోపవాసనజాల!
ఓ ప్రహేళికరంగిరోచ్చరిం శిశుగళా!

కనులార సీమూర్తి గాంచనే లేడుగదా!
మనసార నీచు నెమ్మది నెలువలేడుగదా!
షణ్డికవిద్మల్లరోజ్జల సర్తవీరీల,
అనుకొని కనుంగొననయలల బయివెదే చేల!

మా గృహాంగణ చరణమల్లికానుషవల్లి!
అగల! మాగల! నడచేడు మాగు! దీపావళి!

వెనువడిగ కరుగు నీ గను సమేష్టమ్మనన్,
చునుముని స్నేహపాపామల చిలచినన్,
చనుల సరిచిన దీపికారోజనమ్మలన్,
మణురై చెఱంగు నిర్మల సయినబిందువురన్!

ఒకమాట మరలరాచో! స్మృత్తవాహినీ!
ఒకసారి నెలువరాచో! విశ్వమోహినీ!

శాలిగళ కలకల విశాలపీఠికలందు,
శాంతినుచు మురిలె నారాధదీపికలందు!
అంతలోనే జగ మ్మలల సేరించుయ్యె!
అంతలో నేత్రయుగ ముఖకామ్యయ్యె!

చిత్తమునుమీ న విచిత్తవేలనహేల,
నేత్రముల చొరె న్నిసలకజీకామాల

దీపావళి మహాత్మ్యము - గణపతీ శాస్త్రి

దివిఁ జలత్తారకల చెరి మేలిముసుగులో,
 పవనోల్లసిల దీపవననాంబులములలో,
 దివిటీల కనుల నునియ నీలిమురులలో,
 సవిలాసకటరిచ్చివిబర్హణములలో.

అరుగెరిదిరివి నీ పడర దీపావళి!

పరిహసల్లరిల సునరాలోచనావళి!

నీ ప్రచల వివిధ దృష్టికల సుప్రమములో
 నీ ప్రభావకవాహినీహాసములములో,
 ఈ ప్రచలము చిత్తధై న్నబ్ధి మయ్యెడిదె!
 నీ ప్రమోదము రిప్రధై న్నగ్నింబెడిదె!
 నీ చెవిల దోహో విసలాహినింతనా!
 నీ చెవిర ముదిరి కడుగీయలాస్యాంగినా!

అదాల గోపాల మానుషిరోదయై,
 అ బహువిధావనివరుడై సరిపరితమై,
 బోధాపతతి సుప్రసునిరదఃములయ్యె!
 అభాసమాన జగ ముల చెరికలు సయ్యె!
 అరాగ గుణతరేణోలాజభాస్వరా!
 ఆలోలకాశరదాచరితదామరా!

ఇట్లనవతోరణప్రాంగణమ్ములయలసి
 శుభ్రవర్ణవిదిత్ర చూర్ణవర్ణకలంపి,
 దిగ్బలతిరకరవిత్తిర్ణ జయమాలయై!
 ముగ్ధాంగనారూపకజోల ముజిభూషయై
 రారమ్ము! రారమ్ము! రమ్మదీపావళి!
 రారమ్ము! రమ్ము! రుచిరాజి నాగావళి!

ఉ రి కొ య్య

దేశరాజు కృష్ణశర్మ

నేను గరించినానని అనేకులు భారము తీరినట్లే, అ
జ్ఞానుడు. దుర్బదాంధు డని చాటిరి చెప్పిననోట చెప్పకే
వినాక యాతనాగతిని ఈ డరికొయ్యను తాచి. చూచుచు
న్నానిట ఈ ప్రపంచ మిపుడైనను మారినరీతి తోచదే—

నేనొక తన్మయత్వము గజించిన చూర్ని డిశకూరరే
నేను ద్వివింది పోయిను అనికప్పం నిశ్చిరమిట్లు. ముగ్ధక
న్యూనన లక్ష్యబోలె, వివిధాల తాలెను సంజమబ్బులక
తానని తాంతినేమి తజుకై, మెరువై, ఘవి మూని పోయితిక—

నారో కోరికలన్ని ఏకమయి గంభర్వాప్సరోహమిని
తీలాభంగిమ లన్ని నాకొరకుగా రంభానమై పుంజమై
ఈ లోకాన మనోహరత్వము సుఖం బింపారగాడేయి రి
ల్లీలామూర్తిని నేను నా రిలపులో తీచేరిచె మిఘ్నిర్యముల్—

ఒక జవరాలు మెల్లన మృచూర్తంతో చిఘ్ చిరభోవు వా
లిక అడుగుల్ గగుర్పులవి పీసిముగాఁ జను లేలనిగ్గుపో
లిక ఒక దివ్యభావ పరిరీసము నా కనులందు నిర్వభా
ప్రకటముగా కనంబడుచు పాయడు నా ఎద యంత వుండుగాక—

ఒక పసిపాప ఏ పసిడి యూహలలో తను పొంగిపోయి పొం
దికలు విలాసిముల్ పరిగడించెనొ? నేర్వక, మొట్టవారగా
వికటములై న గుండెలను పెంచిన దంపతులెల్ల నాచుభా
వుక కడుకార్చగీతులను పోల్చగ, మెచ్చగలేరు సామ్యతక—

ఒక సంధ్యాసవవేళ నా ఎడదలో ఉల్లాస మాచుర్యవీ
చిక యొక్కందు చకచ్చకచ్చకిత సజ్జీభూర జాత్యశ్వమై
ఒక వర్షానది పొంగుగా వివిధ ఛావోద్రేకముల్ చేర్చ నా
సకలంబు భ్రమచెందు శాశ్వతరిరంసాపేక్షతో క్యాలితి—

నాటి రిరంస నా ఎడద నాట్యము చేసె వసంతదీప్తియై
పాటలుపాడె పూర్ణిమ విధావరియై ఆపు దంతకంతకు
పోటుగలట్టి సంద్రమయి పొంగెను పో ఇకతాళలేక నా
ఆటల పాటల విసిగినట్టిది లోకము విప్రతీప్తమై—

ఈ సకలంబు నా మెడకు ఎత్తిన దీ ఓరికొయ్య సన్ను నా
ఆశలువీడ నీంజలదాహా క్రొత్తమెటుంగువీడె ఆ
కాళము భర్తృహీనయటు కాంతి దొంగెను మల్లికాంబయ
కోసిన లేతమొగ్గల కనుంగొని రాలెను మౌనబాష్పముల్—

ఈ సర్వస్వము నాదుకంటికి వృథాదేయర్వరాధాంతగా
థా సిద్ధాంతములందు కుంటువడి బాధ మూల్గు చున్నట్లుగా
నా సర్వస్వము నీవ యంచు తను పొందవచ్చు కాంత పృథా
గా సాధించెడు ప్రదృభర్తగతిగా కాపజ్య నిట్టాతమై—

మునుపొకనాడు నామనసు ముంగిట ఈసకలంబు సౌమ్యమై
అనయము వేదము త్రయిదువై నను పెంచగ ఆహితాగ్నినై
అనువుగ ఆశిషత్త్రయమునై వివిధాళయ దివ్య దీప్తుల
పెనిచెదనంచు కోర్కెలను పెంచితి లోకము తుంచె రెక్కల.

ఒక జన్మాంతర పాపపుణ్యఫల మీ ఒయ్యారిగా, తీవ్రభా
వుక భావాంతర దీప్తిగా ప్రబలసమ్మోహ ప్రయోగంబుగా
గికురించు వెరపించు నప్పుల నధిక్షేపించు నా గుండెలో
కకుబంతావృతయాతనాతమము వాకల్ యుండురై క్రమ్మగా—

నను వెంటాడుచు జన్మజన్మముల నానాయాతనల్ పెట్టి పో
యిన దారిన్ మఱి వచ్చుచుండెనిది నా ఇష్టార్థముల్ తీర్చ గో
రును గానీ నను అందుకో నియదు నిర్ముక్తార్థ ధర్మావలం
బనయోచున్ నను మోహపెట్టి చెరచున్ బాధించు ఏకాగ్రతన్

ఇది నా యాపసవేళ పర్వలిడి వచ్చెన్ శారదజ్యోత్స్నగా
పదునైరాచిన కోర్కెగా విరహతాపభ్రాంతిలో భ్రాంతిగా
ఎదలో పూచినపూవుగా ప్రణయ చాహిన్యామృతప్రేణిగా
వదలెన్ సన్నిక నాడు జీవితగత భ్రాంతిన్ పరిశ్రాంతిగా—

నా కిప్పుడీ ప్రపంచ మొకనాడును సవ్వని సవ్వగా ఎదో
చీకటికొంపగా, విరహ చిందులు రొందర యగ్రతాపముల్
గా కనుపించు నల్లనిది కాంత యొకత్తుక ఇన్నగజ్జెలన్
భీరర కీకరాకృతుల సృర్యమొసర్చెడి రీతి తోచెను—

ఒక సుడిగాలి రివ్వమని హోయని పిల్చును సన్ను ఇంక వే
రొకడు ఉషర్చుచుండు తన యూహలలో నను దాచివెట్టు నా
కిక ఎడమింతయేని ధిరియించని మిత్రులు అస్మదాదు నీ
సుకముల నేలపై తిరుగుచుండిరి ఎగుకు ఎగునేయుచు—

ఒక పెనుభూత మీపుడమి ఊర్జితమై గ్రసెయించి నింగిపై
వికవిరి ఎర్రనవ్వులను వేల్చును నాహృదయాన శాంతి కో
రికలు మనోజ్ఞతావిధిరీతులు నల్లని పెద్ద మబ్బులై
వికలములై తదంతర ద్రవీపరిపాకము పిమ్ముభావమై—

మోదుగనైన నాఎడద మోసిన భారము చింతచెట్టుగా
వీడలు గ్రమ్మి కోరిక లనేకములన్ చిగురించపోదు ల
షాధనవాంబుదం బగుచు ఆకస మొక్కట గ్రమ్ము దుఃఖ సం
క్రీడనమందు బాష్పపరికృష్టము లోకము బేలువోయెడి—

ఎవరో గుండెలు చీల్చి నెత్తురురలన్ క్రీడించుచున్నారు ఇం
తెవరో ముష్టిగదాభిఘాతముల వాకిళ్లన్ని మార్మోగ పె
ద్దవడిన్ పిల్చుచు ఏడ్చుచుండి రిట గ్రద్దర్ కాకు లెగై త్తగా
త్రివిధార్థంబుల మూడు జన్మముల దారిద్ర్యంబు రాపాడగా—

ఒక ప్రత్యగ్ర విషాదరేఖ తరుమన్ డిల్లాస ముల్లోలమై
క్రకవంబై గృనియింపగా పృజల వక్రక్రీడలోలాత్మలన్
ముకుత్రాడైన వినాశనక్రమము సమ్మూలంబుగా సంస్క్రియ
ప్రకరంబున్ జరిగింప బూనె నిపు డీ ఛారంబు ఎట్లోర్తురో—

నాకై చరపణ లిచ్చువారెవరు! చిన్నదచ్చిదానందమో
సాకారాంగ నిరాకరకృమమో? విజ్ఞానాంతపూర్ణత్వమో
లోకైకశుభ సాంఖ్యసూత్రమో? కటా! లోభప్రలోభంబులన్
చీకానెనది పాడులోక మిక చీ! చీ! రేడు పో! నాకిటన్—

శైశిర స్వ ప్నాలు

శిశిరాంసమ్మలొ
శిల్పహృదయపుటలం
కలలో
తావి సదుకులహృం
నావలే తెరలెత్తి
పాగిపోతోన్నాయి
రేపుకైః

ఎండిపోయిన తలపు
టాకులన్నీ రాలి
మ్రోడువారిన బ్రతుకు
బదుపులో
చిన్ని సీతాకోక
చిలుక రెగిరొచ్చినటు
చివురులే పురుడించు
తీయగా !

అలరునై,
తలిరునై
ఆడవిసౌస
ఉరవదుల
మెలికలలో
మిలమిలల
కలసి పయ
నా లొచు
తేలిపో
తోన్నట్లు
కలలు !

రా గ రే ఖి !

చందమామ చల్లదనమొ
మందావిల సోయగమ్మొ
పూవులలో
తావులలో
చవులూరే
చివురులలో
విరబోసే పరువమ్మొ
నీ పాటల
నిండి పొరలు !

వీరిగగన రాహస్యమొ
వీరదిహృదయాశయమ్మొ
గాయలలో
ఈలలలో
పజ్జించల
రవకులలో
తేలివచ్చు సందేశమొ
నీ యేలల
విధ్వనించు !

సంధ్యారుణ రాగప్రభలొ
విశామపుణ కైశ్యరుచులొ
కడలి సురుగు
తెరటాలై
యేటి సదల
వేగాలై
సుదులు సుట్టి ప్రవాహిల్లు
నీ రాగా
లాప రేఖ !

మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

‘Vibgyor’

౧

మీ చేలకు
మీ చెరువులకూ
మీ నదులకు
మీ బ్రదుకులకూ
జలదానం చేస్తూందని
వలాహకాన్ని
పూజించి
ఆర్పించి
ప్రార్థించి
బ్రహ్మరథం వట్టించి
జగన్నాథరథం ఎక్కించి
చైత్రరథం పంపించారంటే-

అది -

అప్పటి కప్పుడు
అకటా విరటమై
ఉక్కిరి బిక్కిరై
అటు పరుగెత్తి
ఇటు పరుగెత్తి
వీడ్చి

ఏలక్కాయలు తివి
నీళ్ళుగారి
పిండి పిండై
పిండి మంచై
మంచు పిండై
నశించి
కృశించి
చచ్చి
చేయంగల విన్నపాలని
మళ్ళీ వచ్చి
మళ్ళీ! మళ్ళీ!! మళ్ళీ!!!
అంటుండేమో సందోయ్...
కొంపదీసి
తంపటేపి
జాగ్రత్త!
జాగ్రత్త!
జా.....గ్గ.....ర్త
బాబూ!

౨

వయసొచ్చిన పైడి కన్నెలా
యెదిగిన దోరావుపెయ్యలా
ఎర యెర్రని తలిరాకులతో,
తొలిపూతల బంగారు సొమ్ముల
తో కులికే మామిడిగున్నలు

నలనల్లని నీలాకాశపు

Back - ground లో అందం చందం :

వత్తి యెరుపు సంధ్యాకాశపు
Back - ground లో వెలవెల పోవూ !
నా *Sweet - heart* నల్లని రూపుకి
తెల్లపట్టు *Saree* సొగసు :
ఆ గుండ్రని నల్లకలువ *Face*
ఆ *Face* లో తెల్లకలువ *Eyes* !
అలా అలా వస్తూ వస్తూ
కల కల కల నవ్విందంటే -

నా ముద్దుకి ముత్యాల హారార్
నా *Mystic beauty muse* కి
నా కవితకు చక్కిరిగింత !

నా అందం తెలిసిన కళ్ళకి
Color-effect తెలిసిన కళ్ళకి
అసలు తనే నల్లనిది గదా -
'ఆ *Nasty* నల్ల *Saree* ని

అస రెవ్వరికై నా ఇచ్చెయ్
అంటే - మా అవిడ వినదే !

ఆ మాసిన నల్ల మసిష్టం
లో తానే కనబడకుండా
తయ్యారై వచ్చి మెల్లిగా
గదిలో *Light* ను తగ్గిస్తే
ఎల్లాగుంటుందో ఖాళీ
ఈ *Beauty worshipper* కి

బి. వి. సింగరాచార్య.

వెన్నెల

తెలిమిబ్బుల దొన్నెలలో జారి
వలిగాడువు వడపోల తేలి
నిదురించిన నీరవజీవికలో
వెన్నెలతుంపిళ్లు హాసించినవి;
మృతశోణిత మిహికా నాళికలో
విరజూసిన వెన్ని గులాబీలో.

....
చూరాన కుమారిలు ప్రేయసికీ,
ధృతిదూలి కృణించే నా యెదకూ,
వలపారు తలంపుల వంతెనలన్
వలగొన్న పురాస్మృతి గీతులతో,

జలతారు సుమాళిపు తీవలలో,
అలవోక రచించును హస్త మెదో !!

....
సుధలారని చిక్కనరోచులలో,
సొగయించే కరువలి చలువలలో,
సరిగంగస్నానము నేడు చెరి.
కాంక్షిల్ వెలిగ్రక్కిన కాదిబిలూ,
కన్నీ ఋరలించిన కళలతా
ప్రళయముల్
పవరింతమ చేవి ?

కొనకళ్ళ వేంకటరత్నం,
సాహిత్యమండలి, ఏలూరు.

క రు ణ గీ తి

వ ట్టి కొం డ రంగయ్య

తలిదండ్రుల్ మరె చుట్టపక్కములు పంతంబాడి మూఢాత్ముల వృ
ద్ధులారము. విరసుక, దయారహితు, విద్యాహీను నున్నీలదు
జ్వలవల్లి నవమోహనాంగి కకటా! ప్రియేశుడం చెంతయో
వలదం చేర్చిన నంటగట్టిరిగదా! ప్రియోగంబునక

ధనదాన్యాదులకోసమై పతికి కాంతా! ఆమ్మినట్లయ్యె నిక
జనకుం డీగతి వర్తితద్విజము హింసాజీవి కర్పించులా
గనుకంపారహితుం దొకండు; భువి సౌఖ్యం చేమి నీజన్మమం
దున లేదంచు లిఖించెనేమొ విధి పంతుల్ మూడు నీమోమునక

మృదుకింజల్కనుమప్రవాహమునాంద్రీభూతసాంవర్య సం
పద శోభిల్లు లతాశి కాశ్రయములై పత్తించెనే స్థాణువుల్!
పదునారేదులు వచ్చిరాని యువతీలావణ్యరేఖోదయా
స్పదమౌ రూపము బూదిలో గలుపు నాజ్యంబులు వ్యర్థంబె కా!

సతతప్రోల్బణదుర్భరోద్గమితపశ్చాత్తాపపీడివిభూ
ర్జితచిత్తమ్ము తపించి, ధూనమయి తన్నీ, నేడు నానాటి కీ
గతి కుష్కించిన నిన్ను గల్గొనిన నిష్కారుణ్యచేతస్కులే
నతిదౌర్భాగ్యము సంస్మరించి అనుకంపాద్రాశ్రువుల్ గార్చరే!

తగుదర్తక పరియించి సంతతము కాంతప్రాప్తిసౌఖ్యైకవి
మ్ముగ నోలాడు నదృష్టరేఖ లభియింపగబోవ డీ జన్మలో;
జగదాశ్చర్యకర త్వదీయవికసల్పేందర్య మీషింప నక
స్వగతవశ్చ గలంచు ఎందుకొర కీ సౌందర్య మం చెప్పదుక

చిరంజీవి పాటలు

౧

పాత పాతే
పాడుకోనా
నీ తలంపే
వీడుకోనా ॥

గొంతులోనే
కూలిపోనా
గుండెలోనే
మండిపోనా

॥,,॥

నీటిలోనీ
నీడలోనే
మేడచేసీ
ఆడుకోనా

॥,,॥

౨

కొండమీదే
వుండి నవ్వే
చిన్నిచుక్కా
చెప్పవా నా
తెవరవో నీ
వెవరవో॥

చీకటంతా
చీల్చిపాడే
చిన్నిగొంతా
చెప్పవా నా

తెవరవో నీ
వెవరవో॥

వాససలతో
వచ్చిపిలిచే
చిన్నిపూదా
చెప్పవా నా
తెవరవో నీ
వెవరవో॥

౩

నెదుర బరువులు నన్ను
పదలుచేనాదో
నీవు నామ్రోలనే
నిలుచుచేనాదో॥

కొండపై సూరేడు
కొలుపు తీరిచెనంట
కొలనులోపల తామ
రలు పూచెనంట

॥,,॥

పగలుపోయెను రేయి
వచ్చినది యన్నార
రేయిం బవలు లేక
రీతియే నాకు

॥,,॥

కనులనిండా నాకు
కారుచీకటులేన
నీవె చీకటివోలె
నిలిచినావేమొ

॥,,॥

౪

- అతడు -

బంగారు సంకెళ్ల
బండిని నేను-

- ఆమె -

బంది గొంతుకలోని
పైడిగంటను నేను

- అతడు -

పైడిసంకెలమోత

- ఆమె -

పైడిగంటలమోత

- అతడు-ఆమె -

తాండవేశ్వరపాద
తాళనాదమ్ములో

- అతడు -

కరగిపోయేనా

- ఆమె -

కలసి బ్రతికేనా

౫

నీవు లేవని యందునా
నాతోటి
రావురె మృనుకొందునా॥

నాదుట్టు నానీడలే

నవ్వుతూ

నమిచి వేమని యడిగితే

॥౧॥

దిక్కులన్నీ జాలిగా

ఓక్కరెవె

ఎక్కడికి పోదువంటే

॥౨॥

మొంటిపామై గుడ్లలో

నీస్వామి

వుండెనని లోక మంటే

॥౩॥

౬

నాకు భయమేస్తోందినాన్నా
ఎదో

సల్లసల్లని నీడ

నాపైవు నడిచింది

నాకు భయమేస్తోందినాన్నా॥

నాచేయి వదలికే నాన్నా

నువ్వు

నాచేయి వదలికే

నడిచివస్తానీడ

నాచేయి వదలికే నాన్నా॥

నన్ను చూస్తూ నడువు నాన్నా

నన్ను

నీవు చూడకపోతె

నీడలు పిలుస్తాయి

నన్ను చూస్తూ నడువు నాన్నా॥

౭

నా కేమి కొడువ బున్నాయిలే
నీకు
నాకంటె ఎవ్వ రున్నారులే॥

నామనస్సుకు తోరజాయగా
నీతీపి
నవ్వులే కట్టుకొన్నానులే

॥..॥

నీకంతమున పూలమాలగా
చెసి
నాకరమ్మలై వేసినానులే

॥..॥

నీపూజితారకు హారతులుగా
నా
చూపులే వెలిగించినానులే

॥..॥

౮

న న్నెరుగరా నాకు
నేలంతకడుపు
నేలంతకడుపులో
మబ్బంత ఆకలి

మబ్బంత ఆకట్టా
మనసంత మంట
మనసంతమంటలో
మండిపోయానే
న న్నెరుగరా మీరు
న న్నెరుగరా॥

౯

నన్ను పాపనుచేసి ఊపుతున్నావా?
మిన్ను కూయెలకట్టి
మన్నునూయెలచేసి
నన్ను పాపనుచేసి ఊపుతున్నావా?

నన్ను నిష్కరపుచ్చి నవ్వుతున్నావా
నానిద్ర లేయగా
నీ నవ్వు చగలుగా
నన్ను నిష్కరపుచ్చి నవ్వుతున్నావా?

కలిలలోనే నీవు కానిపిస్తావా
నాకలలు నీడగా
నూకాంతి నీవుగా
కలిలలోనే నీవు కానిపిస్తావా?

సాం త డ బ్బ

పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి

చెత్తచెదారం
దుమ్మదుమారం
ఉత్తఉరారం
ధోరుధోరునా
హోరె రిస్తూ -
గలగలగలగల
గాజుమలారం.
చెవులో చిచ్చెట్ల
ఘెత్తిమంటూ -
కంకరరాట్ల
చాకిదబ్బా.
దబదబదబదబ
లాడిస్తూ -

ఉప్పర మెగనే
దప్పులమోతా,
టుపటుపటుపటుప
మోగిస్తూ -
కీమరాళ్ళతో
పేచీపడుతూ
గింగురుగింగురు
యాలయివేస్తూ -

థాంథాంథాంథాం
రాందోల్ మోతా,
ట్రట్టర్ ట్రట్టర్
నగరదెబ్బా.

చెవులోద్రమ్మును
బ్రద్దయిచేస్తూ -
ఒక్కమినిట్టూ
డిపిరిసరిపక.
చెదుగుదుగుదుగుదు
గుదుగుదుగుదుగుదు
లాచేస్తున్నావ్ -
దంచేస్తున్నావ్ -
చెక్కేస్తున్నావ్ -
పొడిచేస్తున్నావ్ -

చోటుచూర్చినా
స్లేటుమార్చకా
ఒకటే పూదర
ఒకటే పూదర
పెట్టేస్తున్నావ్
కొట్టేస్తున్నావ్ -

నవ్వం నవ్వం నవ్వం అంటూ
బదబదలాదే
పదజాలంతో
లోకంకట్టా
కప్పేస్తావ్ ?

వేడివేడిబర్
పెసరట్టంటూ
తీసినఅట్టే
తిరగేస్తావ్ ?

అయితే కానీ,
అట్లే కానీ,
పూకనే దంచూ
ఉడుతూవుంటా.

మాటోయ్ - మాటా
మసలో - మాటే
ఏమన్నారో
విన్నావా—?
వినవు సుహృద్ !
వినవ్ సుహృద్ !!
ఇదే ! మరి
నీడగ్గర -
నీమోతలో
నీరే వినపడమా !
—నీరూ
పైన చటారం
లోన రాటారం-ట !!

పాదరసం పేదై పోయీ
రూపాయ్ రూపూ రూపరిపోయీ
అర్థజ్ఞానానే అసహ్యంగా
అగపడుతోందిట ! అగపడుతోందిట !!

నెనెం చెస్తా—?
ఉ - చూశావా - అంట
ఎల్లా -
దుమా పేరిపోయి
మజా మాడిపోయి
చీయిచీకి
ఎత్తురప్పి
అసాధ్యంలో
చ
దు
రోం
హో !!

(ఇది ఏ ఒక్కరినీ ఉద్దేశించిందికాదు.)

నోరి : ఖండకావ్యాలు

వావిలాల సోమయాజులు

“చిన్నతనములో భారతము, భాగవతము, రామాయణము వ్రాసినవారు చాలా గొప్ప కవులని వారు వ్రాసి నట్లుగానే చిరస్థాయిగా ఉండే కావ్యం (తాను)కూడా ఒకటి వ్రాయవలెనని” నోరిలో ఒక అభిప్రాయం పడిపోయింది. అప్పటి కా గ్రంథాలు చదవమకూడా లేదు. ఆచిన్న నాటి ఆశయాన్ని నెరవేర్చుకోటానికిచిన్న తనం, నుంచే పద్మరచన ప్రారంభించాడు.

అందుకు వారి నాన్నగారు చాలా సహాయం చేశారు. కుమారుడికి వ్యాకరణం నూరిపొయ్యాలని ఆయన ప్రయత్నం. ఆయన బలవంతంవల్లనే నోరి సంస్కృతము అభ్యసించ ప్రారంభించాడు. ఆయన సంస్కృతాంధ్ర పండితులు. చిన్నతనములో పాదుకాంతదీక్షువుచ్చుకున్నారట. పెద్దతనములో సంధ్యావందనముకూడా శ్రద్ధగా చేసేవారు కాదు. భోజనముముందు నోట్లో ఉదకము మాత్రము ప్రాశసించేసేవారు. మిషనరీలకు డాక్టర్లకూ ట్యూషనులుచెప్పటంవల్ల సయస్సులమీద ప్రమాణబుద్ధికలిగింది. అయినా పూర్వాచారపరాయణత ఉండక పోలేదు. పినతండ్రి గురులింగశాస్త్రిగారు గొప్ప విద్వాంసులు. సాహిత్యములోనిధి.జ్యోతిష శాస్త్రము, వేదాంతము, అవసాన దశలో వ్యాకరణము సంపూర్ణముగా అభ్యసించినవారు.

అందుకే త్యాగరాయ శాస్త్రులు వారు ప్రచురించిన గ్రంథాలు సమస్తమూ వారు వ్రాసినవే అనవచ్చు. తండ్రి పినతండ్రి లిద్దరూ తాత్త్వములు. ఇద్దరికీ స్త్రీ వ్యసనముకూడా లేకపోలేదని ప్రతీతి—ఇది విశ్వపక్షము.

మాతృపక్షానికి వస్తే ‘మాతామహుడు కృమాంత స్వాధ్యాయపరుడు. వారి సోదరులూ పెద్దలూ స్వాధ్యాయనము చేసిన అవధానులు. ఆయన ఆధానము చేసిన దీక్షితులు. చదువు రాదన్న మాటేగాని తల్లి గారు వినికిడివల్ల పురాణా లన్నిటి తాత్పర్యమూ గ్రహించేది. ఇంటిలో పనులన్నీ అయిన తర్వాత సక్కథాశ్రవణము, పఠనము, మననము - ఇత్యాది కాలక్షేపములతోనే పొద్దు పుచ్చేది. తెల్లవారుజామున పనిచేసుకుంటూ గజేంద్ర మోక్షముపాట-ఇత్యాదులు పాడుకుంటూ ఉండేది. రాత్రిళ్ళు పని అయిన తరువాత భజనోపదము - ఇత్యాది స్తోత్రాలు చదువుకుంటూ నిద్రపోయేది. డాంబికములేని శిష్టతా, పదిమందితోకలసి భజనలు చేయని భక్తిశ్రద్ధలూ ఉండేవి.

పర్వదినాలలో ఉపవాసాదులూ దేవదర్శనమూ, కార్తీక మాసములో ఏకోత్తర వృద్ధిగా దీపారాధన, ఆకాశదీపము ఇత్యాది

దులతో కాలము గడిచేది. శ్రావణ శుద్ధ ఏకాదశినాడు పరలోకగతురాలై నది. 'ఏకాదశి' అనే కావ్యం ఏతస్ఫులితం.

పితృపక్షంనుంచి కొన్ని గుణాలూ, మాతృ పక్షంనుంచి కొన్ని గుణాలు నోరి కల్పాయి. ఆయన జీవితంలో కలిగిన సంఘర్షణంతా పితృపక్షలక్షణాలకూ, మాతృపక్ష లక్షణాలకూ సంబంధించింది. మాతృపక్షమే బలవత్తరమైనది. మొదట కొంతకాలము కవి వృద్ధయంలో పితృపక్ష లక్షణాలు పనిచేసినా పయస్సు వస్తున్న కొద్దీ మాతృ పక్ష లక్షణాలకు సంపూర్ణ విజయపొందే గలుగుతున్నది. కొద్ది రోజుల క్రింద జగద్గురువులవద్ద స్వీకరించిన 'పూర్ణదీక్ష'తో ఈ విషయం రూపొంది పోయింది. ఈ పక్షుల రెంటి లక్షణాలూ, వాటి సంయోగ వియోగాలూ, నిమోక్షనతాలూ కవి రచనలలో ప్రతిఫలిస్తూనే వచ్చినవి.

పురాణకవులనూ, వారి కవిత్వాన్ని ఆదర్శంగా పెట్టుకొని కవిత్వము చెబుదామనుకున్న యువకవిదీక్షతో కలంచేబట్టాడు. కొన్ని ప్రబంధాలు చెప్పాడు. నవలలు, నవలా ప్రబంధ నాటకాలు, చిల్లర మొల్లరగా ఇంక నన్నొకృతు లల్లాడు.

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి నోరి అన్నగారికి తోడ్పడ్లుడు. పూర్వం నోరి స్వగ్రామం గుంటూరు. ఆరోజుల్లో... శంకరశాస్త్రి గుంటూరు వచ్చినప్పుడు 'నీవు పద్యాలు వ్రాస్తావట, చూపించు'నంటే సిగ్గుతో చూపక తప్ప

కున్నాడు నోరి. కానీ ఆయనమీద వృద్ధ యంలో ఏదో అభిమానం ఏర్పడ్డది. ఆ ప్రాక్రతుములోనే ఒకటి కందు రాత్రిలు ఇష్టాగోష్టిలో కావ్యప్రశంస వచ్చింది. దానితో నోరి వృద్ధయాన్ని శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి అక్షర్దించాడు. వ్రాచిన కవిత్వపు పోకడలకు స్పృహ. నవ్యకవితాధోరణికి విహంకరము.

తరువాత కొన్నాళ్ళకు శ్రీశాస్త్రితో పరిచయము కాకిముందూ తరువాతనూ వ్రాచిన కావ్యాలల్లో కొన్ని మాత్రము అట్టేపెట్టి మిగిలినవన్నీ ఆయన నోరిచేత దహనం చేయించారు. నోరి కా పని అప్పు డిష్టము లేదు. కానీ ఆయన ప్రోద్బలంవల్ల చేశాడు. అందులో ఒక నవల పోయింది. కొన్ని ప్రబంధాలు పోయినవి. ఒక నవలా ప్రబంధ నాటకము పోయింది. ఇక ఐంద కావ్యాలు లెక్కలేదు. అప్పుడే,

'రూపుమాత్రపు బూ లెన్నో రూపుమాసి పోయిననె కాని పిందెపూల్ పుట్టబోవు పిందె లెన్నియొ నాశంబు నొందిగాని పూర్ణ కల మొందు నిలువగాబోదు లతను' -
— అని కొత్తగొంతుకతో పాడాడు.

ఆ రోజుల్లో ఉన్న కవిమిత్రులు నలుగురూ తరుచుగా కలవటమూ, ఎవరన్నా కొత్త కావ్యం వ్రాస్తే అందరూ వినటమూ, తోచిన మార్పులు సూచించటమూ - అంతా ఎంతో కులాసాగా జరిగిపోయేది.

శ్రీశివశంకరశాస్త్రి సూచనలు పంతులు మార్చడముతోనూ, మాటలుతీసి మాటలు పెట్టడముతోనూ ఆగేదికాదు. కళావిషయంలో హంకం (Artistic Unity) లేనిది నిర్ణయతో తీసివేయ మని ఆయన సలహా ఇచ్చేవాడట. దానితో వారి వారి కావ్యాలకు కూర్పులో ఒక బింకము (Finish) వచ్చేది. 'ఆయన సహాయంవల్ల న్యాయంకృషి చేస్తే ఎన్నో తప్పులు పడితే నేగాని సాఫ్యం కాకపోయే కళాభిరుచి అబ్బిందనీ, ఆయనతో పరిచయము కాక ముందుండే అతి ధోరణి (Exuberance) కొంత తగ్గిందనీ. నోరి అంటుంటాడు. ఆయనతో పరిచయానికి పూర్వం నోరి దృష్టి ప్రహసనాలమీదికి విస్తారంగా ప్రసరించేది. ఆ స్వభావం క్రమేపి కవిత్వంలో చచ్చిపోయి మాటలో మాత్రం మిగిలింది.

సాహిత్యంలో విప్లవం రావటానికి అప్పుడప్పుడే సూచనలు కనిపిస్తున్నాయి. రాయప్రోలు 'కావ్యాపి' ప్రచురించి

“కొమ్మలమీది కోయిలలు
కుత్తుకలెత్తి స్వతంత్రభావనూ
త్రమ్మల కట్టసాగి మమ
తన్ ప్రణయాంబర చిత్రశాలలున్
కమ్మని జీవితానుభవ
గాధలు స్వాదుకథాపదేశమా
రమ్ములు కర్ణరంజకము
గా వినిపించెడు నేడు భారతీ!”

అప్పటికే ఉచ్చకంతంతో వినిపిస్తున్నాడు.

అబ్బూరి, బసవరాజు నవ్యసాహిత్య జేత్రములో నూతన పంథాలను తొక్కిన కవితాకర్షకులు.

ఇంతలో 'సాహితీ సమితి' పుట్టింది. ప్రాచీన సాహిత్య మార్గంలో నడుస్తున్నా మని చెప్పుకుంటూ, సాముగరిడీలు చేసే అవధాన కవులమీద, వారి కవితా పద్ధతులమీద తిరుగుబాటు చేసి నూతన వ్యక్తిత్వాన్ని తెలుగు సాహిత్యానికి కట్టిపెట్టాలనే ఉత్సాహంతో ఉన్న కవిమిత్రులు సభ్యులుగా చేరారు. ఏ రెండరిలో ఒక కట్టుబాటు ఉండేది. స్నేహభావంలోని ఆర్థిక సభ్యత్వానికి ప్రథమ లక్షణం. కేవలమూ కవులకే కాకుండా చిత్రకారులకు, కథకులకు, విమర్శకులకూ సమితిలో స్థానం ఉండేది. వివిధ సాహిత్య భాండారాలను, నూతన రచనలతో పాటు—కొల్లగొట్టి తమవశం చేసుకోవాలని సభ్యులు ఆశయంగా పెట్టుకున్నారు. కొందరు కొందరు కలసి ఒక్కొక్క సాహిత్యాన్ని నేర్పుకున్నారు. సమితి ప్రథమ సభ్యుల్లో నోరి ఒకడు. సమితిలో ఉన్న ఇప్పటివా శృందరి లోకీ చిన్నవాడు.

కవి మిత్రుల స్నేహం వల్ల నోరిలో 'కవిత్వపు పిచ్చు' వృద్ధి కావచ్చింది. ఆయన కవితాజీవితంలో ఆ రోజులు ఒక Impressionable Age. ఏ విషయం కవిలో ఉద్యోగం కలిగిస్తే అదల్లా కావ్యమై కూర్చుండేది.

నేటి ఆంధ్ర సాహితీ లోకంలో సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యాలను విశేషంగా జీర్ణించుకున్న వాళ్లలో నోరి ఒకడు. కన్నడంలో కూడా కొంత కృషిచేశాడు. ఆయన కలం కేవలము పద్యాలు వ్రాయటంతోనే ఆగిపోకుండా వివిధ సాహిత్య శాఖలను అనుసంధించుకున్నది.

తెలుగు సాహిత్యంలో చెప్పుకో తగ్గ కొన్ని కథలు వ్రాశాడు. ఆయన 'ఏరునికథ'లోని టెక్నిక్ లో ప్రత్యేకత ఉన్నది. కథంతా స్వగతము (Dramatic Monologue) నడిచే పద్ధతిలో నడిచింది. వచన నాటికా రచయితలలో తనకొక ఉన్నత స్థానాన్ని కల్పించుకున్నాడు. ఆయన పద్యకావ్యాల కన్నా వచననాటికలు - సోమనాథ విజయము - భేమాభిక్కుని - పతంగయానము పతితలదృష్టిని ఎక్కువగా ఆకర్షించాయి. ఈ మధ్య 'భాగవతానంతరణము' 'పల్లవతి' వంటి పద్యగీతి నాటికలు గూడా వ్రాయటము ప్రారంభించాడు. విమర్శనా విషయంలో ఆయన తీవ్రవాది. ఉపదేశాద్వితీనిదే కవిత్వం చెప్పకూడదని ఆయన మతము. అంతమాత్రముతో వచ్చే రచనల నన్నిటిని త్రోసిరాజనడు. ఏమాత్రము గుణమున్నా గ్రహించి మెచ్చుకొని తీరుతాడు.

నోరి ఖండకావ్యాలు కొన్ని కలిపి 'గీతమాలిక' అనే పేరుతో సాహితీసమితివారు ౧౯౨౯లో ప్రచురించారు. మొదట దీనికి

'రసాల'మని నామకరణముచేసి తరువాత ఏకారణమువల్లనో మార్చారు. అందువల్లనే గీతమాలికలోని 'శివశంకరునకు' అనే కావ్యంలో -

నా వనమ్మున దోహదనేవ నీవు
సాదరమ్ముగ జూచు రసాలశాఖ'

అని కనబడుతున్నది. నవ్యసాహిత్యంలో ఆ నాటికి ప్రచురణ అయిన గ్రంథాలు : రాయప్రోలు కావ్యావళి ౧౯౧౩-౧౪; అబ్బూరి మల్లికాంబ ౧౯౧౫; ఒనవరాజు సెలయేరు ౧౯౧౬; ఊహాగానము, పూర్వప్రేమ ౧౯౧౮, ౧౯-౨౦ సంవత్సరాలల్లో ఏమీ ప్రచురణ కాలేదు. నోరి-శారద, సఖి, భారతి, ప్రతిభ మొదలైన పత్రికలల్లో గీతమాలికతరువాత వ్రాసిన మరి కొన్ని ఖండకావ్యాలు ప్రచురించాడు. గీతమాలికలోని కావ్యాలన్నీ కవికి పంచొమ్మిదేండ్లు నిండక పూర్వించానని వే. నోరి ఖండకావ్యాలన్నీ శక్తి, ప్రేమ, భక్తి, మైత్రీ, జీవితాలకు సంబంధించినవి. కొన్ని చరిత్రాత్మకమైన కథలు.

ఖండకావ్యాలుగా చెప్పిన కథలకు మూలము బౌద్ధ, గ్రీకు చరిత్రలు. కవి అయిదో ఘాతము చదువుతుండగా 'Children of the Dawn' అనే గ్రీకు పురాణకథల మీద ఆపేక్ష విస్తారంగా కలిగిందట. అప్పటినుంచీ కనపడ్డ గ్రీకుకథల్లా చదివాడు. ట్రోజను యుద్ధకథలు కవి మనస్సులో బాగా నాటుకొన్నవి. తరువాత Derby హోమరు

భాషాంతరీకరణము, Long వ్రాసిన గ్రీకు కథలు చదవటము సంభవించింది. Bury మహాశయుడు వ్రాసిన గ్రీకు దేశచరిత్రచదివిన రోజులలో ఎన్నో కథలు ఆయన కవిత్వాన్ని ఆకర్షించాయి. రోమను చరిత్రకు గిబ్బరు మహాశయుడు ఎటువంటివాడో, గ్రీకు దేశ చరిత్రకు బ్యూరీ అటువంటి వాడు. ఆరెండు దేశచరిత్రలు సాహిత్య శ్రేణిలో పరిగణింపబడుతున్నవి. ఈ కృషికి ఫలితమే గ్రీకు చరిత్రకు సంబంధించిన గీతమాలికలోని, ఏయను, ఈనను, జన్మను కావ్యములు. ఆధునిక ఆంధ్రకవులలో గ్రీకుతత్వాన్ని అవగాహన చేసుకొని వారి వస్తువుతో కావ్యాలు చెప్పినది ఈయన ఒక్కడే. మహాకవి హోమరు రచనాపద్ధతిని తన కావ్యాలలోకి తీసుకురావాలని ప్రయత్నము చేసి చాలావరకు సఫలీకృతుడైనాడు. నోరి మీది గ్రీకు వాఙ్మయ ప్రాబల్యం విషయాన్ని శ్రీ శివ శంకరశాస్త్రి 'నాలోమార్పులో' 'గ్రీకు వాఙ్మయం చదువుతున్న రోజుల్లో నా సరసింహశాస్త్రి అందులో కథావస్తువులు కొన్ని స్వీకరించి ఖండకావ్యాలు చేశాడు.నా కంటే అతను గ్రీకు (Spirit) బాగా గ్రహించాడేమో ననిపించింది' అని వ్రాశారు. నోరి గ్రీకు కథలల్లో గ్రీకు పురాణకవిత్వానికి ముఖ్య గుణాలు— సౌలభ్యము, అవక్రత, వాస్తవికత (Realism) పట్టుకొని వచ్చాడు. బుద్ధదేవుని సర్వసంగ పరిత్యాగానికి సంబంధించిన కథ 'వినిర్గమ

నము'. గ్రీకుకథలలో కన్నా దీనిలో కవి కళాతత్పరత బాగా కనిపిస్తుంది. ప్రకృతిని నేపథ్యరచనకు కవి రసోచితముగా వాడుకొన్నాడు ఈ 'వినిర్గమనము'లో. ప్రకృతితో ఏదో ఒకవిధమైన సంబంధం లేని కవి అవుడు. కొందరు ప్రకృతిని దర్శించి పసిపిల్లలు ఆనందించినట్లుగా ఆనందించి, ఉన్నది ఉన్నట్లుగా వర్ణిస్తారు. ప్రకృతిలోని పదార్థజాలాన్ని కొందరు కవులు ఇంద్రియ సంబంధమైన వ్యామోహాన్ని పొంది ఆమె భావ్యాసౌందర్యాన్ని అభిసందిస్తారు. వస్తువు కనుగొనమైన ప్రకృతిస్థితిని తీసుకొని నేపథ్య చిత్రణము చేస్తారు కొంతమంది. ఉపమా రూపకాలంకారాలకు ఉపయోగించుకొని అంతతో ఆమెకు స్వస్తి చెబుతారు కొంతమంది. ప్రకృతిలోని అతీంద్రియమైన శక్తిని గ్రహించి జగదేకమాదిగా పూజిస్తారు కొంతమంది. ఆమె చిత్రరూపాన్ని సర్వే సర్వత్రా దర్శిస్తారు. వాత్సల్యభావంతో ఆమహాశక్తికి పాదాక్రాతులై ఆమె అపాంగావలోకనాన్ని ఆకాంక్షిస్తారు.

నోరి మొదట ప్రకృతిని ఒకజవ్వనిగా దర్శిస్తాడు. 'పూర్ణచంద్రుడు ఆమె ముఖము, సాంద్రచంద్రిక హాసము. లసితజలధరులు చూపుకుంతలాలు, కాలగగనము సుందర కైశికము. దినమణి చారు విస్తారమైన ఆమె కేశవాళంలో సహస్ర కాంతులతో ప్రకాశించే దివ్యమణి. 'కృష్ణ తేజి'—

‘ప్రకృతి రమణీయ హరితవస్త్రంబు గట్టి
మంజు మంజర మధుర నిన్దనముతోడ
ప్రియుని దర్శించుమతి త్రపామంధరముగ,
పోతూ ఉన్న ఒకముగ్ధమాదిరిగా కనపడ్డది.
ఇంకో తడవ—

‘ప్రకృతికాంత వనంతదర్శనము కలుగ
బ్రయుని సంప్రీతితో నాదరించుకొఱకు
చిగురుచీర ధరించి విచ్చేసె నెదురు’

అని వాసకస్వకమాదిరిగా కనపడ్డది. అంటే
ఆనాటికి కవి ప్రకృతిలోని కేవల బాహ్య
సౌందర్యాన్ని మాత్రమే చూడగలిగాడన్న
మాట. తరువాత ‘మైమరపు’ వ్రాసేనాటికి
ఆమె తల్లి గా కనిపించింది. అప్పటికి కవి
ప్రకృతిమాతముందు తనశక్తి తానెరుంగని
బాల్యావస్థలో ఉన్నట్లుగా కనబడుతాడు—

‘ఇప్పుడు నే నున్న చోటి వస్తువుల నెల్ల
జిన్ని నీ యూర్కికరముల నెత్తిపట్టి
లీన మొనరించి నీలోన నీవు పోవు
చోటులను జూపి అందందు త్రిప్పుచుందు
అట్లు ననుగూడఁ ద్రిప్పి ముడంబుగూర్చు’
అని చిన్నపిల్లవాడు తల్లితో ఎక్కడికో
తీసుకు పొమ్మని గునిసి, తీసుకుపోతానంటే
పట్టరాని సంతోషంతో గంతువేసి కేక
వేసే టట్లుగా కృష్ణానదీ పైకెత్తాలల్లో
వెరిగా తిరిగాడు. ఈ స్థితిగతులు ‘ఉద్యో
ధము’ నాటికి మారిపోయినవి. అప్పుడు
ఆయనఒకకొత్తసత్యాన్ని కనుక్కున్నాడు—
“సంద్రమున సూర్యులో నాకనమున గాలి
జుక్కలను, చందమాములో జూడవచ్చి

పక్షిజీవంబులోన వెన్నెలలోన
ఉరి దంపతులలో కుటీరముందు
స్థిరపడిన గొప్ప ప్రకృతిచిత్రమునను
కానగావచ్చె - నాలోన కానవచ్చె
ద్రత్యులుపునందు పైతము ప్రకృతి యెల్ల
నిమిడియుండుట ఇప్పుడే యెరిగినాడ
ఇంతవరకును పుట్టంధు వట్టులుంటి”

అని చెప్పాడు. ఈ పరిజ్ఞానము అందరికీ
కలుగదని గీతలో పరమాత్మ శ్రద్ధావాన్
లభతే జ్ఞానమ్’ అని చెప్పినట్లు—

‘ప్రకృతి మహనీయ రూప మెల్లెడల కలదు
కనులు గలవాడు మాత్రము కాంచగలడు.’
అని విశేషీకరించాడు. మహాకవి A.E ప్రకృ
తిలో ఇట్టి నైచిత్ర్యాన్ని చూచినపుడు—

‘One Thing in all things have I seen
One thought has haunted earth and
air.

అని అన్నాడు. అంగ్ల సాంస్కృతికంలో వర్ణన
వర్ణన కవికి ఈ అనుభూతి చిన్ననాడే కలి
గింది. రూపనంలో కవికి ప్రకృతి సంబంధం
తగ్గిపోయింది. దానికి కారణము ‘హర్రా
వూ సవ్యధవ్య వివిధాశయముల్ మధుర
ప్రయత్నముల్’. కొంత కాలానికి చిత్త
వృత్తిలో మార్పు కలిగి మళ్ళీ ప్రకృతి
మాతను మోహంధుడైన నీ కుమారుణ్ణి
తిరిగి ఏలుకోవలసిందని ప్రాధేయ పడ
తాడు. ప్రకృతికీ తన జీవితానికి ఉన్న
సంబంధాన్ని ప్రకృతి కవిత్వాన్ని మాని
నందుకు బాధ పడుతూ చెప్పిన పునరా
వర్తమనే ఖండకావ్యంలో ఉట్టంకించాడు.

ఇది మహాకవి వర్ణనలు 'టిక్టర్' అని
నిూడ చెప్పిన కావ్యం నుండి. అందులో—

'శైశవవేళ బాల్యమున
కాంతవిశృంఖల సాధువృత్తి నీ
శల రమ్యగర్భ వన
వీడ్పితి నెప్పుడు విశ్రమింతు ఓ
రాశనుడైన యర్భకుడ
నారత మంబయురస్థులంబునన్
తేజము చింతలేక పవ
రించి సుఖించు మనోజ్ఞుడై ఖిన్'

'పల్లవ పుష్పకోకత
భాస్వరమామము దాల్చి నీవు శో
భిల్లు వసంత దివ్యతర
వేళ లతాగ్రము లెక్కి యోగి యు
త్పల్లవమనంబుతో పీకము
ముద్గులపాటల నాలకింతు, నీ
వల్లన శ్రాంత పా శిశి
మందున నేనును విశ్రమించెదన్.'

'ఈ విధి నెల్ల కాలము గ
తించిన మేలయి యందుగాని యిం
కోవిధమయ్యె దైవగతి
యొయ్యె శైశవబాల్యముల్ చనన్,
యావన మంకురించె, హృద
యంబున వెంటనె మొల్కలెత్తె హ
ర్షావహ సవ్యభవ్య వివి
ధాశయముల్ మధురప్రయత్నముల్.'

'తల్లి, క్రమంబుగా స్మృతి ప
థంబున దూరము కాదొడంగె యు
ష్మల్లలితామలాకృతి, ప్ర
సన్నములై రుచిరంబులై సుధా
వేల్లితముల్ ప్రతిక్షణవి
వృద్ధములై ననసౌఖ్యరాజి భా
సిల్లె త్వదాఖ్యయే నిరవ
శేషము నామది విస్మృతింపగన్.'

'ఆ కలకంఠ కంఠ నిన్దు
తార్ద్ర కుహూర్ధ్వని నన్నినాళ్ళకున్
నీ కరుణాస్వరంబు విన
నేచ్చితి, నావిధ మెన్నినాళ్ళుగా
నాకయి కంఠ మెత్తి కరు
ణంబున బిస్మితివో అనూనమా
నీకృప నీమహత్వము గ
ణించెదరంబె కృతజ్ఞబుద్ధికిన్'

అని ప్రకృతికి విన్నవిస్తాడు. కవిలోని
తాత్విక దృష్టి అభివృద్ధి అవుతున్న కొద్దీ
ప్రకృతిలోని స్థిరత్వాన్ని, మానవ జీవితం
లోని అస్థిరత్వాన్ని గ్రహించాడు. 'కృష్ణ
వేణి' కవిని చూచి 'ఏదీ నాతోపాటు
కాస్త పొంగు' చూతా మని అంటే—

'ఈ ఆషాఢ సవాంబుదార్పణులతో
నేకశ్రుతిం గల్పిత
ల్లీ, ఈరీతిగ నిత్యయావనసుధా
శ్రీరాగ మాలాపసర

చేయంజాలితి వెన్నిమారు లిటులన్
జీర్ణించు నా బోంట్లకున్
ప్రాయం బింత చిగుర్చ నేరితివె అం
బా, కృష్ణవేణీనదీ !

‘నిన్నా మొన్నటిదాక ఎండలను ఎం
తే జాలిగా జాలుగా
నున్నా వోపిక లేక నాకువలెనే
ఒక్కమ్మడిన్ నేకు సం
పన్నా తీయమహాప్రవాహమున ని
వ్వాలాడుచున్నావు, నే
ని నీ నాడును పోలి పొంగగల నం
టే తల్లి! కృష్ణాపగా!

నీ కూలంకషవాఃప్రపూరమున నె
న్నే బిందువులే గల్గునో
నీ కన్నేల్ల వయస్సు లేదటవె వీ
నిం జూడు మత్తొంశకున్
వాకల్ కట్టుచు పొంగి పొంగి మరలన్
వర్షంబు వర్షంబునన్
నీ కామారము చాటెదే, ఇతడు నీ
ణించెంగదే అప్పుడే

అని ఆమెను తనకు కామారాన్ని తిరిగీ
ప్రసాదింప వలసిందని ప్రార్థించాడు.
పుష్పబాణ విలాసము, అమృత శతకము,
శృంగార శతకము, అలంకార గృంథా
లలో నాయకులకు సంబంధించిన శ్లోకా
లూ చదవగా, అవి నోరెప్పుడయ్యాన్ని
ఆకర్షించాయి. వాటి అన్వయప్రభావం
..

మనస్సులో ఉండిపోయి అంతస్సులో
కలిగిన ప్రణయభావాలు నాయకా
భావంలోకి మారి ప్రథమరాగము, రాగ
భయము, జన్మసాఫల్యము, గర్వార్పణము,
రాక్షసప్రేమ, నూతన క్రీడ, పరాజయము,
అజ్ఞాతబంధము, విభ్రాంతి, ఘాతుకప్రియ
సమాగమము-ఇత్యాది కావ్యాలుగా పరిణ
మించాయి.

‘ప్రథమ రాగం’లో నాయక అబల, సుకు
మార. ఇతఃపూర్వముప్రేమబాధపెరుగనిది.
ఆమె హృదయంలో రాగచింత కలిగిం
చాడు గాని నాయకుడు తాపాన ఆమె
మనస్సు కలవర పెట్టాడు. అప్పు డామె
నాయకునితో.

‘రాజిత విచిత్రచిత్ర నిర్మాణకళల
హిమసుధాస్వచ్ఛమగు నస్మదీయహృదయ
క్షైరవదళంబులం దీవు కరుణ మాలి
రాగలేఖల గాఢత వ్రాయు టెల ?
.....

భావి సుఖల్లి క్షిప్తులు బాధపడట
అబల సుకుమార నాకు సాక్ష్యంబె చెప్పుమ’
అని దీనాతిదీనంగా తన అవస్థను వెల్ల
డిస్తుంది.

మధురమైన లక్ష్యను త్యజించి నాయకునికి
సంతుష్టి కూర్చటానికి ఎంత ప్రయత్నిం
చినా నాయకుని మనస్సు ఆమె మీదికి
ప్రసరించలేదు. అప్పుడు ‘గర్వార్పణము’లో
నాయక -

‘గాఢ చిరసంగతిని మమైక్యంబు గన్న
విపులగర్వముకూడ నర్పింపవలెనె,
హృదయవేదన కన్నీరు వదలవలెనె,
ప్రేమకఠినాంతరంగ, నా హృదయనాథ’.

అని నాయకుని దూరుతుంది. కాని ఆమె
హృదయంలోనుంచి అతనికి ఉద్వాసన
చెప్పలేక ‘నా హృదయనాథ’ అని సంబో
ధించి చల్లబడి పోతుంది. ‘రాగభయం’లో
నాయిక చిత్రమైనది. నాయకుడు ఆమె
యెదుట నిలవబడినంత మాత్రానే ఆమె
ఎడద దడదడ మంటుంది. మనసు భయ
విహ్వలతతో మైకం క్రమ్మి పోతుంది.
అతడు నాలుక కదిల్చితే ఆమె నాలుక
తడియారి గొంతులోని స్వరము కంభించి
పోతుంది. అతను కాగిలిలో చేరిస్తే సివమెత్తి
అరుస్తుంది. నాయకుని ఉన్నతికి తగిన
దానిని కానేమోసని ఆమెభయము. నాయ
కునిసుఖానికే తన సర్వస్వాన్ని అర్పించి
అతని ఆనందంలోనే తన జన్మకు సాఫల్య
మున్నదని భావించుకుంటుంది ‘జన్మ
సాఫల్య’ నాయిక. ‘రాక్షసప్రేమలో’
నాయిక ప్రమాదకరమైనది.

‘నన్నుప్రేమిస్తేవా నాహృదయ మమృతము
కాదేని నాయెడద కఠినవజ్రము!<

అని నాయకుని బెడరించి ఆత్మసుఖాన్ని
చూచుకుంటుంది. ‘నూతనక్రీడ’ లోని

నాయిక ప్రియుని అభిమతాన్ని అనుసరిం
చేది. అందులో కలిగే తన బాధనుకూడా
లెక్క చెయ్యదు.

‘షెడవి కదపక, నవ్వక ప్రీతి గమర
అరయ కిటువైపు పుల్లనేత్రాంబుజముల
ఇపుడు నీ వాడు లీల బాధించె నన్ను
ఇదియె ప్రియమైన నటులె కానిమ్ము నాథ!’
అని చెప్పుకుంటుంది. విరహతాపాన్ని
బిగ్గబట్టిఉన్న నాయికను నాయకుడు వచ్చి
లాలిస్తాడు. ‘కంఠ సంశ్లేషణము’ శిథిలము
కాగానే,

‘అరయక భవన్ముఖాంబు శిరము వాల్చి
ఫాలభాగము నీభుజోపరి శయింప
అశ్రుధారల నీకు పూజార్పణమ్ము
చేయు నను గాంచుకొనుచును సిగ్గుపడితి’

అని తన చేష్టకు తానే సిగ్గుపడుతుంది.
‘విభ్రాంతిలో’ నాయిక యౌవనంలో నాయ
కుని రూపచేఖావిలాసాలను చూచి మోస
పోయి తరువాత పూర్వస్థితి అంతా కలవర
మని అనుకొంటుంది. ‘ఘాతుకప్రియ’ లోని
నాయిక నాయకుని దుష్టత్వాన్ని గ్రహించి

‘నీ చిఱుతనవ్వు భ్రాంతి సంధించి ఎదను
లేనిపోనియాశలు చిగురింపజేయు
మంచు తోలగును శశి యుదయించి తోచు
అంతలో నీముఖంబు హిమాద్రి యగును.’

‘తీవ్రతృప్తాతురుని మృగతృప్త వోలె
చపలమత్స్యంగనల నామిషంబురీతి

నీ నువవువేళలాకృతి నీమృదూక్తి
బలిమి కర్పించి నాదు దర్పము వారించు'

'శాశ్వత విసర్జనేచ్ఛమై సాగునంత
అడుగు కదలక దారువై యట్టై నిలుచు
ప్రాణఘాతుక యనుకొన్న ఫలితమేమి
ప్రాణనాయిక యనినోట వాక్కు వెడలు.'

అతను వస్తే ఏమీ అసలేక తనహృదయాన్ని
అతనికే అర్పించి ఊదుకుంటుంది.

'ఆత్మార్పణము' శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి
హృదయేశ్వరికి నాయికాపతంగా నొరి
ఊహించిన జవాబు. కవికి సంయోగం
కన్నా వియోగమంటే ఎక్కువ ఇష్టము.

'ఎడబాటు' అనే 'కావ్యంలో'—

'ప్రేమ! నీతోడ నైక్యము నొందుకంటే
నధికమధురిమ గల దెడబాటునందు'

అనిపాడాడు. 'ప్రేమ గీతములు' ప్రియాతి
శయోక్తి' ఈశ్రేణికి చెందినగీతాలు. ఇలా
కవి నాయికలోని మానసిక వైవిధ్యాన్ని
రకరకాలుగా ఊహించి చిత్రించాడు.

ఈ ప్రేమగీతా లన్నిటిలోనూ ఒక మూల
సూత్రమున్నట్లు కనిపిస్తుంది. భక్తిరసము
లోని పంచభావాలలో మధుర భావము
ఉత్తమోత్తమము. కవి హృదయంలో ఆ
భక్తిరససంబంధమైన మధురభావన నిలచి
దాని సుస్పృహపాన్ని ప్రతిగీతలలోనూ
ఒకకబోసుకుంటున్నది. మైత్రివిషయంలో
కవి వ్యక్తిలోని ఉత్తమగుణాన్ని గ్రహి

స్తాడు. లోక మే మనుకున్నా ఆయనకు
లెక్కలేదు.

నీచ కఠిన కూర నింద్య కర్మడవైన
ఇంక నేమి యైన నేమి, నేడు?
ఒక్కవేళ నీదు నుత్తమోదాత్తాత్మ
నెరియున్న నేను మరువ దాని'—

అని నింద్యనర్తనజ్ఞుడైన మిత్రునితో గూడ
న్నేహం చేస్తాడు. 'మిత్రుని స్ఫురణ' అనే
కావ్యంలో—

కాల మేఘుచ్చన్న తమన కి
రాలమైన యమాస నిశకున్
హ్రాదిసీద్రభ బోలు దృష్టికి
నీదు దర్శనము —

అని ఉప్పొంగి పోతాడు. స్నేహితుడు కోప
గించి ఏమన్నాగాని సహించటానికి సంసిద్ధ
పడతాడుగాని వెనుతిరగడు. అతని అర్థ
తకు అవతలి వాళ్ళే కరిగి పోతారు. 'వీర
పరిష్కంఠంలో'—

జలజలని మోదబాష్పముల్ జాలువార
నిశ్చలకరమ్ముతోడ ఈ నిశితఖడ్గ
మిచ్చుచున్నాడ నిదె వధియింపు నన్ను
నచ్చెలీ! క్రోధ మింక పోనేర దేని !'

అని ధీరుడై నిలిచినప్పుడు స్నేహితుడు
లొంగిపోతే—

పులకిత మదీయగాత్ర ముప్పొంగె, నకట,
భానురాయుధ మటు పారవేసె దేల ?
ఏల భరముగ నను కాగిలించె దోయి !

అని అదరిస్తాడు. 'అశాకిరణము, భిన్నమైత్రీ, మిత్రప్రతిష్ఠ, మిత్రవియోగము' - మొదలైన కావ్యాలు మైత్రీకి సంబంధించినవి. మైత్రీ ఏర్పడే మొదటి రోజుల్లోనే మిత్రుని రూపాన్ని హృదయంలో సృష్టించుకొని మిత్రుడు తప్పదైనా చేసినా అతని నిజ స్వరూపాన్ని - హృదయంలో సృష్టించు కున్న దాన్ని - చూచి వెనక్కు తగ్గు తాడు. మిత్రునికి తనకూ భేదభావం కలిగి నప్పుడు 'సర్వజ్ఞస్వామి'కి నివేదిస్తాడు.

బాల్యావస్థలో కవి ప్రతివస్తువును కవితా చక్షువులతో చూచి ఆనందించే వాడు. ఆయనలో తాత్వికదృష్టి అభివృద్ధి అవు తున్న కొద్దీ ప్రతివిషయమూ ఏదో గొప్ప వ్యక్తిత్వంతో కనపడేది. చిన్నప్పుడు వ్రాసిన 'బూచి' అనే కావ్యం ఊహా ప్రధానమైనది. ఆరు వత్సరాల కుర్రవాడు, 'ఎండుటాకులు త్రొక్కుచు నెగిరి యెగిరి చిన్నివాడందు తనచేతి చిన్ని వేళ్ళ జీటిమాటికి కురు లెగజమ్ము కొనుచు కుప్పలుగ గొన్ని పర్ణముల కూర్చుచుండ' తరువాత ఆపసిపిల్లవాడు చిన్నపిట్ట యీకను చూచి దానిని నోటితో ఊచి ఎగరవేసి, దాని వెంటనే కొంతదూరముపోయి అదివిచ్చి విచ్చని మొగ్గలో చిక్కుకుంటే రెంటిని విడదీయలేక కలిపి గాలిలో వదిలిపెట్టాడు. ఇంతలో తీవ్రపవనుడు వచ్చి అతని కవి కన బడకుండా చేస్తాడు. పిల్లవాని మనస్సు ఇం తలో వేర్వేరు క్రిడలటూదికి పోతుంది.

ఈ చిన్న కావ్యం మానవజీవితానికి సంబంధించిన ఒక సత్యాన్ని ప్రకటించే శక్తిని (Revealing effect) తనలో దాచుకున్నట్లు కనిపిస్తుంది. మహాకవి షేక్స్పియరులన్న "Life is but a walking shadow; a poor player, That struts and frets his hour upon the stage, And then is heard no more; it is a tale, Told by an idiot, full of sound and jury - Signifying nothing."

అనేసత్యం ఈ కావ్యంలో గగ్గోకృతమైనట్లు ప్రస్ఫుటమౌతుంది. 'నిర్యాణ' మనే కావ్యంలో జీవితములోని ఒక వైచిత్ర్యాన్ని కవి సూచించాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రచండశక్తి మంతుడైన మానవుడు ప్రకృతికి లొంగి పోవలసిందేనా? విజయము అతనికి ఉందా లేదా? అనే భావపరంపరలో మునిగి పోయి అహంభావం చేకరై-

"అలల వేగము తెడ్ల శ్రోయుము
చండపవను వశీకరింపుము
పడవ నడపు తృణీకరించుచు
ప్రకృతి ఘనశక్తిన్
"అబ్బి యెంత గంభీరమైనను
అందు తేలగ తెప్పయున్నది
పడవ యొరగదు, పడవ మునుగదు
పడవ పగులనిది!"

అని ప్రబోధించటముకూడా కద్దు. కానీ ఈ అహంభావము సర్వకాల సర్వావస్థలలో నిలిచేదికాదు. 'కాలధిక్య'లో

ఏమాత్రంబు భవత్ప్రతాపమహిమం
బిచ్ఛాగతిం గాంచగా

లేమిగాదు మదీయజృంభణము; స్వ
ల్పీయంబు నాశక్తియా
నామాటల్ శమియించుగాక నిల సం
చారంబులో నింతలో

నేమాయెన్ హృదయంబు నిండిన పవి
త్రేచ్ఛల్ సుహృద్ భావముల్'

అని పావిత్ర్యము, సుహృద్భావాలతో నిండిన
జీవితము ఏమైనా ప్రమాద రహితమైనదని
అన్నాడు.

'జన్మముతోడనే జాతం బైనది
జరులకు మృత్యువు జగతిక'

* * * *

ఒక్కముహూర్తం బెక్కువ బ్రతుకగ
బిక్కుమొగం బిడనేలా?

ఒక్కముహూర్తం బెక్కువ మనుటకు
టక్కురిమాట లవేలా?

* * * *

చిరకాలమ్మును జీవింపగ ధర
జీవసిద్ధులము కాము.

క్రీర్తి కాయముల క్రీడింతుము బహు
గ్రీష్మకాలముల మేము.'

అని చెబుతూ చావు తప్పదని ఎరిగినప్పుడు
ఉన్నంత వరకూ అనుభవిద్దామని ఉమర్
ఖయ్యాము మతాన్ని సూచించలేదు. జీవి
తానికి తరణోపాయాలు సత్యము, ధర్మము
పావిత్ర్యము. సని ఆయన ప్రబోధము.

జన్మంతా ఒక పవిత్ర యజ్ఞం
చావందులూ పూర్ణాహుతి'

అని ఆయన సిద్ధిశ్రమ. పూర్ణాహుతికి
ఫలితము తప్పక రాబాయ్యే జన్మలో
నైనా వచ్చితీరుతుంది. అంటే మృత్యువు
రాబాయ్యే జన్మసంస్కారానికి సహాయ
కారి అన్నమాట. బ్రాహ్మిను మహాకవి
కూడా 'మృత్యువు జ్ఞానకిర్వాణతరాలల్లో
దీపికను చూపించే దాసి' (Death is a
groom that brings taper into the
outer world) అని చెప్పాడు. నోరి జీవి
తంలో నిరుత్సాహం ఎరుగనివాడు. ఎన్నటి
కీని లేనివాడు, రానివాడు. ఇంకో కావ్యంలో-

“పసివేళ్ళటి పాలనునుపు

ఎలబ్రాహ్మపు ఏటిపొంగు

ఇంకి పో లేదీ

ఎడలో సుసిరముగ

పదిలమైనాయోయ్.”

అని తన సత్యమాతనత్వాన్ని గురించి
ప్రాసుకున్నాడు. నోరి కర్మకాండతో పాటు
భక్తిభావాన్ని కూడా తనలో పెంపొందించు
కున్నాడు. 'జగ దేవమాత, సర్వజ్ఞస్వామి'
ఇద్దరే ఆయన కారాధ్యదేవతలు. వారి
రూపాలనే వివిధ దేవతలలో కవి
చూస్తాడు. 'వేంకి లేశార్పణము' అనే
కావ్యంలో దీనిగా స్వామితో తన అజ్ఞా
నాన్ని మోహంధతను చెప్పకొని ఆయన
వాత్సల్యము అపార మని, అజ్ఞేయము,
అచింత్యము సని పొగడినాడు.

నీ సేవార్థము నీ ప్రతిష్ఠ సలుపన్
నిర్మించుకొన్నావు నీ
ప్రాసాదంబుగ ఈ శరీర మని నీ
భావింపగా లేక వే

రాస న్నాదని యెంచి ఆత్మనుభవమే
యాశించి యత్నించి ఆ
యాసం బందితి దాన దేహ మపవి
త్రాత్మంబు గావించితిన్-

అని తన తప్పిదాన్ని దాచిపెట్టుకుండా భగ
వంతునితో వెళ్ళగక్కాడు. భగవత్సాన్ని
భ్యము ఒకప్పుడు సన్యస్తభావము కూడా
ఆయనలో ప్రకోపించింది-

నా యజ్ఞాసము గర్వమున్ కలుషమున్
నానాటికి వృద్ధియై

మాయన్ లేక మదిన్ శిరోగ్రమున ని
మ్మాడ్కిన్ ప్రసారించె నే

మా యన్పించెడి దీర్ఘ కేశముల నీ
కర్పించితిన్ భక్తితో

నా యాకారవికారచింతనము స
న్యస్తంబుగా నాత్మలోన్

అని పూర్వోదంతాన్ని కావ్యం చేశాడు.
'షరమేశ్వరి' 'కామేశ్వరి' అని జగదేక
మాతను సంబోధించి ఆయన ధ్యానిస్తాడు.
కామరూపితునిగా చేసి పరోపకారబుద్ధి
ప్రసారింపవలసిం దని ఆమె ముందు
ప్రాధేయపడుతాడు.

షగలు రేయును సపరాధబహుశతమ్ము
చేయు నను పుత్రబుద్ధి రక్షింపు మంచు

బాష్పగద్గదితామర పంక్తితోడ
విశ్వజనని ప్రసన్న-కావించుకొంటాడు.
ఈలోకంలోకి ఒక యాత్రికుడుగా వచ్చిన
తన్ను శేవు దాటేయవలసిందని, కష్టాలకు
క్రాగి పోయానని

అని నావ నడిపే వల్లెకారీ
శేవు దాటేయరా!-అని కరుణంగా
యాచిస్తాడు ఆ జగదేకవిత్తను.

అనేకమంది కవులకు చోపాదనేప చేసినట్లే
శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి ఈయనకూ చిన్న
తనంలో చేశాడు. కానీ కవితావిషయంలో
ఆయనప్రభావం నోరిమీద ఏమాత్రము
లేదు. కవితారచనవిషయంలో ఇద్దరూ
రెండు ధ్రువాలు. ఆ విషయం నోరి శ్రీ
శివశంకరశాస్త్రికి వ్రాసిన ఒక ఉత్తరంలో
ఇలా వ్యక్తీకరించాడు:-

“స్త్రీ విరోధి” చదివాను. బాగున్నది. కానీ
అది భూలోకం దాటిపోలేదు. అది లోప
మని నా ఉద్దేశము కాదు. కాని నీరచన
లన్నింటిలో ఆగుణ మున్నట్లున్నది. దాన్ని
ఏమనవలెనో తెలియదు. Realism అన
వచ్చునేమో! అదిప్రధానముగా ఉంటుంది.
నాకుమాత్రము రచనలు లోకాతీతముగా
ఉండకపోతే తృప్తి ఉండదు. నా కాశక్తి
లేకపోవచ్చును.

నేనుకొత్తగా వ్రాసిననాటిక terminology
లో ఆలోచిస్తే మన భేదము జలాయువు,
సంపాతిది ఉన్నట్లుగా ఉంటుంది, సంపాతి

పెద్దవాడు, ఎక్కువ సమర్థుడు. అయితే భూలోకమువిడిచి పోవడానికి యత్నించడు. జటాయువు చిన్నవాడు, కొంచెము తక్కువ సమర్థుడు. కాని ఊహలు సూర్యమండలానికి పోతవి. జటాయువు బలవంతాన సంపాతి కూడా పశంగలోకయాత్రకు ఒప్పుకుంటాడు. జటాయువు కాలి పోబోతూఉంటే సంపాతి రక్షించి తనరెక్కలు కల్పకుంటాడు. పడిపోతూ ఇద్దరూ తనఅపాయము సంగతి ఆలోచించుకొరు. మన ఇద్దరికీ

స్వభావాలలో వారితో పోలిక ఉన్నది.”
కొత్తకావ్యాలు చెప్పడంలోనూ, ఊహించడంలోనూ నోరికి ఉత్సాహం ఎక్కువ. ‘పరకాయప్రవేశము’ ‘గాలివాస’ ‘మహిషాసురమర్దనము’ ‘పంచబాణము’ ఇత్యాది కవితావస్తువులు ఇదివరకే ఆలోచించిఉంచినవి, ఇంకాకూపం తాల్చలేదు. వాటిని చదివేభాగ్యం త్వరలో లభిస్తుందని విశ్వసిస్తున్నాను.

ఆంధ్రప్రభుత

ఓ తెనుగమ్మ! నీవు కొలుపున్న దినాల సభాంగణమ్ములన్
పూతగ పైడియున్ రతనముల్ తెలిముగ్గులుగా నెమర్చి. భూ
నేతలు కొల్వవచ్చిరట నీ చరణమ్ముల; నీకు స్వస్తి వా
క్కాతురి పాడినార లట సామరవమ్ముల భూమిదేవతల్.

నీ నిడువలు కన్నుగవ నీడల జాడల రాఱ్ఱహేంద్రీ ఓ
జానియు కృష్ణరాయలును చల్లగ నేలిరి నేల నెల్ల; నీ
తేనియ తీయనో పలుకురేటల సత్కవి సన్నభట్టు వి
ద్యానిధి కృష్ణరాయలును హాయిగ పాడిరి దివ్యకావ్యముల్.

బంగారమ్ములు వందె నీ ప్రభురలో; పొచ్చి పోతీచీ కుభ్యల్
శృంగమ్ముల్ వెలుగొందె నీ యశములో; ధృంగినాడమ్ములో
సంగీతమ్ములు నీ గళస్వరము లక్రాంతంబు మూర్మోగె; నీ
సింగారమ్ములలో నవత్తులకు నచ్చెన్ కొత్త కొత్త లుచుల్.

సావిత్రావ్వలసల్వపుర్విపుల తేజస్సూర్తు, లోలకార వీ
చీ చిన్మయమహామహత్వములు, దిగ్విగాగకళ్యాణకృత్
ధావశీలుగ నీ రనూజులుగదా బ్రహ్మర్షి దేవర్షులై
ఏవేళన్ భవదున్నతిన్ సలిపినా రీరేడులోచాలలో.

ఏదమ్మా అలనాటి నీ సరస సాహిత్యాభిలాషమ్ము? లే
దా దివ్యమ్ము తపఃప్రభావమును; బాహళ క్తియున్, సర్వకా
వైదగ్యమ్ము, పతివ్రతామహిమమున్, ప్రభృత ధీయుక్తియున్
మా దారిద్ర్యముచే నశించినవి నుమ్మా నేటికాలానకున్.

శ ని ద శ

అడుగుదీసి ముందు కిడినయంతలోన
కఠినపాషాణములు దీర్చకంటకములు;
అద్దె మూసి కన్నులు విప్పునంతలోన
ఘోరజీమూరములు అంధకారములును.

తలపు రేవేవా మనసులోతులఁ గలంప,
ఆన రెన్నెన్నో యెడదలో మోసు రెత్త,
నేనుగూడ రెక్కయిసాచి నింగి నెగురఁ
బోదు; కాని వెంటనె క్రుంగిపోదు నయ్య!

చెలిమికోసమై దరిజేరి పలుకరింప
అతిభయంకర సర్పదంష్ట్రాగ్నిశిఖలు;
వలపుటింటి ముంగిట నిల్చి రలుపుతట్ట
ఉగ్రతర పిశాచీ కంఠహంకృతులును.

వెలుగు చీకట్ల సంజలో కలర నలత
నిదురరాక తెల్వియుఁగాక నిలుతునేను;
బరువుచే గుండె మనసంత బెరవుచేత
బదలి యడుగుసాగదు కన్నువిడదు నాట.

సౌఖ్య మన్నదిలేదు పృథాంతి లేదు
పాడువడిపోయినది నిండుబ్రతుకు నాది;
చేవలేక చావగనై న చావలేక
ఎంతవరకొ ? ఈ జీవిత మెందుకొరకొ ?

శ్రీ శి వ రా మం .

కృష్ణ వేణి

జనమంచి కామేశ్వరరావు

పర్యంకంబున
కృష్ణవేణితో,
చేయి తలాడగ
శయనించిన, నా
ప్రియసి చేరితి
ప్రేమోత్సుకతన్.—

*

పెదవుల భృశమ్ము
మెరసే హాసం,
ముగ్ధవయస్వీ
సుమమృదుహాసం,
ముత్యపుముడియై
నిర్వృతి నుండెన్.—

*

దేహయస్తిపై
చూపె రేదు;
మన మూరకూరకే
వేణి వసించున్.
నేత్రద్వయ మొక
భృంగరాజమై
కుంతలాని మధు
పానము నేయున్.

*

అవశంబై నా
పాణిద్వయ మా
కృష్ణవర్ణమా
వేణిక నిమరుచు
కేశబంధనము
విదళించెన్.

*

వేణిబంధములోని
పాణిద్వయముపట్టి,
నిదుర జోగే కండ్లు
వాల్చుచూ ననుఁ జూచె
మందస్మితాన్య, నా
సుప్రేమరాజ్ఞి!

*

చివురించిన
చిరునవ్వుమోముతో,
జీరాదిన కై శివ
పాతముతో,
నా మోము కప్పి
తన మోము చేర్చె
నసురాగరక్ష!
నాశ్లేషవృష్టి!

*

నంపూర్ణామృతి

పి. గణపతిశాస్త్రి

అంకితం : పరమమాహేశ్వరులైన శ్రీ ఇవటూరి నాగభూషణరావుగారికి:

౧

[అది కాంచీపురంలో సంవత్సరము పరమమాహేశ్వరుడూ అయిన శశాంకమో? ప్రాసాదము. హర్మ్యం ముందూ, వెనుక భాగంలోనూ ఉన్న తమూ సాంద్రమూ అయిన ఒక ఉపనమ, ఆ వనంలో చలిస్తూ ఉన్న బిల్వ వృక్షలమధ్యలో, సాయంకాల నీలకాంతులలో, చంద్ర బింబంలా మెరిసే ఆ ప్రాసాద శిఖరం, కొమ్మలలో మెదులుతూ ఉంటుంది. సమీపంలో ఉన్న మహేశ్వరాలయంలో నుంచి మంటాధ్వనులు వినబడుతూ ఉంటాయి. అప్పుడప్పుడు ఆ మంటాధ్వనులలో మిళితమైన జంగమదేవరల గంభీర శంఖధ్వనులు, భవన లోహ కవాటాలలో ప్రతిధ్వనిస్తూ నన్నంగా మారుమోగుతూ ఉంటాయి.

ఆ భవనం మందువారో ముత్యాల జాలరుల ఉయ్యాలలో సిరియాకుట్టి ఉంచి, తల్లి సర్వమంగళ జోల పాడుతూ ఉంటుంది. వెండి గొలుసులలో కదిలే ఆ ఉయ్యాలమంద్రస్వని, ఆమె పాటకు శ్రుతిలా వినబడుతుంది.

దివ్య సౌందర్యంతో ప్రజ్వలించే ఆమె ముఖంలో వాత్సల్యమిళితమైన భక్తిభావం గోచరిస్తుంది. అప్పుడప్పుడు మృదువుగా పాడుతూ ఆమె, సిరియాకుడు నిద్రపోయినదీ లేనిదీ పరీక్షిస్తూ ఉంటుంది. క్రమంగా చీకటులు క్రమ్ముకుంటున్నాయి. ఆ చీకటిలో ఆ ఉయ్యాల గొలుసులు తెల్లని త్వరిత విధంగా కనబడతాయి. అప్పు

డప్పుడు ఉయ్యాల ఊపినప్పుడు ఆమె కరకంక జాలు మృదువుగా ధ్వనిస్తూ ఉంటాయి.]

౧ పాట

ఓ బాల నటరాజ! ఓ సుందరేశ్వరా! జో జో!
ఓ మహాలీలా రచిత ఫేలనా! ప్రభు! జో జో!

అరుణాస్తమయ సుప్రభావగుంతనవేష
ఆకాశలాస్యాంగణమున సంధ్యాయోష
నీ దివ్య నృత్యావహన నిద్రావేళ
నీ నృత్యగళిత ముక్తామౌళికలరీల
కర్పూరవిచిత్రాభండదీపములకై
అర్పించె తారల దిశాంతాంతరములకై

ఓ బాల నటరాజ! ఓ సుందరేశ్వరా! జో జో!
ఓ మహాలీలా రచిత ఫేలనా! ప్రభు! జో జో!

[ఆమె నిద్రించిన సిరియాకుని ముద్దు పెట్టుకుని ఆతని వైపు చూస్తూ నిలబడుతుంది. ఇంతలోనే దాని మణికిర్ణిక, ఆ సమీపంలో దీపిక ఉంచి, వెళ్లబోతూ ఉంటుంది. ఆ దీపికాంత ఆ ఉయ్యాలగొలుసులమీదనూ, సిరియాకుని ఎర్రని పెదవుల మీదనూ ప్రసరించి, తళతళ మెరుస్తూంటుంది.]

సర్వ - మణికిర్ణికా!

దాని - అమ్మా!

సర్వ - అయ్యోగారు ఇంకా రాలేదు. ఎక్కడికి వెళ్లాలో!

* అల్ ఇండియా రేడియోవారి ఆనమనలి.

దాసి - అశ్రమంలో ఆచార్యస్వామి దర్శనం చేసుకుని, దేవాలయంపై శుభాకాంక్షలు వ్యక్తం చేసింది! ఆవిగో మంత్రాన్ని పఠించి ఆంకారాలు వినబడుతున్నాయి! ఆయ్యగారు వచ్చేవేళ కొనబెట్టినట్లు.

సర్వ - ఏమోగాని అబ్బాయి కలవరిస్తున్నాడు ఈవేళ. కొంచెము తొందరగా వెళ్లి వారిని తీసుకు రాగలవా?

దాసి - చిత్రమమ్మా - [నిశ్చలమైంది.]

సర్వ - జోలపాట.

ఓ బాలవటరాజ! ఓ సుందరేశ్వరా! జో జో.

[శాంతిగా పాడుతుంది.]

శకాంక - సర్వమంగళా!

సర్వ - అం. కొంచెము నెమ్మదిగా మాట్లాడండి. నీరయ్యగారు నిద్రపోతున్నాడు.

శకాంక - ఇప్పుడేగదా, మార్గాస్తమానమయింది. ఇప్పుడు నిద్రపోవడం మేమిటి!

సర్వ - ఏమోగాని, యీవేళ కొంచెము జ్వరం తగిలివట్టుగా ఉంది. ఎప్పుడూ లేనిది, ఇవాళ, మహేశ్వరాలయంలో శంఖధ్వనులు విని భయం వేస్తోంది అంటున్నాడు.

శకాంక - ఎందుచేతనో?

సర్వ - ఏమో మరి..... తరవాత నేను భయం లేదులే నాయనా అని చెప్పి బుజ్జించి, జోలపాడి నిద్ర పోగొడుతున్నాను. దాసి కనబడిందా?

శకాంక - కనబడింది..... కాని..... ఎప్పుడూ లేనిది. శంఖధ్వనులు వింటే ఇంత భయం ఎందుచేతనో?

సర్వ - లేవు ఆచార్యస్వామి దర్శనానికి వెళ్లి నవ్వుకు ఈ విషయం విన్నవించండి. అన్నట్లు ఈవేళ వారి దర్శన మయిందా?

శకాంక - అయింది.

సర్వ - మన దీక్ష మాట ఏమన్నార?

శకాంక - నీ అంతట నీవే వచ్చి వారిని పార్శ్వమే

గాని మన దీక్షా స్వీకరణం వల్లపడ దన్నార మనము ఇద్దరమూ, ఈవిషయం దృఢంగా నిశ్చయం చేసుకుంటేనేగాని అది ఎంతమాత్రమూ తలపెట్టనే వద్దన్నారు.

సర్వ - నానిశ్చయంకూడా వారికి విన్నవించారా?

శకాంక - అం. నీమాటగా, నీ నిశ్చయంగా కూడా వారికి విన్నవించాను.

సర్వ - విని ఏమన్నారు?

శకాంక - నీ మనోధైర్యంలో వారికి కొంత ఆనందం ఉన్నట్లుగా నెలవిచ్చారు.

సర్వ - నా ధైర్యంలోనా?

శకాంక - అవును. నీ ధైర్యంలోనే.

సర్వ - నేను ఒకసారి వారి దర్శనం చేసినప్పుడు నా నిశ్చయం కూడా కొంత మూలించానే.

శకాంక - కాదు సర్వమంగళా! ఈ దివ్య సత్యం అన్వేషించే దంపతులు తమ సర్వస్వమూ మహా సుఖరాజేశ్వరునికి పూర్ణాచూతిగా సమర్పించడానికి సంసిద్ధులైతేనేగాని, దీక్షాస్వీకరణం ఎంతమాత్రమూ వల్లపడ దన్నారు.

సర్వ - సర్వస్వమూ పూర్ణాచూతిగా సమర్పించడం అంటే?

శకాంక - అంటే - మన సమస్త భవనక వస్తువాహనాలూ, మన భవనమూ, మన సర్వస్వమూ విడిచి వెయ్యడానికి సిద్ధంగా ఉండాలన్నమాట! చివరికి మనకు ఎంతపీయమైన వస్తువునైనా పరిత్యజించడానికి మనం సంసిద్ధులమై ఉండాలన్నారు ఆచార్యులు.

సర్వ - అయితే, మన దీక్షాస్వీకరణం లేదన్నమాటేనా?

శకాంక - ఇంకా నిశ్చయించలేదు. నా మనస్సులో నాకే కొంత ధైర్యం చాలనప్పుడు ఎల్లా నిశ్చయించను?

సర్వ - అయితే ఆచార్యులతో ఏమి సమాధానం చెప్పారు?

శకాంక - తిరిగి ఒకసారి నీతో ఆలోచించి నా తుది

నిశ్చయం వారికి విన్నవిస్తానని అన్నాను. నీ ఆభిప్రాయం ఏమిటి?

సర్వ - భవిష్యత్తుమాట ఏమి కాదలచి ఉండో. మనం వెంటనే దీక్ష స్వీకరిస్తేనే మంచిది.

శకాంక - ఇది లేలికగా అలాచించవలసిన విషయం కాదు. నీవు నీలో బాగా విమర్శించుకో. ఇది అత్యంత కఠినమైన దీక్షాస్వీకరణం. అదేగాక మన మిద్దరమూకూడా మిక్కిలి ధైర్యంతో అచరించవలసిన దీక్ష యిది. ఎవరు యధ్యలో మనోధైర్యం విడచినా వ్యతిరేకంగా మే కాకుండా ఘోర వాతకం చుట్టుకుంటుంది. నీవు దృఢంగా అలాచించి నిశ్చయించుకో. తుదివరకూ నీవు ధైర్యంతో నిలబడగలవా?

సర్వ -పోనీ, సిరియాళునికి నెమ్మదిగా ఉండేటంతవరకూ మనం అగమ్యదా? నాకు అబ్బాయి కలవరింతుల వంటే భయంగా ఉంది కూడాను!

శకాంక - నాకూ కొంత కాలం నిశ్చించాలనే అనిపించింది. కాని అలాచించగా - ఈ జన్మలో నాకు దీక్షార్హత లేదేమో నని ఊహించింది. అచార్యస్వామిలు చాలా కృష్ణులై నారు. వారికి కొంచెం దూరం నడవడానికైనా శక్తి చాలదు. ఏదో సందర్భంలో ఒకసారి వారు తిరిగి మహాశివరాత్రివరకూ నేను జీవించ నేమో అన్నారు. రాజోయే మహాశివరాత్రి దినమే ఈ మహాదీక్షకూ, పూర్ణాహుతికి ఉచితమైన దినము. ఇది దాటిపోతే ఏమో... .. ఇంక భవిష్యత్తుమాట ఎవరు చెప్పగలరు.

సర్వ - అచార్యులు చిరంజీవులు. వారి విషయంలో అంత భయం మొదలకు?... పోనీ ముందు సంవత్సరం మహాశివరాత్రికి మనం దీక్ష స్వీకరించ గూడదా? ఈ విషయం ఇప్పటికీ అపేక్షయ గూడదా?

శకాంక - వారు అలా అన్నప్పటినుండి ఆయన ముందుసంవత్సరం వరకూ సిద్ధి పొందకుండా

ఉంటారని నాకు నిశ్చయం కలగడం లేదు. ఏమో, ఈ జన్మలో మనకు దీక్షాస్వీకరణానికి అర్హత లేదేమో. ఎవరు చెప్పగలరు?

సర్వ - పోనీ అచార్యస్వామి ఆశ్రమానికి వెళ్లి ఈ విషయాలన్నీ వారితో సంప్రతించవచ్చును. అంతవరకూ రెండుమూడు రోజులు అగమ్యదా?

[సిరియాళుడు కలవరిస్తాడు.]

సిరియాళుడు ఎందుచేతనో కలవరిస్తున్నాడు. మీకున్నా ధ్యానానికి, శివపూజకూ కాలం అతిక్రమించింది. ఈ విషయం తరవాత అలాచించ గూడదా?

శకాంక - పోనీ అల్లాగే చేదాము.

సర్వ - [హావశుండు]

౨ పాట

ఓ బాల నటరాజ! ఓ సుందరేశ్వరా! జో జో!

ఓ మహాలీలా రచిత భేలనా! ప్రభూ! జోజో!

నీ నీలినిధురను కొలని దెలికలునలై

నీమహానందరీలా కందుకమ్మలై

ఓజిత గోళము లనవరతము లాస్యము సేయు

రజని వేళ లవి నిశ్శబ్దదానము సేయు

నా నయనముల వెలుగు నల్లనల్లని పాప! జోజో!

నా హృదయ హారేంద్ర నిలమాణిక్యమా! జోజో!

ఓ బాల నటరాజ! ఓ సుందరేశ్వరా! జోజో!

ఓ మహాలీలా రచిత భేలనా! ప్రభూ! జోజో!

[తా]

౩

[శకాంకహరి ప్రాసాదం వైభాగంలో శయనా గారము. పృథాకవేళ. శకాంకహరి ఒక శైవునా సర్వమంగళ ఇంకో శైవునా నెమ్మదిగా నిద్రిస్తూ ఉంటారు. ఒక శైవున ఉయ్యాలలో సిరియాళుడు నిద్రిపోతున్నాడు. దూరంగా హిమమిశ్రితమైన అంధకారంలో అకాశంలో కార్తీక దీపం మిశుకు మిశుకుమని,

మిణుగురు పురుగులూ, మెరుస్తూ ఉంటుంది.
కీచురాట్లు మంద్రంగా ధ్వనిచేస్తూ ఉంటాయి.
సమీపంగా ఉన్న సరిస్సులో కాక్తీక దీపికల
వరుసలు చిన్నచిన్న నోస్సెలలో తారకలవలె
కనిపిస్తూ ఉంటాయి. మంద్రంగా ఆ కీచు
రాట్లు ధ్వని చేస్తూ ఉండగా ఆ శ్రుతిలో ఒక
పాట మధురంగా వినిపిస్తుంది.

౩ పాట

ఓహో జీవన వన సహవధికా!
ఓయీ మానస విహంగమ సఖా!
దూరారుణ గగనమ్మున నేవో!
తావిభాతాహ్వనము లవిగో!

బ్రతుకుప్పరి యెర్రని చిపురులలో
మృదుల కులాయమే చించిచివిహా!
మరల మరల తెమ్మల గురురులలో
వరుపు చిరుదు పుడుతల బుడుతలలో!

ఓహో జీవన వన సహవధికా!
ఓయీ మానస విహంగమ సఖా!
దూరారుణ గగనమ్మున నేవో!
తావిభాతాహ్వనము లవిగో!

మెయు మిణుగురుబురువు వెలుగులో
మరిమరి మెరపుంగల గాంచెదవో!
ఆరుదోదయ సుందర వర్ణములే
చురచితివిగద చురేమున్నదిరే!

ఓహో జీవన వన సహవధికా!
ఓయీ మానస విహంగమ సఖా!
దూరారుణ గగనమ్మున నేవో!
తావిభాతాహ్వనము లవిగో!

శకాంక - ఓహో, ఏమి దివ్యగానము. ఎవరా
పిలుపు? ఏమిటి విచిత్రము. నేను కలలో
ఉన్నానా? మేలుకొని ఉన్నానా? ఆ గానం
నా చెవి సోకినట్లుగానే ఈ స్వత్వమేదో,
మంచులా విడిపోతూ ఉంది. ఎంత చిత్రము,
సర్వమంగళా.....సర్వమంగళా...

సర్వ - అః అః ఏమిటి? ఎందుకు?

శకాంక - ఎంత చిత్రమైన కల! ఎంత మధుర
గానము. ఇది స్వత్వంలో గానమా?
ప్రపంచంలో గానమా? నేను నిజంగా మేలు
కుని ఉన్నానా?

సర్వ - మీరు మేలుకునే ఉన్నారు. ఎవరో భిక్షు
కులు తెల్లవారేవేళ భిక్షకోసం పాట పాడు
కుంటున్నారు. ఆ పాటే మనకు మధురంగా
వినిపిస్తుంది. అంత చిత్రంగా చెబు
తున్నారు! మీకు వచ్చిన కల యేమిటి?

శకాంక - నేను ఎంత పవిత్రమైన స్వత్వం చూడ
గలిగాను, ఈ వేళ! ఏమి అద్భుతము?

సర్వ - ఆ కల కొంచెం నాకుకూడా చెప్పగూడదా?

శకాంక - అయితే విను మరి. అది అత్యంత మహో
న్నతమైన గిరి శిఖరము. ఆ శిఖరం వైపు గోధుమ
వన్నె త్రావి మోస్తరుగా మెలికలు తిరుగుతూ
వెళ్ళే ఒక దుర్గమమైన అరణ్యమార్గము. ఆ పర్వత
శిఖరముపైన ఒక మహోజ్వల జ్యోతి వెలు
గుతూ ఉంది. ఆ జ్యోతి వెలుగులో ప్రసన్న
గంభీరమూర్తి ఒక దివ్య పురుషుడు నన్ను పిలు
స్తున్నాడు. నేను ఆశిఖరంవైపు వేగంగా నడిచి
వెళుతున్నాను. నీవు నా అడుగుల్లో అడుగులు
వేసి వెంటవెంటనే నన్ను అనుసరిస్తున్నావు.
అదివ్యపురుషుడు మనల నిద్లరినీ ఉద్దరిస్తాడని
అహ్వనిస్తాన్నట్లుగా ఉన్నాను. ఆయన ముఖ
చిహ్నాలవల్ల వారి భావం అవగతమౌతూ ఉంది
గాని, వారి కంఠస్వరం ఏమాత్రమూ కూడా
వినిపడడం లేదు.

సర్వ - ఎంత చిత్రమైన కల- మనలో- మరి- నీ రి
యాలుకుకూడా రావడం లేదా?

శకాంక - ఇదిగో.....చెబుతున్నాను. నీరియా
కుడు భవనంలో నిద్రపోతూ ఉండగా మరిచి
పోయి మనం ప్రయాణమైనాము. చాలవరకూ
మనం ఆ విషయమే మరిచిపోయి ప్రయాణం
చేశాము.

సర్వ - చిత్రంగా ఉంది. మనం సిరియాకుట్టి మరిచిపోయి వెళ్ళడం అసంభవం కాదా?

శకాంక - నేను చూసింది కలగదా! నాకథ సంపూర్ణంగా వినవా మరి?

సర్వ - ఔనాను మరిచిపోయాను. తరువాత ఏమి జరిగింది?

శకాంక - తరువాత మన భవనంలో, హృదయ విచారకమైన సిరియాకుని ఆక్రందనం వివరించింది. మన దాని సిరియాకుట్టి రక్షించండి, రక్షించండి అని ఏడుస్తూ పిలిచినట్లు వివరించింది.

సర్వ - అబ్బా, ఏమిటి పీడకల! తరువాత?

శకాంక - తరువాత ఆయోగ సిరియాకుట్టిమరిచిపోయి మనం ప్రయాణమైనాము. అదుగో ఆ దూరంగా వినబడి ఏడుపు మన అబ్బాయిదే. ఆయోగ, ఏమి జరిగిందో. నేను వెళ్ళినిసుకునస్తాను అంటూ నువ్వు చుట్టూ తిరిగి పరుగెత్తి వెళ్ళిపోయావు.

సర్వ - ఇది వింటూంటే నాకు హృదయం క్రమంగా బరువైపోతోంది. అబ్బా, ఏమైంది అదైనా?

శకాంక - అదైన పర్యతశిఖరమీద ఉన్న దివ్య పురుషుడు మనకు చాలా సమీపంగా పరుగెత్తి కొని వచ్చి జలధరగంధీరస్వరంలో, సిరియాకుని కేమీభయంలేదు, తిరిగి వెళ్ళిపోకండి, రండి, అని నిన్ను నన్ను మల్లీ అహ్వనించాడు. నేను వెంటనే నీ హస్తం ఆదిమి పట్టుకున్నాను. అదైన నీవు చెయ్యి విడిలించుకుంటూ, నా సిరియాకుడు, నా సిరియాకుడు, నేను వెళ్ళాలి, నన్ను వదలండి అంటూ ఆక్రందనం చేశావు!

సర్వ - నీనింక మీ కథ వినలేను. నాకు భయంగా ఉంది! అగండి!

శకాంక - భయంలేదు. చివరకు కథ అంతా అనం దాంతంగానే జరిగింది. అదైన నన్ను విడవండి, సిరియాకునికోసం నేను వెళ్ళాలి అంటూ నన్ను ప్రార్థింపడి ప్రార్థించావు.

సర్వ - నాకేగాని, సిరియాకుని ఏడుపుంటే మీ

కేమీ మనసు కరగలేదా? తరువాత మీ రేమి చేశారు?

శకాంక - ఇదిగో, ఇంకా పూర్తికాలేదుగదా, చెబుకున్నాను విను మరి. అదైన నేను, అదుగో ఆ దివ్యపురుషులు మనలో భయంలేదని చెబుకున్నారు. అయిన కష్టాల్లో మన అబ్బాయి కేమీ అపద కలగదు. శిఖరంపైపు రా, భయంలేదు అని నిన్ను బలవంతంగా శిఖరంపైపు నడిపించుకొంటూ కొంతదూరం వెళ్ళాను.

సర్వ - సిరియాకుని సంగతి చూడకుండానే వెళ్ళారా మరి? ఎంత నిద్రయి మీరు? అదైన?

శకాంక - దివ్యపురుషుడు మనకు భయం లేదు అన్న విమృత ఇంక భయమెందుకూ! అదైన నీవు, నా సిరియాకుని విడిచి నేను రాను. నాకు శిఖరం వద్దు. దివ్యజ్యోతి వద్దు. నన్ను వెళ్ళనివ్వండి. సిరియాకుని చూచి వెంటనే తిరిగి వస్తాను. విడవండి విడవండి అని అంటూనే ఆ దుర్గమారణ్య మార్గంలో ముగ్ధుడైపోయావు. నిన్ను నేను భుజాలతో ధరించి ఆ శిఖరంపైపు ప్రయాణమై వెళ్ళాను.

సర్వ - ఎంత భయంకరమైన స్వప్నము. మన కే అపద రాదలచి ఉండో కదా!

శకాంక - భయములేదు. నేను నిన్ను ఆ దివ్యపురుషుని సన్నిధిని దింపి శీతలోపచారాలు చేశాను. నీకు స్పృహ వచ్చిన తరువాత దీనంగా విలసిల్లా, ఆదివ్య పురుషునిపైపు చూస్తూ “నా సిరియాకుని చూడనివ్వండి నన్ను కరుణించండి” అని ప్రార్థించావు.

సర్వ - ఆ మాటలు విని ఆ దివ్యపురుషులు ఏ మన్నారు?

శకాంక - అయిన నీపైపు సన్నితగంధీరంగా చూచి ఆ జ్యోతిపైపు చూడు..... అదుగో, నీసిరియాకుడు ఆ వెలుగులో అడుగుంటున్నాడు అన్నారు.

సర్వ - మళ్ళీ నా తండ్రి నాకు కనబడ్డాడుగదా:-
చివరికి? అబ్బా!

శకాంక - ఆప్పుడే కల సంపూర్ణం కాలేదు.....
విను మరి, తరువాత ఆ పెద్ద వెలుతురులో ఘల్లు
ఘల్లుమంటూన్న గజైలతో అడుగుంటూన్న
సిరియారుకు నిన్ను చూచి పరుగుతుకొనివచ్చి
నీ బడిలో కూర్చున్నాడు. ఆప్పటికే - చివరికి,
నీ విచారం మహానందంగా పరిణమించింది. తరు
వాత మన మిద్దరమూకూడా ఆ మహాపురుషునికి
సమన్వరించాము. ఆయన ప్రసన్నముఖంతో
ఇద్దరిని ఆకీర్షించి మీరింక ధన్యులు అన్నాడు.
తరువాత మనం ఆందరమూ చిత్రించగా ఆ బోధ
తిలో లీనమైపోయాము.

సర్వ - ఎంత చిత్రించానూ భయంకరంగానూ ఉంది
ఈకల! చివరికి అనందాంతంగా పరిణమించినా,
ఇది వింటే నా హృదయం భారంగా వుంది.
ఏమి కాదలచి ఉండో కదా.

శకాంక - నీకు అట్లాంటి భయము ఏమీ లేదు. ఇది
మంగళాంతమైన కల. పృథ్వికేళలో రాక్షసం
వల్ల ఆచిరకాలంలో మనకు గొప్ప మేలు చేకూ
రుతుందని అనుకోవలసి ఉంది. పైగా మనకి
ఆ మహాపురుషుని కరుణాబలంకూడా ఉన్నట్లు
కనబడుతూ ఉందిగదా!

సర్వ - ఆయినా, పురోహితులవల్ల ఈ స్వప్నఫలితం
మనం తెలుసుకోవాలి. తమరు దీక్షమాట తల
పెట్టినప్పటినుంచీ నాకు కొంచెం బెంగగానే
ఉంది. కాని ఇది ఈ కారణంవల్ల అని వివరించి
చెప్పలేకుండా ఉన్నాను. పోనీ...ఈ సారికి
ఈదీక్ష మునివేయగూడదా?

శకాంక - కాదు కాదు, నీ కేమిభయంలేదు. చివరకు
ఈ స్వప్నంవల్ల మనకు శుభఫలమే కలుగుతుంది.
నాకు మాత్రం ఇది వింటే పూర్వంకంటే ధైర్య
మే కలుగుతూ ఉంది. ఇది మనకు మంచి శుభ
భక్తునము. నేను ఈ శివరాత్రికే దీక్ష స్వీకరిస్తాను.

ఈ శివరాత్రికి నేను దీక్ష స్వీకరించకపోతే నాకి
అళ మరి ఈ జన్మకి లేనట్టే!

సర్వ - ఏమో మరి! అదైన మీ యిష్టము! నాకు
మాత్రం అకల తలచుకుంటే భయంగానే ఉంది.

శకాంక - ఇంత చెప్పినా, నామీద నీకు అపవస్మృక
మేనా? నాకు మాత్రము సిరియారుని మీద
ప్రేమలేదా?

సర్వ - నేనుమాత్రం మీ మాటకి అడ్డు చెబుతు
న్నానా? మీ యిష్టము అన్నానగదా!

శకాంక - కాని.....నీలో ... ఏమాగాని అంత
ఉత్సాహం కనబడవలసివచ్చింది. అచార్యులతో
ఇట్లా మాట్లాడితే వారు దీక్ష ఇస్తారా మరి?

[చూపుతూ 'ఓయీ మానవ బహుగమ నట'
అని పాట కనబడుతుంది]

ఓహో విను! విను! అనుగో మళ్ళీ ఆపాట విన
బడుతుంది! ఆ పాట వింటే మళ్ళీ నా హృద
యం తరంగమై ఉప్పొంగుతూ ఉంది. ఎంత
మధురగానము! ఇది కూడా మనకు ఒక శుభ
శక్తునమే గుమా! ఏమి అలోచిస్తున్నావు. ఇంకా
నీకు సందేహనిర్మూలం కాలేదా?

సర్వ - ఎంతమాట! నేనూ నిర్ణయమైన నిశ్చితార్థి
ప్రాయంతోనే చెబుతున్నాను. నాకు అద్వైతం
తొలగిపోయింది. నామాట విశ్వసించండి!

శకాంక - నిజంగానే అంటున్నావా, సర్వమంగళా!

సర్వ - నేను దృఢనిశ్చయంతో చెబుతున్నాను.
మీరు విశ్వసించకపోతే ఏమి చెయ్యగలను మరి!

శకాంక - నిజంగా నేను ధన్యుణ్ణి, సర్వమంగళా,
యీవేళ.

[ఇద్దరూ పాటబంటూ ఉంటారు - పాట వెచ్చదిగా
అంభికాలలో పీసమై పోతుంది]

3

[అచార్యుని ఆశ్రమము, సాంద్రమైన వృక్ష
చౌర్యంలో ఒక వేదికపై ఉన్న వ్యాఘ్రాననం
పైన ఆచార్యుడు ఉపవిష్టుడై ఉంటాడు. వేది

కకు సమీపంలో ఆచార్యుని పాదాలదగ్గర, సర్వమంగళా, శశాంకమాలీ, నేలమీద కూర్చుని ఉంటారు. అప్పుడే కొంచెము మధ్యాహ్నసమయం దాటింది. ఉండి ఉండి వినీరే పిల్లగాలికి వచ్చని పండుటాకులు రాలతూ ఉంటాయి. సమీప సరోవరంలో నిద్రిస్తూ ఉన్న హంసలూ, తామరపువ్వులూ, ఆ గాలికి అటూ ఇటూ కదులుతూ ఉంటాయి. ఆ కదలికలకు చిన్నచిన్న మీనులు నీళ్లలో తక్కుమని మెరుస్తూ ఉంటాయి. అక్కడక్కడ ఆకుంచాటునుండి తెల్లని సూర్య కాంతులు వుప్పట్లా పడి మెదులుతూ ఉంటాయి. జననీజనన విద్దహ ఆచార్యుని మాటలు గంభీర ముఖాలతో వింటూంటారు.]

ఆచార్య - నాయనా, శశాంకమాలీ, ఆమ్మా సర్వ మంగళా, ఇదిగో ఈవైపున కొమ్మల్లో తళతళ మెరుస్తూ ఉన్న ఒంగారు పిచ్చుకల గూళ్ళు కొంచెం బాగ్గిత్రగా పరిశీలించండి!

సర్వ - చిత్రము.....దర్శించాము.

శశాంక-ఆవునాను. అ...అదిగో కనబడుతుంది. చూశాను.

ఆచార్య - ఆ పక్షులు ఏమి చేస్తున్నాయో కొంచెం గమనించారా!

శశాంక - కొంచెం దూరం ఎగిరితెచ్చి ఆహారం సంపాదించుకుని తిరిగి గూళ్ళు చేరుకుంటున్నాయి.

ఆచార్య - అంతేకదా!

సర్వ - బోను! అంతే!

ఆచార్య - అది అదే పరిశీలించవలసిన విషయం. చూడండి. ఆ పక్షులు ఆకాశంలో కొంతదూరం వరకే ఎగిరి పోగలవు. ఆ మహోన్నత నీలాకాశంలో అపారదూరంలో ఉన్న మాయ్యనివైపు అవి తేలిపార చూడనైనా చూడలేవు.

సర్వ - అవును ప్రభూ!

ఆచార్య-అవిధంగా మానవులందరూకూడా, సామా

న్యంగా ఆ విహంగాల వంటివారు. మానవులు నివసించడానికి కూడా ఏవో చిన్నచిన్న కులాయము లుండాలి. వారు ఆకాశంలోనికి ఎప్పుడైనా కొంతదూరం ఎగిరినా తిరిగి ఆ గూళ్ళు చేరుకుంటూ ఉంటారు. మహోన్నత మైన సూర్యలోకం చేరవలెనని కాంక్షించడమే మానవుల్లో ఆరుదుగా ఉంటుంది!

శశాంక - అయితే మానవులందరూ భాస్కరలోకం చేరలేమని నిరాశ చెంది ఊరుకోవలసిందేనా? వారికి సంపూర్ణసత్యాన్వేషణకుమరలర్హతలేదా? ఆచార్య-లేకేమీ! తప్పకుండా మానవులందరికీ ఆ అర్హత ఉంది. కాని, ఒక్క సంపాతి తప్ప ఎవరైనా మార్గలోకం చేరడానికి ప్రయత్నించిన వాగున్నారా?

సర్వ - లేరన్నమాట నిజమే.

ఆచార్య - ఆ సంపాతి కూడా, మార్గమండల సమీపంలోనే తనరెక్కలు భస్మీభూతమై, నేలరాలి పోయిన విషయం మీరు ఎరుగుదురు కదా?

శశాంక - అవును, కావచ్చును. తమరు నెలవిచ్చే విషయ మేమిటి?

ఆచార్య - ఆ విధంగానే మానవులలోకూడా అనేకులు బాజ్యల్యమానమైన ఆ నగ్నసత్యం యొక్క స్వరూపం సందర్శించలేరు. వారు అటువైపు దృష్టి ప్రసరించేసరికి, తలగమే వారి దృష్టి అంధీభూతమై పోతుంది. కాబట్టి సహస్ర లక్షలమానవులలో, ఎవరైనా ఒకరికి మాత్రమే, ఆ నగ్నసత్యాన్ని సందర్శించే అధికారం శాస్త్రకారులు ప్రసాదించారు. ఇంక మిగిలిన మానవులందరూ, ఒక విస్ఫులింగములో భాస్కరుని భావించుకుంటూ సాధన చేయ్యవలసి ఉంటుంది. వారికి ఆ తీక్షణత్యం సందర్శించే అధికారం లేదు.

శశాంక - అయితే మాకీ జన్మలో ఆ సంపూర్ణ దీక్ష స్వీకరించే యోగ్యత లేనేలేదా?

ఆచార్య - లేకేమీ! ఉన్నది. ఈ ఊరిలోనే ఆ

మహాదీక్ష స్వీకరించవచ్చును. కాని ఆ దీక్ష తీసుకునేవారికి హిమాలయస్థిరమైన ధైర్యం ఉండాలి. ఆచంచలమైన దీక్ష కావాలి. అటువంటి దీక్ష మీరు తీసుకోగలరా?

శకాంక - నేను తమ యెదుట పరమేశ్వర సాక్షిగా ప్రమాణం చేసి మనవి చేస్తున్నాను. తమ రెటువంటి అగ్నిపరీక్ష చేసినా ఆపరీక్షకు నిలబడి దీక్ష స్వీకరిస్తాను.

అచార్య - ఇది సామాన్యమైన దీక్ష కాదు. ప్రళయాగ్ని పరీక్ష. నీవు పాపాన్ని స్థిరమైన ధైర్యంతోనూ, విశ్వాసంతోనూ, నిలబడగలవా?

శకాంక - తమ నిర్వాహకరుణ ఉంటే ఎటువంటి వజ్రప్రహారమైనా భరించగలను.....
.....అచార్య పాపాలు స్మరించి ప్రమాణం చేస్తున్నాను. నేను ఎంత కఠిన పరీక్షకైనా నిలబడగలను.

అచార్య - నిస్సందేహంగా చెబుతున్నావా, ఈ మాట?

శకాంక - ఆ. నిస్సందేహంగా చెబుతున్నాను.

అచార్య - ఇది స్థిరమేనా?

శకాంక - స్థిరమే.

అచార్య -సరే. నీలో నాకు కొంత విశ్వాసం కలుగుతూ ఉంది. సరే కాని, మీ దంపతు లిద్దరూ స్వీకరించవలసిన దీక్షగదా యిది? సర్వమంగళ యీ మహాగ్నిపరీక్షకు తాళగలదా మరి?

శకాంక - ఆ. ఆమె నా అంత మహాధైర్యంతోనూ ఈ దీక్ష స్వీకరించి నిలబడగలదు.

అచార్య - అది నీవు చెప్పవలసిన సమాధానంకాదు సర్వమంగళ ముఖతః అమాట రావాలి. ఏ మమ్మా, ఏమిటి నీ ఆభిప్రాయం?

సర్వ - విన్నవిస్తున్నాను. నేనున్నూ అదీక్ష గ్రహించడానికే తను సన్నిధికి వచ్చాను. తమ కరుణ

వల్ల నేనుగూడా ఎటువంటి కఠినపరీక్షకైనా తాగుకోగలను

అచార్య - (విసువవ్వతో) - అమ్మా ఇటుచూడు. కొంచెం నామాట విను. నీకీ వీరకైపుల అసి ధారాప్రళాల విషయం కొంచెమూ తెలియదు. చూడు, ఇంకా కొంతకాలం నేను ఉపదేశించిన విధంగా సిరియాళ కుమారుని పరమశివునిగా భావించి ఆరాధిస్తూ ఉండు. నేను ఇంతకు పూర్వం ఉపదేశించిన విధంగా ఆరాధనలూ, అపీ ఆచరిస్తూ ఉండు. కొంత హృదయ పరిణామం కలిగేవరకూ గూడ ఈ మహాదీక్ష విషయం మీరు తలపెట్టనేవద్దు. ఇవి చిరకాలానుభవంతో చెబుతున్నమాటలు. నా మాట వినండి, తొందరపడకండి.

శకాంక - మేము కేవలమూ, దీక్ష స్వీకరించడం కోసమూ, ఇంతదూరమూ, శ్రమపడి తమ పొద సన్నిధికి వచ్చాముకదా. తమరు ఇలా ఆరాధంగము చెయ్యడం న్యాయమేనా? తమకు మా ధైర్యంమీద విశ్వాసం కలగదా? మరి యింక?

సర్వ - గురుదేవులు మామీద కనిపించరన్నమాటేనా మరి?

అచార్య - అమ్మా, సర్వమంగళా! నీవీ అసిధారా ప్రతం అవలంబించలేవు సుమా! నేను చిరకాలానుభవంతో చెబుతున్నాను.

సర్వ - తమకు ఎందుచేతనో నామీద విశ్వాసం కలగడమే లేదు. తమకు నే నేవిధంగా మనవి చేసి ఒప్పించగలను?

అచార్య - ఇదిగో బాగ్రిత్రగా వినండి. నేను తిరిగి తిరిగి అవిషయమై వివరిస్తున్నాను. సామాన్య మానవులు తమ కాంతలతోనూ, తమకు ఇంగకు పూర్వం పరిచితమైన పాప్రపంచిక దృష్టితోనూ మాత్రమే ఆ మహాజ్ఞల సత్యాన్ని గ్రహించవలెనని ప్రయత్నిస్తూ ఉంటారు. అటువంటి ప్రయత్నము ఎన్నటికీ ఫలవంతము కానేరదు. అటువంటి ప్రయత్నము చేసినప్పటికీ అది

అచార్యునికీ, శిష్యునికీ అరిష్టకారణం అవుతుంది.....ఊర్క విషయం వినండి. నేను తీవ్రంగా పరీక్షిస్తున్నాను. కాంత్యశ్రేణం గాని, మోహపరమాణువుగాని, హృదయంలో నిలిచి ఉన్న మానవులు - ఈ మహాజ్వల సత్యంపై కళ్ళు తెరిచి చూడనైనా చూడలేరు. సత్య స్వయాపం సత్యదృష్టితో చూడగలిగినవారే ఈ మహాదీక్షకు అర్హులు. మిగిలినవారు అవిషయం స్మరించడానికైనా అనర్హులు.

సర్వ - గురుదేవులు మామీద కొంచెము కరుణిస్తే.....

అచార్య - ఈ మహాదీక్షలో అచార్యకృప కేవలమూ నిమిత్తమాత్రమే. సాధకని అక్షరంతి విశ్వాసమూ, దీక్షా మాత్రమే ఫలనీధిలో సహాయకారులు.

శశాంక - { సరికొత్త మార్గం } - మేమిద్దరమూ సర్వ - తమరు విధించిన కఠిన నియమాలన్నీ నిర్విఘ్నంగా నెరవేర్చగలము. మాకు దీక్షాప్రసాదం దయ చేయించండి.

అచార్య - సరే. మీకు దీక్ష ఇవ్వకలె నని అనుకుంటున్నాను. కాని ఒక ప్రశ్న. మీరు మీ సమస్తమూ త్యాగప్రాయంగా పరిత్యజించవలసి వస్తే అలా పరిత్యజించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారా?

సర్వ - ఉన్నాను.

శశాంక - నేను ఈ క్షణంలోనే నా సర్వస్వమూ అచార్యుల పాదసన్నిధిని విడిచిపెడుతున్నాను.

సర్వ - మీ కరుణాకటాక్షం ఉంటే తమరు ఏమి అడిగినా నేనున్నా పరిత్యజించగలను.

అచార్య - అగండి. సర్వమంగళా! నేను కేవలం నిన్నే ప్రార్థిస్తున్నాను. నీవు నీ భర్తను ప్రత్యక్షి విడిచి సన్యాసినికై అరణ్యవాసం చెయ్యగలవా?

సర్వ - తమకు నామీద ఎంత అవిశ్వాసమూ? నేను

నిర్భయంగానూ, మహానందంతోనూ అవిధంగా నివసించగలను.

అచార్య - సరే. మరి ఒకపరీక్ష. నీచేతిభిష్టంలో నీపతి శిరస్సు ఖండించి. అవసరమైతే, అగ్ని జ్వాలలో హోమం చెయ్యగలవా?

సర్వ - అబ్బా, ఎంతమాట

[అబ్బాయి బట్టెలు చూపుండి]

శశాంక - సర్వమంగళా! ఎందుకో సంతోషా నాపై చూస్తున్నావు? నీకు గురుదేవులమీద యింకా అవిశ్వాసమేనా? వారు మన కుటుంబం తరింపజేయడానికి అనతరించిన మహేశ్వరావతారంగాదా? ఎంత పెద్దదానవు నీవు?

సర్వ - [అబ్బాయి ఉంటుంది]

శశాంక - ఏమి సర్వమంగళా, మాట్లాడవు. నేను నీకు బోధించినదంతా ఏమై పోయింది. నీదృఢ విశ్వాసం ఇప్పుడెక్కడికీ పోయింది. మన స్వప్నం ఇంతలోనే మరిచిపోయావా? చివరకు మనకు శుభఫలితమే కలుగుతుందనీ, దీక్ష గ్రహించవచ్చుననీ ప్రశాపితులు అన్నామిగాదా? అమాట మరిచిపోయావా? ఎంత దృఢాసన రాలిపో! ఇంక నీకు ఏమని చెప్పగలను?

సర్వ - గురుదేవులు నాసంశయం మన్నింపగలరుకు వేడుకొంటున్నాను...క్షమించండి. నేను తమరు అజ్ఞాపించిన విధంగా నిస్సందేహంగా నెరవేరుస్తా నని ప్రమాణం చేస్తున్నాను.

అచార్య - ఈ మహాగ్ని పరీక్షలో సంశయము ఎంతమాత్రమూపనికిరాదు. నేను తీరిగిజ్ఞాపకం చేస్తున్నాను. అవసరమైతే ఇంతకంటె మహాఘోరమైనదీ కఠినమైనదీ అయిన పరీక్షకు మీరు సిద్ధంగా ఉండవలసి ఉంటుంది. నేను ముందుగానే చెబుతున్నాను.

సర్వ - [అగ్నిశక్తి] - అచార్యదేవులకు నేను ఎంత నిశ్చయంతో మనవిచేసినా విశ్వాసంలేదుగాదా! తమకు మామీదకలిగిన కరుణ ఇంతలోనే నశించి

పోయిందా? తమను ఇంతగా పరీక్షించకలెనా?
మాహృదయాలూ, మా ఆశలూ, మా కాంక్ష
లూ తమకు మాత్రం తెలియనా? ఇంతకింటే
తమకు మేము ఏమని విన్నవించగలము!

అచార్య - నేను మాటిమాటికీ, ఈ విషయాలన్నీ
కాగలం లేకుండా చెప్పుచుంటేను. ఈ మహా
దీక్ష, కేవలమూ నజ్రాకావలెనై ధైర్యం కలిగిన
సాధకులే అచరించగలరు. అందుచేత నేను
మిమ్మల్ని ఇంత కఠినపరీక్ష చేయవలసివచ్చింది...
.....భయం లేదు. పరమశివ కటాక్షం
మిమీద ప్రసరిస్తూ ఉంది. మీకు ఫలసిద్ధి
కలగగలదని ధైర్యం కలిగింది. ఇక మీరు
జెల్లకమ్మును.

ఇద్దరూ - మేమిద్దరమూ అచార్య పాద కలుపులు
శిరసావహించి సెలవు తీసుకుంటున్నాము. మేము
ధన్యులము, గురుకటాక్షమే శరణము. ఇప్పుడే
దీక్ష అనుగ్రహించండి మాకు.

అచార్య - బ్రహ్మకృపాహి కేవలము, భయం లేదు.
మీకు నిర్విఘ్నంగా ఫలసిద్ధి కలుగుతుంది. కాని
దినదినమూ మహామంత్రజపమూ, ఉపవాస
దీక్షలూ, ఏమరకుండా అచరిస్తూ ఉండండి.
సాధకుని ప్రయత్నం ఏమాత్రం లోపించినా,
పరమేశ్వర కరుణాప్రసారం కలగదు. మిక్కిలి
జాగ్రత్తగా ఉండవలసి ఉంటుంది. ఇప్పుడే
దీక్ష ఇస్తున్నాను.

ఇద్దరు - మహాప్రసాదము. గుర్వాజ్ఞ శిరసావహి
స్తున్నాము.

అచార్య - మీరు సంధ్యవేళ కాగానే ఈ మహా
దీక్ష స్వీకరించవచ్చును. సమాపంలానే మహా
శివరాత్రి. అనాడు సంపూర్ణాహుతి చేయవలసి
ఉంది. అనాడు నేను మీ భద్రానికే వస్తున్నాను.

ఇద్దరూ - చిత్తం, మహాప్రసాదము, ధన్యులము.

౪

[శళాంకమూ భవన ప్రాంగణము. ఆ ప్రాంగ
ణంలో ఉన్న వకుళాలూ, చంపకాలూ, మందా
రాలూ, లేత లేత నీరెండలో నీడల రూపంగా
కరిగి పశ్చిమంగా ప్రవహిస్తూ ఉన్నట్లు కనబడ
తాయి. ఇంకా, ఆ ప్రాంగణంలో పంచకోడాకారా
లైన పంచరంగుల రంగవల్లులు ఎర్రని ఎండలో
వింతవింత రంగులతో మెరుస్తూ ఉన్నాయి. సమీ
పంలో ప్రారణకాలభిక్షకోసం బయలు దేరిన
జంగమదేవరం ఓంకారమయములైన శంఖ
ధ్వనులూ, ఘంటాస్వనాలూ, గంభీర నిశ్శబ్దరలో
మెల్లగా లీనమౌతున్నాయి. ఒక పాటపాడుతూ
ఒక భిక్షక దాంతుడు ప్రవేశిస్తాడు. అతని పాట
ఆ పరిసర సౌందర్యానికి పై తన్మూల కరిగిస్తుంది.]

౪ పాట

ఎన్ని తీర్థములాడి, యెన్నినోములు నోచి
కన్నావో తల్లి యీ చిన్నారి కృష్ణుణ్ణి
ఊరుకుందామన్న ఊరుకోనీడమ్మ!
ఊహకందని చేతలో యశోదమ్మా!

చిన్నికలకలనప్పు విన్నవారిది సొమ్ము!
కన్నులకు వెలుగైన వెన్నచోరుడునుమ్ము!
తనుగనిన యంతలోననె మాయమౌనమ్మ!
వెనువెంటఁ దరుమవచ్చిన దొరకదోయమ్మ!

ఎన్ని తీర్థములాడి, యెన్నినోములు నోచి
కన్నావో తల్లి యీ చిన్నారి కృష్ణుణ్ణి
ఊరుకుందామన్న ఊరుకోనీడమ్మ!
ఊహకందని చేతలో యశోదమ్మా!

అమ్మా.....బిచ్చం పెట్టు తల్లీ.

సర్వ-[నిర్యాశని ఎత్తుకు భగవత్ప్రసాదం] ఎవరు నాయనా
నువ్వు? ఎంత బాగా పాడుతున్నాడు ఆ చిన్న
పిల్లాడు. మణికర్ణికా! భిక్షం
తప్పరగా తీసుకురా! ఏది నాయనా, మల్లీ

కొంచెం పాడు వింటాను. ఇంత చిన్నవాడి
జ్ఞానా ఎంత ముద్దుగా పాడుతున్నావు!

క - ఏమిటి తల్లీ నెలవు?

సర్వ - నీవు పాడే పాట పూర్తిగా పాడు
నాయనా! కొంచెము వింటాను.

భిక్షుక -

౫ పాట

దారికలం దండరము పాలుపెరుగులు పండు
దారి నన్నీ త్రాగి పాంకదవ పగుల్చు
మనసులో కోపించి మాట చెబుదామంటే!
కనుల గవినంత నెమ్మనము కరిగినదామె!

ఎన్నినోములుగోచి యెన్ని తీర్థములాడి,
కన్నాబో తల్లి యీ చిన్నారి కృష్ణుడే
డారుకుందామన్న డారుకోసీదమ్మ!
డారుకందని చేతలో యగోచమ్మా!

బొరుగింటి డామ లందరము పట్టగిడిచెచ్చి
తరుముకొని రాగ రొందరగ నీయెడి తేరే
తరకదిర్ల వ్రేవం గరిగినా మోయమ్మ
తనివారి పిని ముద్దాడనీ వమ్మా!

సర్వ - ఎంత తియ్యగా పాడుతున్నావు, బాబూ
నువ్వు.....మీ ఆత్మ ఎక్కడ ఉంది
నాయనా? - దాని భిక్షం నీవు! - ఆదుగ్ ఆ
దియ్యం పట్టు నాయనా!

భిక్షుక - [భిక్షం నీవు] - మా ఆత్మ చిన్నప్పడే
పోయిందమ్మా.

సర్వ - ఆయ్యా పాపం..... పోనీ మీ
నాన్న ఉన్నాడా?

భిక్షుక - ఎవ్వరూ లేరు తల్లీ!

సర్వ - మరి నీకు సంరక్షణ? నిన్ను ఎవరు పెంచు
తున్నారు నాయనా?

భిక్షుక - నన్ను మాతాతయ్య పెంచుతున్నాడమ్మా!
మేము ముష్టివాళ్ళముగదా! మాకు సంరక్షణ
ఏమిటి తల్లీ!

సర్వ - మీ యిల్లిక్కడ నాయనా?

భిక్షుక - ఊరికి ఆలతల మర్రిచెట్టుక్రింద తల్లీ.

సర్వ - మీ తాత ముష్టికి రాకుండా నువ్వు వచ్చా
వేమిట?

భిక్షుక - మాతాతయ్య ముసిరీవాడైపోయాడు.
ఎక్కడికీ కదలలేడు, ఊరికి చెట్టుక్రింద పడుకుని
ఉంటాడమ్మా!

సర్వ - మరి నువ్వేనా ఆరికి సంరక్షణ?

భిక్షుక - చిత్తం తల్లీ.....కప్పుకోడానికి ఏదైనా
ఒక దుప్పటిగన్న ఇప్పించండి తల్లీ. నలేస్తాంది
తల్లీ.....

సర్వ - మణికిల్లి కా!.....ఇదుగ్.....లోపలికి
వెళ్ళి ఒక మంచి దుప్పటి తీసుకురా పాపం.

దాని - చిత్తం ఆమ్మా, తీసుకొస్తాను.

సర్వ - మీ ఆమ్మ ఎప్పుడు పోయింది నాయనా?

భిక్షుక - ఏమోనమ్మా.

సర్వ - మీ నాయన!

భిక్షుక - ఒక యేడాదికి వైగా ఆయిందమ్మా!

సర్వ - ఆయ్యా పాపం. ఇదిగ్ ఆదానీ తెచ్చిన
దుప్పటి వుచ్చుకో నాయనా. ఎప్పుడైనా
ఆన్నం లేకపోతే మా యింటికి వస్తాండు.
వాణ్ణెక్కింది వెళ్ళి పాపం. [భిక్షుకాబ్బు ఇచ్చి
రాను. న్యాయం కిట్టించి వెళ్ళింది నిలువండి ఉంటావు]

దాని - ఏమమ్మా, తమరు నిన్నటినుంచీ అల్లా లేం
గగా ఉన్నానీ? ఇందాకటినుంచీ మిక్కిళ్ళమ్మల
కన్నీళ్ళు రాలుతూనే ఉన్నాయమ్మా. ఎందు
కమ్మా అల్లా దిగులుపడతారు?

సర్వ - ఏమి చెప్పను దానీ. నాఆలత దురదృష్ట
వంతురా నీ ప్రపంచంలో ఎవ్వరూ ఉండరు.
ఏమి చెయ్యను?

దాని - అదేమమ్మా? అల్లా అంటున్నానీ?

సర్వ - మేము కొంత కాలానికి పూర్వము శ్రేవా
చార్యుల ఆశ్రమానికి వెళ్ళింది ఎరుగుదువా
నువ్వు?

దాసి - ఆ ఎరుగునుమ్మా! పట్టునమంతా మీ రేదో దీక్ష పుచ్చుకున్నారని విష్ణురంగా చెప్పుకున్నారమ్మా. అప్పుడేనా?

సర్వ - అవునప్పుడే. అప్పుడూ.....అయ్య గారూ నేను ఒక ఘోరదీక్ష పుచ్చుకున్నాను కాదూ? ఆ విషయం తలచుకుంటే ఇప్పుడు నాకు బెంగగా ఉంది. అంతే.

దాసి - ఏమమ్మా, అట్లా అంటున్నాను? మీరు ఇష్టంలేదా మరి ఆ దీక్ష?

సర్వ - ఎందుకని అట్లా అడుగుతున్నావు?

దాసి - ఏమీ లేదమ్మా. పట్టణంలో జనం అంతా యోగీశ్వరులు కూడా పుచ్చుకోలేని దీక్ష మీరు పుచ్చుకున్నారని ఆశ్చర్యపడుతున్నారమ్మా. మరి మీరు చూస్తే ఇట్లా బెంగపడుతున్నాను. ఇదంతా నాకు వింతగా ఉంది.

సర్వ - బానిస దాసి, నేను నాఅంతట దీక్షకోసం వ్యర్థంగా ఆశ్రమానికి వెళ్లినమాట నిజమే. అయితే అచార్యుల మాటలవల్ల కొంచెము భయం కలిగింది. కానీ, చివరికి అయ్యగారి మాటలవల్లనే నేమి, అచార్యుల మాటలవల్లనే నేమి, ఆ సమయానికి నాకు కొంచెంతి ప్రార్థన కలిగినట్టయింది. ఆ సమయంలో నేను, ఆ కిషోరదీక్ష అయ్యగారితో కూడా తీసుకున్నాను.

దాసి - అయితే మరి జరిగిన దానికి ఇంత బెంగయెందుకు కన్లీ?

సర్వ - అది కాదు దాసి.....ఆ సమయాన్ని అచార్యులు అన్న మాటలు తలచుకుంటే నాకు భయంగా ఉంది, గుండెలో సమద్రం పొంగు తూన్నట్టుంది.

దాసి - ఎందుకమ్మా అంత భయం? వారేమన్నారు?

సర్వ - చూడు దాసి, ఆ దీక్ష స్వీకరించినవారు, తమ సమస్తమూ విడవడానికి సిద్ధంగా ఉండవలెనన్నారు.

దాసి - అంటే ఏమిటమ్మా?

సర్వ - అంటేనా.....అనిసరమైతే నేను అయ్యగారి శిష్యుకూడా ఖండించి హోమం చెయ్యడానికి సిద్ధంగా ఉండాలన్నమాట. నేను ఆ మాటలు అనలేనుగాని - మరి యే కఠిన పరీక్ష కైనా సిద్ధంగా ఉండా లన్నారు.

దాసి - ఏవ శివా. అదేమిటమ్మా అలాంటిమాటలు అంటాను?

సర్వ - బానిసదాసి, ఆవే అచార్యులు అన్న అక్షరాలు.

దాసి - అయ్యో ఇ దెక్కడి వ్యక్తం కన్లీ. వివక్షం తోనే గుండె తిడుతున్నావోంది. అయ్యో, కన్లీ, అయ్యగారూ మీరూ ఎల్లా ఒప్పుకున్నారుమ్మా, ఇట్లాంటి పని చేయడానికి?

సర్వ - దానికో కారణం ఉంది. దాసి, అయ్యగారికి అచార్యులమీద కొండంత విశ్వాసము. అచార్యులు క్షమాపనపూర్వులు. మన మనస్సు పరిశీలించడానికి మార్గం వారు అలా అంటారు. అంతేగాని - అలాంటి ఘోరకృత్యా లేవీ మనచేత ఎన్నడూ చేయించరు అంటారు అయ్యగారు.

దాసి - అయితే - అనవసరంగా మీ కెందుకు తగ్గి ఇంతి దిగులు?

సర్వ - కాదు దాసి, నాకు అయ్యగారి మాటల్లో అంతగా విశ్వాసంలేదు. రాత్రీ అంతా అచార్యులు నాకు భయంకరంగా కనబడి బాగ్యంత్ర! నీవు ఈ దీక్ష విడవడానికి వీల్లేదు అన్నట్టు కలవచ్చింది. సిరియాళుడు అంతకంతకి ఎక్కువగా కలవరస్తున్నాడు. ఒకవేళ, అనగూడదుగాని - వాని అన్నదానికంటే ఎక్కువ పరీక్ష చేస్తే... ఏదైనా తలపెట్టగూడని ఘోర పరిత్యాగం చెయ్యమని ఆజ్ఞాపిస్తే.....

దాసి - [చెళ్ళుమునుకుని] శివశివా అలాంటిమాటలు అనకండి కన్లీ. నేను వినలేను. ఏమమ్మా ఈ దీక్షలు! ఎంతైనా తగుదురమ్మా ఈవీరత్తెవులు.

ఒకవేళ మీ అచార్యులు మీరు భయపడుతూ ఉన్న పనినే చెయ్యమంటారనుకొండి. అప్పుడేం చేస్తారమ్మా మీరు?

సర్వ - ఇంక చేసేది ఏముంది? కొంప గుండ్రమై పోయిందన్నమాటే.....అదే దానీ! తలచుకుంటే నాకు బెంగగానూ భయంగానూ ఉంది. ...ఏమి చెయ్యను? ఆయ్యా నాయనా.....

దానీ - ఎందుకమ్మా, ఇంత అలోచన దేనికి? బెంటునే అచార్యులకు ఈ ప్రశ్నం మేము చెయ్యలేమనికంటు పంపించడమ్మా. చూస్తూ చూస్తూ భర్తనూ, కన్న కొడుకునూ ఒలి వేసుకుంటారమ్మా ఎవరైనానూ? కానీలేస్తే మేకలూ గొట్టెలూ ఒలివేయగూడదా తల్లీ?

సర్వ - అవును దానీ. ఎంత బెంగదాస్తే పోతున్నాను. నువ్వు చెప్పినట్టు అచార్యుల ఆవిగంగా పరీక్షిస్తే ఇంకేముంది? ఆయ్యా నాకన్నతండీ... ఇంక ఏమైనా సరే ఈ ప్రశ్నం జరగనిచ్చేది లేదు. - [అంతా చూస్తూ] - ఆదిగో అయ్యగారు వస్తున్నారు కాబోలు!

దానీ - అప్రవహ్లా. అయ్యగారే. కేవలనా చెబుతానమ్మా వారోటి.

సర్వ - నువ్వు చెప్పకపోతేనులే. తొందరగా బెంగు తలుపు తీసిరా.....ఒకవేళ - ఒకవేళ అచార్యులు సిరియాకునే పూర్ణాహుతిగా సమర్పించమంటే - ఆహ్లా, ఇంకేముంది. ఆయ్యా నాయనా! ఎంత దోహం తలపెడుతున్నాను నేను. ఆ భిక్షుక బాలనికి ఉన్నంత ఆదర్శమైనా లేదా నీకు.....ఇదేమిటి ఇల్లా అనుకుంటున్నాను ... [ఉద్వేగంతో] ... ఏమైనా సరే. ఈ పూర్ణాహుతి జరగనివ్వను నేను. అటు నూర్యుడు ఇటు ఉదియించినా ఇది జరగనే జరగదు!

శకాంక - సర్వమంగళా.....ఏ విషయం, అల్లా దీర్ఘంగా అలా విస్తున్నావు! అకన్నీళ్ళేమిటి?... ...ఏమి జరిగింది, ఎందుకు నీ కి విచారము?

సర్వ - [తెరిచి] - పసుపుండ -

శకాంక - ఇదేమి సర్వమంగళా? ఎందుకని ఈ దుఃఖ మంతా నీకు? నాతో కొంచెము చెప్పు కూడదా?

సర్వ - [అంతా చూసి] - మీ పాదాలే నాకు శరణం. నన్ను త్రిమించాలి!

శకాంక - త్రిమించడం ఎందుకు?

సర్వ - త్రిమిస్తానంటే నేగాని నేను చెప్పలేను!

శకాంక - ఆనల విషయ మేమో తెలియందే ఎల్లాగ త్రిమించడం?

సర్వ - కాదు! నన్ను త్రిమిస్తానంటే నేగాని మీ పాదాలు వదలను.

శకాంక - పోనీ, కాశం చెప్పుకూడదా? ఒక్కసారి!

సర్వ - మీరు త్రిమిస్తానని వాస్తానం చేస్తే చెబుతాను.

శకాంక - పోనీ త్రిమిస్తానకే. పాదాలు విడిచిపెట్టు. చెప్పకలసింది చెప్పుచురి.

సర్వ - ఏమైనా సరే పూర్ణాహుతి జరిగడానికి కల్లు కాదు.

శకాంక - అదేమిటి అల్లా అంటున్నావు? ఇంతలోనే ఏమి జరిగింది?

సర్వ - ఏమీలేదు. ఒకవేళ అచార్యులు సిరియాకుని పూర్ణాహుతిగా ఇవ్వమంటే నాగతి ఏమి కాకలసింది? ఒకసారి చెప్పండి.

శకాంక - నీవు అచార్యుల దగ్గర సమస్తమూ విడిచి వేయడానికిన్నీ - చివరికి, ఆనలమైతే నా శిరమైనా పూర్ణాహుతిగా సమర్పించడానికిన్నీ, నిద్రమైనావు గదా! మరి యిప్పుడు ఇదేమి మాటలు సర్వమంగళా... కేవల దా మహాశివరాత్రి! ఈ సమయంలో నీవు ఇలా అనవచ్చునా? ము!

సర్వ - [ఉద్వేగంతో] అవేగ నేను అచార్యుల దగ్గర కొంచెము తొందరపడి ముందు వెనుకలు చూడ

కుండా నా అంగీకారం ఇచ్చాను! ఇప్పుడు ఈ దీక్ష నా కంఠమాత్రమూ ఇష్టము లేదు.

శకాంక - ఎంత చిత్త్రంగా మాటలాడుకున్నావు. అనేక నీ అంతట నీవే అచార్యుల ఆశ్రమానికి బయలుదేరి వచ్చి నీవే దీక్ష స్వీకరించావు గదా. అచార్యులు మాటిమాటికీ రెట్టించి, రెట్టించి, నీ ఆశ్రయాశ్రయం పుష్కలించావేదా? భాషకం ఉన్నదా నీకు? అపైన నీ నిశ్చయం ప్రమాణ పూర్వకంగా అచార్యులకు విన్నవించావు కూడా ను. ఇప్పుడు నాను నీమాటలు వింటే ఏమంటా? ఈ మాటలు వింటే లోకులంతా నిన్ను నన్ను చూచి విరగబడి నవ్వరా?

సర్వ - నన్ను తీసుకుంటుంది. మీ పాదాలకు నమస్కరిస్తున్నాను. ఒక్క విషయం చూడండి. మన సత్యపాక్షిక్, మన మోక్షోపాయానికి సిరియాళుని బలివేయడం తలచుకుంటే నా ఒక్క జలదరిస్తోంది. ఎక్కడైనా ఉన్నదా ఈ అన్యాయం! ఇంతకంటే అసిపత్రసరకమైనా నాకు మేలే.

శకాంక - ఎంత కృతమైన మాట. మన సత్యాన్వేషణంకోసం సిరియాళుని బలివేయ మని అచార్యులు నిన్ను నన్ను ఎప్పుడైనా అడిగినారా? సిరియాళుని బలివేయమని యెకరన్నాడు? నన్నే ఒకవేళ వారు పాపిణ్యాల ఆర్పించ మన వచ్చును. అమాట వారు నిన్నే అడగవచ్చును. లేక మన సర్వస్వమూ విడిచి సస్యనించ మన వచ్చును! ఇంకా మరీ ఏదైనా పరిత్యజించ మనవచ్చును. ఏమీ ఆక్కరలేకుండానే ఏ పత్రమో పుష్పమో పూర్ణాహుతిగా ఆర్పించ మనవచ్చును.

సర్వ - ఒకవేళ సిరియాళు నే వారు పూర్ణాహుతిగా సమర్పించమంటేనో?

శకాంక - దానికైనా సరే మనము నిస్సందేహంగా నిర్భయంగా సిద్ధంగా ఉండవలసిందే. మాట ఇచ్చిన తరవాత తిప్పవచ్చునా?

సర్వ - అంతేనా..... అంతేనా..... ఆయ్యో.

శకాంక - అంతే. అచార్యుల మాటల్లో మన సర్వస్వమూ మన సమస్త పాపిణ్యాలూ సమర్పించి కేవలమూ అచంచల విశ్వాసంతో నిలబడవలసిందే.

సర్వ - ఆయ్యో మీ మాటలు వింటూన్న కొద్దీ నా హృదయం మరీ అభారమై పోతోంది! మనం అందరూ మరణించిన పిమ్మట ఆ మహా సత్యాన్వేషణ ఎవరికి?

శకాంక - సర్వమంగళా. నీవు అనేక సందేహ తరంగాలలో ఉక్కిరి బిక్కిరి విపోతున్నావు. అచార్యులు, ఒకసారి, మన హృదయానికి బుద్ధి అతీతమైన మహోజ్వల సత్యస్వరూపం జననమృతాలకు అతీతమైన దని సెలవివ్వలేదా? ఆసలు జనన మృతాదులే ఆసత్యాలు, మనం మన ఆనుభవాలలో ఆ మోక్ష సిథిలో ఉన్న ఆనుభూతిని కొంచెమైనా గ్రహించలేమని అచార్యులు సెలవిచ్చిన వాక్యాలు మరిచి పోతున్నావా?

సర్వ - లేదు. ఆ విషయం నేను మరిచిపోలేదు. కాని..... కాని..... నా హృదయం అంధ కారంలో తులూడుతున్నా ఉంది. ఒకప్పుడు అచార్యుల మాటల్లోనే నాకు ఆవిశ్వాసం కలుగుతూ ఉంది. నేనేమి చెయ్యగలను. మళ్ళీ ధైర్యం కలిగేవరకూ ఈ పూర్ణాహుతి అపి జెయ్యగూడదా? నన్నేదో భయపికాచం కంటం నులిమివేస్తూన్నట్టుగా ఉంది!

శకాంక - ఈ స్త్రీల స్వభావం ఎంత చిత్త్రమైనది. నీవు పూర్వవిషయాలు శ్రద్ధగా మరిచిపోతున్నావు సర్వమంగళా. ఆ దివ్యపురుషుడూ ఆ స్వప్నమూ ఇంతలోనే మరిచిపోయావా? అది అపూర్వమైన స్వప్నమనీ, దానివల్ల తప్పక కార్యసిద్ధి చేసుకుంటుందనీ, దీక్ష స్వీకరించమనీ పురోహితులు మరి మరీ అన్నమాటలు కూడా నీకు ధైర్యం కలిగించడం లేదా?

సర్వ - ఉండండి..... అగండి.....

అన్నట్లు చెను. నాకు మీ మాటలవల్ల ఇప్పుడు కొంత ధైర్యం కలుగుతూ ఉంది! అన్నట్లు... నిజమే..... ఎంతలో ఆ విషయం మరిచిపోయాను నేను. ఇదేమిటి భ్రమ నాకు!

శశాంక - అదీగాక, ఆ స్వప్నవృత్తాంతం ఆచార్యులు కూడా విని, ఇది మిక్కిలి శుభదాయకమైన స్వప్నమనీ, దీనివల్ల దీక్ష, పూర్ణాచారి నిర్వహణగా నెరవేరగలవనినీ మన కుటుంబానికి అంతకూ ఒక కల్యాణఫలం చేకూరగలదనినీ అన్నాను గదా? మరి ఇంకా నీకు ఎందుకీ సందేహమూ భయమూను!

సర్వ - మీ మాటలు వింటే నేనేదో సుఖస్వప్నంలో ఉన్నట్లున్నాను. పూర్తిగా ధైర్యం కలుగుతూ ఉంది. ఎంత ఆధైర్యపడుతున్నాను నేను ఇంకకు పూర్వం.

శశాంక - నీలోనూ నాలోనూ ఒక ముఖ్యమైన భేదం కలుగుతున్నా ఉంది నాకు సర్వమంగళా! నాకు!

సర్వ - ఏ విషయంలో ఆ భేదం?

శశాంక - నీకు ఆచార్యులమీద సుస్థిరమైన విశ్వాసం లేదు. నాలో నీకు కలిగిన సందేహాలు కలిగి నేలేదు. నాకు ఆచార్యులమీద దుర్భేద్యమైన విశ్వాసమూ భక్తి ఉన్నాయి. వారు ప్రశ్నార్థిలో ఉరకమన్నా నేను కళ్ళుమూసుకుని ఉరకగలను. వారు ఆపార కరుణాస్వరూపులనీ, ఆ మహాసత్య శిఖరానికి సురక్షితంగా మనలను చేర్చబోతున్నారనీ నాకు విశ్వాసం. నీలో ఆధైర్యమూ ఆ విశ్వాసమూ లేనే లేవు?

సర్వ - నాకు ఆచార్యులయందు మీ కన్నంత స్థిర విశ్వాసంఉంది. వారి ముఖం యాస్తూ ఉన్నంత నేపూ నాకు ఏదిధమైన భయమూ సందేహమూ కలగదు. కానినిద్రపోతూన్న వానిరియాళుని ముఖంయూస్తూఉంటే ఆవిశ్వాసంతా పటాపంచలైపోతుంది. నేనేమిచేయగలను? నా హృదయం అల్లాంటిది. ఇప్పుడు మీ మాటలవల్ల మళ్ళీ ఏదో

కలలో ప్రవేశించినట్లుంది నాకు. నిరియాళుని గురించి ఉన్న భయంకూడా పోయింది. ఇంక భయపడను. నిశ్చయంగా చెబుతున్నాను.

శశాంక - నిజంగానేనా? సర్వమంగళా!

సర్వ - నిజంగానే.

శశాంక - నా దగ్గర నీ హృదయం దాచుకు. నిర్భయంగా నీ సందేహాలు తీర్చుకోవచ్చును. నా కోసం మాత్రం నీ కనిష్టమైన విషయం అంగీకరించవద్దు. అది కేవలం నిష్ఫలం.

సర్వ - [ప్రవేశం] - నేను మీ మాటల్లో సత్యం గ్రహించ గలుగుతున్నాను. ఒకప్పుడు మీ అభిప్రాయం ఒక మెరుపులా మెరిసి నాకు ప్రాప్తం చేకూరుస్తూ ఉంది. నేను నిశ్చయంగానే చెబుతున్నాను. కాని నాది దుర్బల హృదయం. ఒకప్పుడు తుపాను కేగినప్పుడు మాత్రం మీ సహాయం లేకపోతే నేనీ దీక్షాసాగరం తడలేను. నేనేమి చేయగలను? నాది అల్లాంటి స్వభావము. నన్ను కరుణించాలి.

శశాంక - భయంలేదు. నలురాజేశ్వరుని కరుణా ప్రసారంవల్లనూ ఆచార్యుల కటాక్షం వల్లనూ నీకు స్థిరధైర్యం కలుగుతుంది. అంతవరకూ మనము ప్రతిదినమూ రుద్రముద్రిని ఆరాధించడమే చేయవలసిన విధికృత్యము.

సర్వ - నాకు త్వణంలో ఏదో మహాభయం అవరిస్తూ ఉన్నట్లుంటుంది. త్వణంలో ఆఖాతంలో కూలి పోతూన్నట్లు అనిపిస్తుంది. నేనేమి చెయ్యను? నాకీభయం ఏవిధంగా పోతుందోగదా.

శశాంక - ఇంత భయం నీకాదుకు? నీవు ఆ పరమేశ్వరునివలలో కేవలం ఒక అంగుళికంటి దానవు. నాకున్నూ అటువంటి దృఢ విశ్వాసం ఉంది. జరగవలసినది ఏదో తప్పక జరిగి తీరుతుంది. అది కేవలమూ ఆ నలురాజేశ్వరుని లీల. కనుక మనం దృఢభక్తితో ఒకసారి ఆ పరమేశ్వరుని ప్రార్థించి మన భారం అయినకే వదిలివేదాము.

[ఇద్దరూ మానస విమోచన సమయాలలో ప్రార్థిస్తారు. తరలో మంత్రం వినిపిస్తూ, అది మృదువుగా వాయితుంది.]

X

[శకాంకమో? భవనము. అగ్నిహోత్ర గృహంలో ఉన్నతస్వరాలతో స్వాహాకారాలు వినబడుతున్నాయి. అప్పుడప్పుడు ఉజ్వలములైన హోమాగ్ని జ్వాలలు లోపలి గోడలమీద నృత్యం చేస్తున్నాయి. దగ్గరగా, చక్కగా అలంకరింపబడిన సిరియాకుని ఎత్తుకొని గంభీరముఖంతో సర్వమంగళ నిలబడి ఉంటుంది. సిరియాకుని కపోలాలూ సర్వమంగళ కర్ణాభరణాలూ, ఆ జ్వాలా నృత్యం ఆనునరించి, అప్పుడప్పుడు తళతళ మెరుస్తున్నాయి. దగ్గరగా శకాంకమో? ఛాననిమీలితనయనాలతో నిలబడి ఉంటాడు. ఆచార్యుడు హస్తాల జ్వాలలమీద స్వాహా అని ఒక్కమారుగా కర్పూర ఖండాలు హోమం చేయగా ఆ హోమాగ్ని, జ్వాలాంగుతులు చాచి సిరియాకునివైపు బునకొడుతుంది.]

ఆచార్య - [హోమం కావించి తది] - ఇప్పుడింక సంపూర్ణాహుతి వేళ అయింది!

శకాంక - ఆవును స్వామి.....తమ అజ్ఞాత వేచియున్నాము!

ఆచార్య - ఆహూ, సర్వమంగళా! నీవున్నా సర్వసిద్ధమేనా?

సర్వ - చిత్తం. సర్వసిద్ధంగానే ఉన్నాను.

ఆచార్య - వాడియైన కరవాలమూ మొదలైన పరికరాలన్నీ సిద్ధంగా ఉన్నాయా? - దగ్గరచూచి - అ, అన్నట్లు అన్నీ సిద్ధంగానే ఉన్నాయి. ఇదిగో ఇంక పూర్ణాహుతి మహూర్తం ఇంచుమించుగా ఒక గడియ మాత్రమే ఉంది. ఒక్క విషయం మాత్రం మీరు ముఖ్యంగా స్మరిస్తూ ఉండాలి. అది ఏమాత్రం విస్మరించినా ఈ తంత్రమంతా కేవలం నిష్ఫలం అవుతుంది.

శకాంక - అది ఏ విషయము?

ఆచార్య - ఈ పూర్ణాహుతి సమయంలో మీ

యిద్దరి మనసుల్లోనూ, ఏ మాత్రమైన భయం గాని, విచారం గాని, ఉద్వేగం గాని ఉండగూడదు. మీ రిద్దరూ చిరునవ్వులతో ఈ సంపూర్ణాహుతి ఆచరించవలసి ఉంటుంది. మీ యిద్దరిలోనూ ఎవరియందైనా కించిత్తు భయచ్ఛాయ ఉన్నా ఇవంతా నిష్ఫలమై పోతుంది! ఆసమపక్షం ఆ పూర్ణాహుతి ఊదం వరకే నా మీ రిద్దరూ నిస్సంశయహృదయాలతో ఇది ఆచరించాలి.

సర్వ - నేను స్థిరదైర్యంతో ఆచరింపగలను. కాని ఆ ఊదంలో నాకు తెలియకుండానే నాలో ఏదైనా భయం అవరిస్తుండేమా! తమ అగ్ని పృథ్వి నా భయవివాళనం చెయ్యాలి. నాది మర్మలహృదయము. నేనేమి చెయ్యగలను? శకాంక - నా హృదయంలోనూ ప్రచండ యుద్ధం మారుతం రేగుతూ ఉంది. కాని ఆచార్యుల పాదాలు దృఢంగా స్మరిస్తూ ఉండవలసి భయం తొలగిపోతుంది.

ఆచార్య - భయంలేదు. మీకు ఊదంలో ఆదైర్యం తొలగిపోతుంది. ఒక్కసారి ఆ మహావద్ర మూర్తిని మనసారా ధ్యానించండి.

[శకాంకతో, సర్వమంగళ, నిమిగ్ధ వజ్రవారో ధ్యానిస్తారు]

౬ పాట

జయ జయ మహారుద్ర జయజయ మహారాజ
జయ జయ జ్వాలాజ్వాలన్నయన గోళా
జయ జయ ప్రవలజ్జ్వాలలోం తాంకా
జయ జయ గగత్పరయ సంధ్యశేష నర్తకా
జయ జయ మహాప్రభా! భీషణభయంకరా
జయ జయ మహేశ్వరా సర్వలోకేశ్వరా
జయ వదామౌత సంవయ చూర్ణితావలా
జయ కరామౌత సంవరితేందు మందలా
జయ లోకపాలనారంభ దక్షిణకరా
జయ భక్తపాలనామృతమయస్మితధరా.

ఆచార్య - శకాంకమో, ఇంక పూర్ణాహుతి సమ

యము. నీవు ఇప్పుడు సంపూర్ణ కాంక్ష పరిత్యాగం చెయ్యవలసి ఉన్నది.

శకాంక - గుర్వాజ్ఞ శిరసా వహిస్తున్నాను.

అచార్య - నీవు ఆ అనంత తత్త్వం తెలిసికోవడానికి ఈ పూర్ణాహుతి చేస్తున్నావు. ఈ కాంక్ష మీ యిద్దరిలోనూ ఉన్నప్పటికీ, నీలో మిక్కిలి అధికంగా ఉంది. అందుచేత ఆ మహాజ్వల సత్యం పొందవలెననే కాంక్షనే - నీవు పూర్ణాహుతిగా అర్పించవలసి ఉంటుంది. అంటే ఆ సత్య ప్రాప్తి కాంక్షను పరిత్యజించి నీవు పూర్ణాహుతి చెయ్యవలసి ఉంటుంది!

శకాంక - నేను అచార్య కవచం గ్రహించలేకుండా ఉన్నాను. పరిపూర్ణ సత్యం స్వరూపం గ్రహించవలెననే కాంక్షనే విడిచి, నేను పూర్ణాహుతి చెయ్యవలెనా? నాకు ఏదో కొంత సందేహంగా ఉంది! అచార్య పాదులు నా సందేహ వివాళనం చెయ్యాలి!

అచార్య - ఇది కొంచెము నూత్నమూ దుష్టయ్యూ విన విషయం. కాంక్షలేశం గాని మోహ పరిమాణువుగాని మిగిలిన హృదయం కలవాడు ఈ దీక్షకు అనర్హులని ముందే చెప్పి ఉన్నానని గదా. ఇంతలో నేనా విస్మయ!

శకాంక - శిష్యుపరాధం తీమించాలి. నేను తమ వాక్యంలో అంతరార్థం గ్రహింపగలుగుతున్నాను. అబ్బా! కాంక్ష విడిచి పూర్ణాహుతి అచరించడం ఎంత విషమమైన విషయం! నేను గ్రహించాను. తమరు అడేశించిన వాక్యం ఏమరకుండా స్థిరమైన హృదయంతో పూర్ణాహుతి అచరించగలను. చైత్రము తిరిగి కలిగింది.

అచార్య - సరే నీకు భయములేదు. అయినా త్వరం రుద్రమూర్తిని ధ్యానిస్తూ ఉండు..... అమ్మా! సర్వమంగళా, నీ సర్వస్వమూ సమర్పించే వేళ సమీపించింది. నీవు స్థిరభావం ధరించాలి.

సర్వ - నాకు రుద్రమూర్తి కావణ్యంవల్ల చైత్ర్య కలిగింది. తమ అజ్ఞ కొనసం నిరీక్షిస్తున్నాను.

అచార్య - నీవు ఈ త్వరంతో నీ సర్వస్వమూ పరిత్యజించవలెనుమహా.

సర్వ - నేను సర్వస్వమూ పరిత్యజించగలను. అవసరమైతే ఆ శిరవాళంతో నా శిరస్సు ఖండించి అహుతిగా సమర్పిస్తాను. ఆ ఖడ్గం దయ చెయ్యండి. త్వరంతో ఇది ముగిసిపోతుంది!

అచార్య - అగు. ఆ ఖడ్గంతో ఇప్పుడు నిమిత్తం లేదు.

సర్వ - ఎందుచేత?

అచార్య - నీ సర్వస్వమంటే నీ శరీరం మాత్రమే కాదు!

సర్వ - మరి ఎవరి శరీరము? వా ఛిత్త్ర శరీరమా!

అచార్య - కానేకాదు.

సర్వ - మరి ఎవరి శరీరము!

అచార్య - నీ సిరియాళ కుమారుని శరీరము!

సర్వ - అబ్బా! చివరకు భయపడినంత పనీ జరిగింది. తమరు నన్ను కరుణించి నా శరీరం సమర్పించ మనగూడదా? నా చేతులతో నేనీ ధూరకృత్యం చెయ్యగలనా? నన్ను కరుణించండి. అబ్బా.

అచార్య - [విశంస] - అది ఎంతమాత్రమూ వల్లకాదు. నీవు నా అజ్ఞ అనుసరించి సిరియాళుని అహామభ్యాసంలో అర్పించవలసిందే.

సర్వ - [గర్జిత] - నామీద కొంచెము కరుణించండి. నా సిరియాళుని కరుణించండి. నేను ప్రార్థిస్తున్నాను. తీయించండి.

అచార్య - నీవు ఏ కారణంచేత సిరియాళునికై ప్రార్థిస్తున్నావో, ఆ కారణంచేతనే నీవు సిరియాళుని అహుతి చెయ్యాలని కోసిస్తున్నాను. ఇది తత్తగమే నిస్సంకోచంగా నీవు అచరించాలి. కాళం మించిపోతుంది.

సర్వ - [హాసం, సంధిరంగా ఉత్తమ-లిపిల విలసిల్లుతుంది.]

శకాంక - సర్వమంగళా, అచార్యుల ఆజ్ఞ మనం జంటనే శిరసావహించవలెను గదా...

సర్వ - [హాసం] -

అచార్య - ఇంక ఒక విషయము మాత్రమే అవధి. నేను కాలగళయ పరమాత్మనే స్వాహా అనగా అమృతి జరిగి పోవాలి.

సర్వ - [అచార్యులు పరమాత్మమూ వివరించినవివర విన్నవించి ఆ ఆశ్చర్యంతో చూస్తుంది.]

అచార్య - సర్వమంగళా, నిశ్చలమృదయంతోనూ చిరునవ్వుతోనూ నీవు అమృతి చేయవలసిన సమయము సుమా ఇది. సర్వమంగళా! అమ్మా! సర్వమంగళా! ఏమి మాట్లాడను... శకాంక మా! ఏమి సర్వమంగళా మాట్లాడను?

శకాంక - సర్వమంగళా! సర్వమంగళా (కట్టిగా) - సర్వమంగళా, ఏమి సర్వమంగళా, వెర్రిదాని వలె అవిధంగా చూస్తున్నావు. ఎంత పిలిచినా పలకనేమి? ఏమిటిది?

సర్వ - [నిత్యం అంటున్న శకాంకానివలె గుర్తుపట్టి] ఏమిటి? ఎందుకని అల్లా పిలుస్తున్నారు నన్ను?

శకాంక - నీకు అచార్యులమాటలు వినిబడడం లేదా?

సర్వ - ఏమిటిది? అచార్యులు ఏమన్నారో?

శకాంక - పూర్ణామృతి సమయమైనదనీ వెంటనే అమృతి అర్పించమనీ ఇప్పుడే అన్నారనిగా అచార్యులు!

సర్వ - ఇదేమిటి, అశ్చర్యం? నాకు ఒక్క అక్షరమూ వినిబడలేదే!

అచార్య - సర్వమంగళా, నీవింక పూర్ణామృతి అర్పించనీలేవు. నీ మృదయం విచారసముద్రంలో మునిగి లేలుతూ ఉంది.

శకాంక - ఇదేమి సర్వమంగళా, ఇంతలోనే అజ్ఞాన మా నీకు?

సర్వ - నే ననుకున్నట్లు నాకు తెలియకుండానే నన్ను

దుఃఖాంధకారం ఆవరించింది. నామీద కరుణించండి. ఈపైన జంటనే మీ ఆజ్ఞ నెరవేరుస్తాను.

అచార్య - ఇంక అవకాశం లేదు. కాలం మించిపో తూంది. నమశ్శివాయ, భీషణ భయంకరాయ స్వాహా, అనగానే నీ శిశువును వినిశ్చల మృదయంతో ఆ జ్యాలలో సమర్పించాలి. ఇదిగో అంటున్నాను. ఓ నమశ్శివాయ భీషణ భయంకరాయ స్వాహా.

సర్వ - ఒక్కక్షణం ఆగింది. సిరియాకుణ్ణికళ్ళారా ఒకసారి చూడనీయండి. ఒక్కసారి. ఒక్కసారి తనివితీరా ముద్దాపనీయండి [సిరియాకుణ్ణి ముద్దాపన అంటుంది.]

అచార్య - [కోపంతో] - మీరింత కేవలమూ దుర్మల మృదయులన్న మాట ఇంతకు పూర్వం తెలిసికో లేకపోయాను. శకాంక మా! నీవు కేవలం నన్ను మోసగించావు.

సర్వ - నేను కనుపారా కన్నదానినుగదా. నా మృదయవేదన ఎవరికి తెలుస్తుంది. ఒక్కక్షణం త్నమించకూడదా? మీ ఆజ్ఞకునేను వ్యతిరేకించడం లేదుగదా. ఒక్కక్షణం ఆగింది.

అచార్య - [ఉద్వేగం] - నీవు అలస్యం చేస్తే కాలం మించిపోయి సమస్తమూ వ్యర్థమైపోతుంది. కాలం అస్పన్నమైంది. ఇది ఆశ్చర్యమిస్తే సమస్తమూ నిష్ఫలం! నిష్ఫలం!

శకాంక - పృథూ, పోనీ, ఆ అమృతి నేనే సమర్పిస్తాను. నేను సమర్పించకూడదా అదే!

అచార్య - కూడదు. ఎంతమాత్రమూ కూడదు. ఆ అమృతి అమె మాత్రమే సమర్పించాలి!

శకాంక - [నిష్కంఠం] - ఏమి సర్వమంగళా, నీ అలస్యమే! నీవు ఎంత అజ్ఞానంలో పడిపోతున్నావు? ఒక నిమిషంలో పూర్ణామృతి కాలం మించిపోతుంది కదా. ఒక్కసారి ధైర్యం ఆనలించులేదా? ఎంత భీరురాలైపోతున్నావు? నీకు ఎంతసేపు - ఎంతసేపని బోధించగలను! ఇంత భీరురాల వనుకోనేలేదు సుమా ఎన్నడూను

అచార్య - ఇంత దుర్మలహృదయమైన నీవు నాకు శిష్యుడైనందుకు నేను భరింపలేనంత లజ్జాభావంతో కుంగిపోతున్నాను - సరే ఇక కాలం మించిపోతుంది! ఇదంతా వ్యర్థము, వ్యర్థము.

సర్వ - [కోపంతో] - ఆబ్బా! ఆబ్బా! నేనుమాత్రం మీ మాటకు వ్యతిరేకించానా! నా హృదయంలో ఉన్న మాటలమూ, అగ్ని జ్వాలా - కఠిన హృదయమైన మీ కేమి బోధపడుతుంది. ప్రపంచంలో ఏ జనవివాదా నావలె తన శత్రువును చేరులారా అహు! చేసిందా! నా కౌంట్ డౌన్ కలెక్షన్ల నా కీగిలి పట్టేది. మీరు మనస్సులూ, రాక్షసులూ! తమకు హృదయమే లేదా!

- [దూకుడు చూపుచు] -

అచార్య - [ప్రశ్నించుచు] - చాలు చాలు. ఇంక ఈ విషయం చాలు. మీరిద్దరూ కూడా ఇటువంటి దీక్షకు అనుగుణులు. పరికింపదలు. పరీక్ష వేసి మీ కళ్ల కిందకి తీసుకువెళి. నే నీ గృహంలో ఇంక నిలవ లేను. నా హృదయం అసహ్యభావంతో పిరిక్కిపోయింది. ఈ పూర్ణాహుతి ఇక చాలును. నేను వెళ్లిపోతున్నాను.....

శకాంక - సర్వమంగళా, సర్వమంగళా! ఎంతెంత ఆపచారిం మాటలు అని ఎంతెంత విచారాధం చేశావు నీకు తెలుసునా! వారిని తుమాషణ చేతుకో. ఆశ్చర్యం! ఇదేమి సర్వమంగళా! ఇంతలో ఇంత భీరురాలవై పోయావా? నీవు మామ మామోళ్ళయిన వీరశైవులవంశంలో జన్మించిన వీరశైవనీతివు గాదా? ఇంతలో నీ నేతు చెప్పిన సమస్తమూ విస్మరించావా? నీ కళ్ల మన వంశం ఎంత అపరిశుద్ధపాత్రవాతూ కిందోటాపించావా? అయ్యో అచార్య! కోపంతో వెళ్లిపోతున్నావు. ఒక్కసారి. ఒక్కసారి. ఒక్కసారి నిశ్చలంగా అలోచించి సుస్థిరంగా నిలబడు, మనస్సు చెదిరిపోనీయకు.

సర్వ - [ప్రతిభా కోపంతో] - ఏమంటున్నారు. నే నేమి న్నాను. ఏమి న్నాను. అయ్యో నా మనస్సు ఇలా

చెదిరిపోయిందేమిటి! అచార్యదేవా, అగండినన్ను తుమించండి. ఇదిగో ఇదిగో నాకు వజ్రశైర్వ్యం ఉంది. నేను భీరురాలను అనుకుంటున్నారా? నాలో మనా ప్రశ్నయం స్పష్టించి ఉంది. నేను హిమాలయ శైర్వ్యంతో నిర్మిస్తున్నాను. ఇదిగో చిరునవ్వు నవ్వుతున్నాను. నేను భీరురాలనా? నేను భీరురాలనా? మీరు భీరురులు. మీరు, భీరు న్నరు. హిమాలయ [శిక్షకవ్యంతో ప్రవచించి శత్రువులను]

అచార్య - అవు! అవు! నీవు ఈ ఉద్వేగంలో పూర్ణాహుతి ఆచరించకూడదు! ఇది కేవలం నిష్ఫలం. అవు!

సర్వ - ఏమిటిమాట! ఉద్వేగానికి నేను భీరురాల ననుకున్నారా? మీ అభ్యాస మానం విడవలేని మీరు భీరురులు. ఇదిగో సర్వుల హృదయంతో అంగుల విశ్వాసంతో నా శత్రువు నా హృదయాన్ని అహుతి యిస్తున్నాను. నమస్కరాలు భీమకర్ణయంతిరాయ స్వాహా. [గీతం ముగించుకొని అచార్య ఇంటికి వెళ్లిపోయింది. సర్వ మామోళ్ళు కమలైతలు చూచి వెంటనే నిలుచుకొని కమలైతలను కదలకగలిగి నిర్భయ అచార్య సేవకు వీలమీద సమస్తాభ్యాసం]

అచార్య - ప్రశ్నించకూడో - సరియైన సమయానికి పూర్ణాహుతి జరిగింది. మీరు భక్తులు. వెంటనే అవకు శీతలోపచారాలు చేసి స్పృహ వచ్చే విధం చూడు. లేలే. విచార సాగించి మీ ఉభయిలూ తిరించారు. ఆహూ ఆహూ సర్వ మంగళా, - నీకు నీకు హృదయం శుభము.

సర్వ - [ప్రతిభాభావంతో నీకు హృదయం] - అని వెళ్లిగా వచ్చుచున్నాను.

అచార్య - నీకు శుభమై హృదయం - అమ్మా, ఒక సారి నా కిట్లీకేసి చూడు. ఇటు చూడు.

శకాంక - [అచార్య] - ఏమి సర్వమంగళా, నీకా శిష్యునవ్వు. నీకు మతిభ్రంశం జరిగిందా ఏమిటి? ఎందుకా నవ్వు - ఎందుకా నవ్వు? దేనికి నీ?

సర్వ - [ఘోష శబదము] - ఆయ్యా నా సిరియాళుడు. ఆయ్యా నాయనా. నా సిరియాళుణ్ణి నా కివ్వండి. నా సిరియాళుడు నన్ను చూడకపోతే ఒక్క నిమిషం ఉండలేడు. నన్ను ఒక్కసారి చూడనీయండి. ఆయ్యా. నాయనా! [బాగుమని పిలుస్తుంది].

అచార్య - ఎందుకు సర్వమంగళా, ఆ విచారం? నీ సిరియాళుడు ఎక్కడికి వెళ్లలేడు. ఇదిగో ఇక్కడే నీవుండే ఉన్నాడే. ఒక్కసారి నిశ్చలంగా అటు చూడు.

సర్వ - ఎక్కడ, ఎక్కడ, నాకు కనబడ లేదు?
శకాంక - అదేమిటి? అచార్యులు అల్లా సలవిస్తున్నారు? ఇంకెక్కడి సిరియాళుడు మాకు? పగిలూ! ఇంకెక్కడి సిరియాళుడు?

అచార్య - మీకు శృతియు నేత్రం పకిసిస్తూ ఉంది. ఇదిగో ఇదయీ కలకల నవ్వుతూ కిరికిరిలు కొడుతున్న ఆ హోమబ్యాలతైపు చూడండి. జాగ్రత్తగా చూడండి. అక్కడ మీకు మీ కనుపు కనబడడం లేదా. చూడండి.

సర్వ - అదుగో, అదుగో. నాకన్నతండ్రి. మంటల్లోకి వెళ్లకు నాయనా. ఇల్లారా తండ్రి. ఇదేమి చిత్రం నా తండ్రి అంతటా కనబడుతున్నాడు నాకు.

శకాంక - ఎక్కడ సర్వమంగళా! నాకు కనబడ లేదుమిటి? ఎక్కడ?

సర్వ - ఇదేమిటి? మీకు కనబడకపోవడమేమిటి? నేను ఎత్తుకుని మీకిస్తాను. ఇదిగో. రా, నాయనా, రా, ఒక్కసారి రా. - [తులతైపు వెళుతుంది].

శకాంక - అహో, ఎంత ధన్యుణ్ణి నేను. మహానంద సాగరింలో మునిగిపోతున్నాను. నాకు సమస్తంలోనూ, అచార్యులూ సర్వమంగళా, సిరియాళుడూ కానవస్తున్నారు. నాయనా, ఒక్కసారిరా. అహో, అచార్యదేవా, మీ అపార నిర్వాహ కరుణలల్ల నేను అనంతసత్యం పొంద

గలిగాను. నేను మీ ఋణం ఏవిధంగా తీర్చుకోగలను? నా జన్మ తరించింది!

సర్వ - ఇదేమిటి చిత్రం. ఆ బ్యాలలోనూ ఆ తోరణాల్లోనూ అంతటా నా సిరియాళుడే కనబడుతున్నాడే, మణికర్ణికా! మణికర్ణికా! ఒకసారి లోపలికి రా!

దాసి - [నాచంకో] - ఏమమ్మా పిలిచారు? తల్లీ! అంతా ఆయిపోయిందా తల్లీ? [అయ్యా-పిలుస్తుంది]

సర్వ - అదేమీ తెలియదా. నా సిరియాళుడు అదుగో, అక్కడ ఆడుకుంటున్నాడే. నా నాయన నాకోసం మల్లి కనిపించాడే. నీకు కనబడడం లేమా? చూడు!

దాసి - ఇంకెక్కడి సిరియాళుడు తల్లీ. ఆయ్యా, ఈపాటికి భిక్షువైపోయి ఉంటాడమ్మా. ఏమమ్మా. అలా వెళ్లి అనందంలో కనబడుతున్నారా? మీకు పూర్తిగా మతికూడా పోయింది తల్లీ. ఆయ్యా ఎంతపని చేశాను తల్లీ. మాణిక్యంలాంటి పిల్లాణ్ణి హోమం చేసి మీరందరూ మతి పోగొట్టుకున్నారుమ్మా ఈనే.

సర్వ - నీకు నిజంగా సిరియాళుడు కనబడడం లేదులేదానీ?.....నిజంగానీ?

దాసి - లేదు తల్లీ. ఏమీ కనబడడం లేదమ్మా నాకు. ఇంకెక్కడి పిల్లాడు తల్లీ - [వినంగా పిలుపు] -

సర్వ - ఓసిగడ్డిదానా, నీకు కళ్ళుపోయాయే? నాకూ అచార్యులకీ, అయ్యవారికీ కనబడిన పిల్లవాడు నీకు కనబడకపోవడమేమిటి. చూడు నా పిల్లవాణ్ణి నీకు ఎత్తుకోవడానికీస్తాను. ఇందరీసుకో; ఇదుగో!

దాసి - ఆయ్యా, తల్లీ. మీ అందరికీ కూడా పూర్తిగా మతి పోయిందమ్మా. అల్లాంటి పిల్లాణ్ణి చంపిన పాపం దూరితే పోతుందా?

సర్వ - ఛీ మూర్ఖురాలా. ఆ. ఇక్కడనుంచి లేచిపో కదులుతానా, కదలనా!

దాసి - అయ్యో పోనీలే. నాకే మతిపోయిందమ్మా.
[వెనుకుంది.]

అచార్య - అమ్మా, సర్వమంగళా, కొంచెము
కాంతించు. నాయనా, శకాంకచూరీ, ఈ మహా
దీక్షవల్ల నీవు, నీ సహధర్మచారిణీ, నీ కుమారుడూ కూడా శాశ్వతానందధామం చేరు
కున్నారు. మీ ఉత్థయులదీక్ష ఈక్షణానికి
సఫలమైంది, మీరందరూ ధన్యులు.

శకాంక } - మేమిద్దరమూ అచార్యపాదుల పాద
సర్వ } పరమాంబులము. మేము చేసిన అపరాధాలు
క్షమించండి. మీకరుణాకటాక్షంవల్లనే మేమా
సచ్చిదానందధామం సందర్శించగలిగాము.

అచార్య - అమ్మా, ఈ విషయంలో సాధకుని దీక్ష
మాత్రమే, ఫలదాయకము. నేను కేవలమూ
నిమిత్తమాత్రుణ్ణి. మీ పూర్ణదీక్ష ఈవిధంగా
నానిమిత్తంవల్ల సఫలం కావలసి ఉంది. ఆ
బలీయమైన కేవల పరమేశ్వరులవల్లనే అందరమూ
ఈవిధంగా ప్రవర్తించాము. ఆ రుద్రమూర్తి
ఇచ్చలేనిదే ఒక అంగుళికూడా మనము కదప
లేము. అందుచేత మనమందరమూ ముకుతనయ
నాలతో తిరిగి ఒకసారి అరుద్రమూర్తి నే ధ్యానం
చేదాము. నేడు ఎంత ధన్యమైన దినము. మన
మందరమూ ధన్యులము.

[“అయ్యో భయంకర మద్యం” అనే పాట అందరూ పాడు
తుండగా తెర పడుతుంది.]

= బాపి నాన్న =

౧

నాన్నా
నిను చూస్తే
గుర్తించలేని
జన్మజన్మాలగాథలు
జ్ఞప్తి పస్తా వెందుకో.

౨

నాన్నా
దూరాన పుట్టుర్లో
ఏకొండ కన్నుల్లా
నువ్వే జ్ఞాపకం పస్తా వెందుకో.

౩

నాన్నా
నాజీవిత రథ మిదిగో
రన్ను రా మోయరేక
ఒకసారి చక్కం
ఒకసారి చెండా
వాదిరివేస్తే
అవి కరిగి కన్నీరై
నీ పాదాలకడకు పగిలహిస్తున్నాయి
రాళ్ళు కడుక్కొని
పరిషత్పీఠం ఎక్కు నాన్నా.

ఇట్లు

నీ ప్రియకుమారుడు

చిరంజీవి

గురు ప్రశంస

రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

నీ కవనమునల గల చా
డీ కమనీయభజితి గను నేచేరెచ్చోన్
శ్రీకృష్ణశాస్త్రి : యిదె నీ
తై కావించెద ప్రణామ మందిరొసగదే!

రససమాకర్ష రముగను రమ్యముగను
కవి రచించిన గీ : మొక్కటియ చాలు
లెక్కకును మిక్కిలిగ వ్రాత ప్రీతగాక
కవన మగుదొకా మెప్పుల గనగలవొకా?

కవి పీచామ నిజంబుగా హృదయకార్మశ్యంబు పోనాడితేన్
వివరింపంగనుచే నదిట్టిదని నీవిశ్వాసరాహిత్యమున్
అపమానంబు భరింపలేక చెరికాడట్లందు ఛేదించగా
అవిచారంబున కుక్కెదీపట ననిర్వప్రేమ నిర్ణాంతివై .

ఓకవిరాజహాళి ! యెపుడో యపచారమొనర్చినాడ నం
చాకులపాటు నొంద నగునా హృదయాంతర భావలోలవీ
చీ కలనాదమున్ వినిన చింతలు వాయచొ విస్మరింపగా
దో కడగన్న కష్టచయ మున్నతభావిపథంబు గాంచరో!

గతి యిప్పట్టున నీవ కాదగుదు మేమస్వామి ! వర్షింపవో
వితతాయుస్సుఫలన్ వ్యధానుగతజీవన్ జీవిజేయంగదే
అతనూద్యేగము పాలిటన్ బడి వృథాయానంబు లోనైన నా
మః నా కీయవె పూజనీయపదపద్మా : కృష్ణశాస్త్రి : గురూ.

ఈ యరిపేదగొంతు విలపింపుల నోవును వెలురో గదా
యే యపరాధమో యిది స్రవించెను నే డిట నశ్శుభారగా
న్యాయమే కృష్ణశాస్త్రి ? విజనాటవిలో జనునట్లు వీని నీ
వీమెడ కీ దయారహితవీధికి పొమ్మని పారబోయిటన్.

పొగడితి ని న్ననేకజన ముఖ్యసభాస్థులులంచు దాడితిన్
తగవగుచోట త్వ న్మృదులదక్షిణమందసమీరగీతమున్
నగుదొ తిరస్కరించెదొ యనాదరణం బొసరించెదొ మదీ
య గురునిగా దలంచి యిపు డర్పణనేసిన యీ శుభాంజలిన్.

తొలుత సఖుండుగా పిదప దుర్జయసత్కవిలోకనాథుగా
కొలిచితి నిన్ను మద్దురుని కోటిహృదంబుజచంచలాకిగా
అలఘు మదీయ కావ్యముల కబ్బె యశస్సు భవత్కృపారతిన్
నిలిచితి నేను మత్కరవనేజయుగమ్మును మోడ్చి మ్రొక్కుచున్

త్యాగము

మిత్రమా!

మీ ఉత్తరము అందినది. చదివి మీరు కోరినప్రకారం వెంటనే చింపి కాల్చివేసి నాను. ఈ ప్రత్యుత్తరము వ్రాసేటప్పుడు తిరిగి చదవవలెనని అనుకొన్నాను. ఆ అవకాశము లేకపోయెను. మీ ప్రస్తుత మనః ప్రవృత్తులను విశదపరచుకొనుటకు మీరు వ్రాసినదే నాకు ఆధారము కాబట్టి తిరిగి మీ ఉత్తరము చదవవలె ననిపించినది. మీరు వ్రాసిన మీ వ్యథ కారణములతో నాకు ఏకీభావము లేదనికాదు. మీయందు నేనారోపణ చేయుటకు ఛిద్రములను వెదకవలెనని కాదు. మీ హృదయమును ఆక్రమించుకొని ఉన్న ముఖ్యభావము ఏది, దాని అంగములు ఏవి - అనే విమర్శన నాలో కలిగినది.

ప్రతీమానవుడు భావవైరుధ్యములో కొట్టుకొంటూంటాడు. భావముల మేళనము క్లిష్టముగా ఉంటుంది. ప్రవృత్తిని విశదము చేయుటకుగాను ఆ భావములను సూక్ష్మముగా విడదీయవలసి ఉంటుంది. వాస్తవముగా ఇట్టి విమర్శన ఎవరికి వారే చేసుకోవలసినదేకాని, అన్యులు చేసినా అది ఆ వ్యక్తి ప్రవృత్తి నిర్ణయమునకు అంతగా సహకారి కాజాలదు. ఇతరులు చేయగలిగేది అట్టి పరీక్షను ఆ వ్యక్తి మనస్సు

యెదుట ఉంచడముమాత్రమే. దానిని సానుభూతితో ఆ వ్యక్తి తనమనస్సునకు విశదపరచుకొని తన ప్రవృత్తిని నిరూపించుకోవలెను. వ్యక్తి ఆ పనిని చేయనప్పుడు ఎడనూ ఏమీ సహాయము చేయజాలరు. ఉత్త సలహాలవలన ప్రయోజనములేదు.

తాను అవలంబించిన పద్ధతిని సమర్థించుకొనడము మానవ స్వభావము. తనకు హానికరమని తలంచిన దానిని వ్యక్తి చేయదుగదా. కాబట్టి ఉత్తమ పురుషుడు చేయవలసినదేమంటే తన దృష్టికి భిన్నమైనదృష్టితో తన భావములనూ తన ప్రవృత్తి వ్యవహారమునూ పరీక్షించుకోవలెను. ఆలాగు మానవుడు ప్రయత్నము చేయనిచో ఎవరి సలహాయైనానరే ప్రయోజనకారి కాదు. అందుచేత నేను ఈ ఉత్తరము వ్రాయడమునకు ప్రయోజనము మీరు ఉత్తమ పురుషులనిన్నీ (మిమ్ములను పొగడలేదు, మీరు నాకు మాన్యములు ఇచ్చే స్థితిలో లేరు), నేను చేసే విమర్శన మీరు విశదపరచుకొంటారనిన్నీ అట్టి ఆత్మపరీక్షవలన మీకు మనశ్శాంతి కలుగుతుందనిన్నీ ఆశిస్తున్నాను.

మీ హృదయములో రెండు పరస్పర విరుద్ధ భావములు కల్లోలము చేస్తున్నట్లు మీరు వ్రాశారు. సారస్వత సేవ ఒకటి, లౌకిక

విజృంభణము చెందు. మొదటిది స్పష్టము, రెండోది విశాలమైనది; మీ పరిస్థితులన్నిటిని దానిక్రిందను అంతర్భావము చేస్తాను. భూములు, ధనము, రుణములు, గృహసంబంధమున కలతలు, శత్రువులు మొదలై నవి అన్నీ - అన్నీ పోతున్నది, నైతులు శిస్తులు చెల్లించని, రుణములు బాధిస్తున్నవి, గృహ కలశాలు పెరిగిపోయినవి, శత్రువుల శంఠములు మితి మీరిపోతున్నవి. ఇవన్నీ అన్యోన్య సహకారులు, పరస్పర కార్య కారణములు, ఇవన్నీ తామసరాజనములు. ద్వేష వైర హేతువులు. సారస్వతసేవో నాత్మకము. మీ ఉత్తమ భావము లన్నిటిని క్రింద అంతర్భూతములు. అది శాంతి దాయకము. ఈ రెండూ కలిసి మేళవించవు. ఒకటి మరొక దానికి విషము. ఒకటి మీ హృదయములో పని చేస్తే, రెండోది నశించి తీరును. భోజన సమయమున పట్టు పంచ, బజారుకు నూలుపంచ కట్టుకొనేటట్లు సారస్వత సేవ ఒకప్పుడు, శత్రు వినాశనము మరొకప్పుడు అనే సప్తపాటు కుదిరేవి కావు అవి. ఆలాగు చేస్తామని ఆశపడడము ఒక విధమైన భ్రమ. మన హృదయాన్ని మోసపుచ్చి శాంతిపరప చేసే యత్నము. లౌకిక విజృంభణము కావాలనే కోరిక ప్రబలమై హృదయాంతరమును ఊపుతూ ఉండగా, ఆ కారణ కలాపమును బహిరంగముగా అంగీకరించడానికి సిగ్గుపడే హృదయము తనని తాను

మోసపుచ్చుటకు ఈ సమస్యను ప్రయత్నములను చేస్తూంది. ఈ రెండు పనులను చేసేది ఆ హృదయమే. అదే దాని చమత్కారము. మోసన చైతన్యమునకు గల విశేషమే యిది. అదే స్వపరీక్ష కూడా చేసుకో గలదు. ఆ పరీక్షకు కావలసిన రెండు పక్షములూ అదే. తనను తానే పరీక్షిస్తుంది. మోసన హృదయము అల్పత్వ, భావములకు ఆశ్రయము. ఉత్కృష్ట భావములకు ఆశ్రయమైన హృదయము అల్పభావమునకు ఆశ్రయమైన హృదయమును వినుకొస్తుంది. ఆ పరిమర్చన నలన పుట్టిన ఆకలశ్యమును చల్లార్చు కొనుటకు హృదయము అవలంబించే సమాధాన కలాపములో ఇది ఒక పద్ధతి.

సారస్వతసేవ ఉత్కృష్ట భావమని అందరూ అంగీకరించుచుండుటచేతనూ, దానికిన్నీ లౌకిక విజృంభణమునకూ స్వతః వైరుధ్యము ఉండుట చేతనూనూ, ఈ మోస ప్రయత్నము అవశ్యకమైనది. పక్షికి గల విరోధము తుగ్గించి వేయడానికి అది అంత దుర్బలమైనది కాదు. రెండింటినీ మేళవించి పోషించడము జరగదు. ఒక దానిని పూర్తిగా తొలగించినపుడే రెండోది సాధ్యమగును. లౌకిక విజృంభణము హృదయమున ఆవేశించి ఉన్నప్పుడు, సారస్వత సేవకు అవకాశ ముండదు. ఈ ఆవేశము హృదయమున అంకురించినపుడు తిరిగి సులభముగా ఎండిపోదు. భోజనమప్పుడు పట్టుపంచ,

బజారునకు నూలుపంచ కట్టకొనేటట్లు, సారస్వతసేవ రాత్రి, లోకీక వ్యాపారము జగలు చేస్తామని ఆశపడడమే హృదయము తన అధమసోపానమునుండి దీర్చిందిన మోసము. శారీరక మానసిక వృత్తులకు గల భేదమును సూక్ష్మముగా పరిశీలిస్తే ఈ వైరుధ్యము స్పష్టపడుతుంది. శరీరమునకు శరీర వృత్తులు అంటుకొనడము కంటే, మనస్సునకు దాని వృత్తులు ఎక్కువ సూక్ష్మముగాను, ఎక్కువ దృఢముగాను అంటుకొంటవి. నిర్జీవస్తువుల సంప్రదింపు, జీవవస్తువుల సమ్మేళనమునకున్నా ఎంత వ్యత్యాస మున్నదో, అంతకంటే చాలా డెట్లు ఎక్కువ వ్యత్యాస మున్నది. శారీరక మానసిక వృత్తుల సమ్మేళనములలో శరీరమునకు అంటిన మాలిన్యమును తుడిచి వేయుటకు సబ్బు అన్నట్లు, మనస్సుకు అంటిన దానిని తుడిచి వేయుటకు ఏదీ లేదు. ప్రాయశ్చిత్త పరితాపములు కూడా పూర్తిగా తుడిచివేయజాలవు.

మనఃప్రవృత్తులు మనస్సును ఆ విధముగా అంటుకొంటవి. అంతేకాకుండా పూర్వ వృత్తి పరవృత్తిని దృఢపరచి పోషిస్తుంది. కాబట్టి పూర్తిగా లోకీకవిజృంభణ పోషణము మీహృదయము నుండి తొలగి పోతేనే గాని మీరు చేయదలచుకొన్న సారస్వతసేవ చక్కగా జరగదు.

“ఎందుకు ఈ మీ ఉపన్యాస మంతా? చూడండి. నేను నావ్యవహారముల మధ్య

క్రోధంగా ఒక కవనము చెప్పినాను. దానిని పెద్ద లండనూ ఆమోదించారు. ఇంతకంటే బలమైన నిదర్శన ఎందుకు మీ సమన్వయమును ఖండించుటకు అని మీరు వాదించ గలరు. నిజమే. మీదమీద చూచినపుడు నా నిర్వచనము తప్పే. మీ కవనవిమర్శనముగాని మీ సాహిత్యసేవచరిత్రముగాని ప్రస్తుత పిచారమునకు లక్ష్యములు గానందున మీ నిదర్శనతర్కమును నేను సాక్షాత్తుగా గుండింప జాలను. నా సమన్వయము విరాక్షేపణకు సిద్ధాంత నూత్రములపై ఆధారపడి ఉన్నందున నా నిర్వచనము జాకనక్కర లేదని నా విశ్వాసము. మీ నిదర్శనమునకు ప్రత్యుక్తిగా ఒకటి చెప్తాను. మీ హృదయము ఈ కవనకల్పనలో మునిగి యుండేనా? మీ హృదయమునకు ఆ కాలములో అఖండితమైన శాంతి ఉండేనా? ఉన్నట్టే తె, మీ లోకీక వ్యవహారములను, ఋణములను, కోర్టు వాయిదాలను, గృహకలతలను, రహితుల అల్లరులను అన్నిటిని పూర్తిగా మరచిపోయినాను గదా. ఉన్నట్టేలే- న పునరావర్తతే అన్నట్లు తిరిగి ఆ రాజనవృత్తిమనస్సును ఆక్రమించదు. కాబట్టి అపేక్షము సిద్ధించినది. కవనము మధ్యను గాని అనంతరమున గాని తిరిగి ఆరాజనవృత్తి ఉద్రేకిస్తే, నా విమర్శన రుజువగును. ఆవిధమున నావాదము నిరసింప బడుగాక అని నా కోరిక.

మీ శత్రువులను సాధించుటకు మీరు అవలంబించిన పద్ధతి పూర్వపు మీరు అవలంబించినదీ కాదు, కేవల మూర్ఖులు ప్రయోగించునదీ కాదు. ఈ ఇద్దరు ఉపయోగించునదీ పశుబలమే. ఒకరిది కత్తిపోటు, మరొకరిది దుడ్డు మంత్రము. ఒక విధమున ఆలోచిస్తే ఇదే ప్రశస్తమైన దేమో కాని, ఈ యుగమునాటి నాగరికతకు సరిపడదు. ఈ నాగరికత పైకి నునుపు, లోపల కూరిము. ఈ నాగరికత మనకు మప్పినపద్ధతి కోర్టులలో వ్యాజ్యములు నడపడము గదా.

జీవితములో ప్రశస్తమైన భాగమును కోర్టుల వరండాలమీద, స్టేడర్ల గదులలోను గడపవలెనుగదా! ఈ నేవ మీ హృదయములో ఎట్టి సంచలమును పుట్టించెనో మీరే ఊహించుకోవలెను. ఈ నేవలో మీ ఆత్మకారమును ఎంతక్షణ పరచిరో మీరు జ్ఞాపకము తెచ్చుకోవలెను. విసుగు, జగుప్ప, నికృష్టత మిమ్ములను ఎన్ని మార్లు కుంగదీసినవో మీరే తెలుసును. ఇందువలన మీ ఆత్మకు ఎంత శాంతి కలిగినది? మీ ప్రపంచములో, మీ గ్రామములలో, మీ స్నేహితుల ఆదరములో, మీ బంధువుల సానుభూతిలో మీ ఖ్యాతి, మీ శక్తి, మీ గౌరవము ఎంత విజృంభించినవో మీరే విమర్శించుకోవలెను. ఇట్లు ఒక దశ ఉద్యోగముచేసి మీ వ్యాజ్యములలో మీరు పూర్తిగ గెలిచినారు. మీ ప్రతిపక్షులను అణచివేసినారు. మీ ఆస్తు

లను గట్టిపరచినారు. కాని మీ ఆత్మలో ఈ వ్యాజ్య వ్యాపారములో నెలకొల్పిన ద్వేషము, వైరము, మీ ఆత్మను ఎట్లు నలిపి రూపుమార్చినవో తెలుసుకోవలెను. ఈ తామసప్రకోపము, సాత్వికమైన సారస్వతసేవకు ఆవశ్యక మగు సద్బుద్ధయమును కాల్చి కాల్చి పాడుచేసి యుండవలెను. సబ్బుతో కడిగి వేయగలిగిన మాలిన్యము కాదు. అంతవరకు మీ సారస్వత సేవ నిలిచి పోవడమే కాకుండా, ముందు సరళముగా జరగడానికి ఏలులేని పుండ్లతో మీ కవితాహృదయము చివికి పోయి యుండును.

ఇందుకు తగిన చికిత్స శస్త్రవైద్యము గాని కేపులు ఎక్కించడము గాదు. గంగాన్నానముతో హృదయాంతరములో ఉన్న చీము ఎండిపోదు. మానసికరోగమునకు తగిన చికిత్స ఆత్మీయపరితాపము. దీనికి త్యాగ బుద్ధి ముఖ్యసాధనము. త్యాగమే మీరు జపధ్యాన మందు ఉంచవలసిన మహామంత్రము. త్యాగము సాత్విక వ్యవహారము లన్నింటికి బీజము. త్యాగము క్రియ కాదు. బుద్ధి యుక్తమైన మానసిక వృత్తి. అది శీలము. స్వభావము. ఆ త్యాగబుద్ధి మీ ఆత్మను ఆక్రమించిన గాని, ద్వేష వైర హేతువైన రాజస తీవ్రత హరించి పోదు. ఒకవేళ పామరులు మిమ్ములను చేతగానివానిగా పరిగణించినా, మీ

హృదయమును స్వాధీనపరచుకొన్న త్యాగ
శీలము మీకు మనశ్శాంతిని ఇస్తుంది. ఈ
శాంతిలేనిదే మీ ఆదర్శమైన సారస్వతసేవ,
కవితాహృదయము సంభవములు కానేరవు.
“న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగే
నైకేన” అని శ్రుతి. త్యాగము అనగా
అన్నీ విడిచివేసి జడునివలె ఉండుమనికాదు.

త్యాగబుద్ధి యుక్తమైన సాత్త్విక వ్యవహా
రము. దాని నిరోధమువలననే హృదయ
మును వేధించే నైరాదులు పోయి ఆత్మను
ఉద్ధరించే శమాదులు విజృంభించును. ఈ
స్థితప్రజ్ఞస్థితి కుదిరినకాని యేచక్కనికార్య
మూ సంభవముకాదు. ఇట్లు మీరు ఆత్మ
పరీక్ష చేసుకోవలెనని ఇంతవరకు వ్రాశాను.

చిత్తగించవలెను.

పారనంది జగన్నాథస్వామి.

రాజదర్శనము

[శ్రవ్య నాటిక]

శ్రీ శివ శంకర శాస్త్రి

బాణభట్టు : నాయకుడు
చంద్రకుడు : తాంబూలవాహకుడు
చంద్రసేనుడు : బాణసోదరుడు
మేఖలకుడు : లేఖహారుడు
భూషణుడు : బాణునిపుత్రుడు
పారియాత్రకుడు : ప్రతీహారుడు
శ్రీహర్షుడు : చక్రవర్తి

కురంగిక : సైరంధ్ర
* అంబికాదేవి : బాణునిభార్య
మాలతీదేవి : బాణునిమేనత్త

ఇందులో అంబికాదేవి నామధేయము మాత్రము కల్పితము. సంస్కృతమున ధిట్టబాణుని హర్ష చరిత్రను అనుసరించి రచించినది.

Δ

మొదటి రంగము

పీఠికాట - అగ్రహారములో భట్టబాణుని ఉపనమ. అపరాహ్ణము దాటుతున్నది. చంద్రకుడు అందిస్తున్న తాంబూలము మేనుకుంటున్నాడు బాణుడు. సైరంధ్ర కురంగిక పాటపాడుతూ గంధము కలుపుతున్నది.

కురంగిక :

నిద్రాసములైన నేత్రముల్ సహింప
జాలకున్నది మణిచ్చవిజాలముల నైన
చందన ధూసర శ్యామా కదంబమ్ము
చానరమ్మున కుముద్వతిధాతి మందమై
కను లసార్కంపశ్యగ్గా మూసికొన్నయది
పాటలామోదసంభరితజలములై గాక
వాయువుం గ్రోలంగ చాంఛ యధికం బాయె
ఇనదేవు సంతాపమున గ్రీష్మకాలమున.

బాణుడు : అవును కురంగికా! ఈ నిదాన దేవతకు దావాగ్నులే నీరాజనాలు ఆవుతున్నవి. మంచి గంధము చిక్కన అయింది సుమా.

కురంగిక : మరింత పన్నీని పటవాసములూ కాలా గురూ కలుపుతాను స్వామి! చల్లదనంతోనే కాక సౌందర్యంతో కూడా మీ కవిశరీరము దళదళలా ఘమఘమ లాడాలి.

బాణుడు : అయితే నన్ను యోజనగంధిని చేయాలని నీ యోచన! కీర్తి దళదళలా వ్యాపించడం ఉన్నది. దేహసౌరభం దికాంతాలకు తిప్పుడమనేది కొత్తకవినమయుము కురంగికా!

కురంగిక : మీయశస్సు ఎలాగూ వ్యాపించింది, వ్యాపిస్తుంది. ఆతరంగిమే కాక అవయవా లన్నీ అమోదధరితము అయితే ఆత్మలోనుంచి అతమనోహరవాక్కు బయలుదేరుతుంది.

బాణుడు : మంచిమాట! ఒకవిధంగా నాది అదృష్ట జాతకం అనుకోవాలి. నేను ఏమీ రచించక ముందే మా మేనత్త నన్ను మహాకవి అంటూ ఉండేది. కాదంటే పార్వరంభించి పదిళ్లొకాలు చెప్పుకొవార్యమే పదిమంది నోళ్లలో పడ్డది.

కురంగిక : ఎవ రావుతారు! పువ్వు పుట్టగానే పరిమళం! ఎంత విశాలమండీ మోహమ్మ! అదృష్ట

[అల్ ఇండియా రేడియోవారి అనుమతిని]

వారు తన అంగములు ఎంతమంది దీనిమీద
విక్రమింపి తినుతున్నారో!

బాణుడు : అంబిక వింటుంటేమో అనకు! అదంతా
అవిడ గృహిణి కాకపూర్వం.

కురంగిక : యజ్ఞోపవీతం పక్కకు తప్పించండి.
గంధం పూస్తాను.

బాణుడు : ద్రౌపది సైరంధ్రీగా ఉండి విరాట
రాజ భార్య సుదేష్ణకు ఏమో చేసిందిట. నీ
నేర్పు చూస్తే నిజంగా అవిడమిది అదరం
పోతుంటేమో.

కురంగిక : మీరు గేర్చిన విద్య. అయినా స్వామి
వారిదంతా అత్యయోక్త. కాదంటేలో కూడా
గాఢంగా అత్యయోక్త ఉంటుందనుకుంటాను.

చండకుడు : ఉన్నది ఉన్నట్టు చేపితే ఏం చేమ
తార్కారం? అత్యయోక్తలోనే అందం.

బాణుడు : చండకా, సున్నం చాల లేదు. బాగా
రాచి, నాలుగాకులు ఇలా ఇస్తావా?

కురంగిక : తాంబూలవాపాకు దైన చండకుడు అలం
కాకు డయిపోతున్నాడే!

చండకుడు : ఇవిగో స్వామీ. నెమలి కన్నుల
వీధినతో స్వామికి కొంచెం విసరనా?

బాణుడు : అ.

కురంగిక : స్వామికి విసరడంలో నీ అత్యయం కిన
పడదేమి!

చండకుడు : పలుకులానే కాని పనిలో ఆట కూడ
దేమో! గట్టిగా విసిరితే స్వామివారి శోభలు
చిక్కు పడిపోతూ!

బాణుడు : ఈ యెండలు ఎంత దుస్సహంగా
ఉన్నవి! బైట అడుగు పెట్టలేము కదా -
ప్రయాణాలు ఎలా చేస్తారో పాపం! కురంగికా,
అరికాలు దురద పెట్టుతున్నది సుమీ!

కురంగిక : అలాగా? అయితే స్వామివారికి ప్రయా
ణం తగులుతుంటేమో!

చండకుడు : కాస్త పక్కకు తప్పుకో కురంగికా.
ఏదీ స్వామి, పాదం ఒక్కసారి ఇలా ఇవ్వండి,
సంవాహనం చేస్తాను.

బాణుడు : ఎంత చల్లని హస్త మేయి నీది? పేరు
మాత్రం చండకుడు.

చండకుడు : మీ పవిత్ర పాద పద్మాలు పట్టితే
ఉత్తమ జన్మ వస్తుం దేమో నానంటివాడికి.
స్వామీ, తాము బ్రాహ్మణోత్తమ అయినా,
తిమ పాదంలో కొన్ని రాజలక్షణాలున్నవే!

కురంగిక : కవిరాజు ఆవుతారని నూచన.

బాణుడు : ఏది ఎలా గున్నా, మీరు మాత్రము
నాకు రాజోపచారాలు చేస్తున్నారు.

[తలుపువైచ దృశ్యం]

చండకుడు : ఎవరు వారు?

బయటనుంచి ధ్వని-లోపలికి రావచ్చునా?

బాణుడు : చంద్రసేనా, నీవేనా? రా వ్రాయి
తిమ్మమా, ఆధ్యంతర మేమిటి?

చంద్రసేనుడు : అన్నగారికి ఆభివాదనము. ఈ
యెండ రాజదృష్టివలె చాలా తీక్షణంగా ఉన్నది
తృతీయయామము నడుస్తున్నప్పటికీ.

బాణుడు : దినము పరిణామరమణీయమై రాజ
కృపావీక్షణమువలె శీతలమధుర మవుతుంది.
కూచో నేమి తిమ్మమా?

చంద్రసేనుడు : చతుస్సముద్రాధిపతి, నకలరాజ
చక్ర చూడమణి శ్రేణి కాణ కోణ కవణ
నిర్మలీకృతచరణ సఖమణి, సర్వచక్రవర్తిభారే
యుడు, మహారాజాధి రాజ పరమేశ్వరుడైన
శ్రీ హర్ష దేవుని సోదరుడు కృష్ణభూపతి తిమ
సన్నిధికి కింకరుని పంపించినాడు. వాడు ద్వార
దేశంలో ఉన్నాడు.

బాణుడు : అయుష్మన్. అతనిని వెంటనే ప్రవేశ
పెట్టుము.....

మేఖలకుడు : [తృణించి] అర్యశ్రీ బాణభట్టపాదు
లకు మేఖలకుడు శిరసాప్రణామము చేస్తున్నాడు.

బాబుడు : శుభం భూయాత్. భద్రా, ఆశేషభవన నిష్కారణ బంధు వయన పూజ్యశ్రీ కృష్ణభూ పతికి ఆనామయమేనా?

మేఖలకుడు : చిత్తం. మానసియు లైన మాప్రభువు వారికి ఊమమే.

బాబుడు : మేఖలకా, చాలా దూర ప్రయాణం చేసి వచ్చినట్టు కనపడతావు. శరీరమంతా బురదచారిం. కట్టుబట్టలు మాసిపోయినవి. కాళ్ళు తడబడుతున్నట్టు కనిపిస్తుంది. కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకో.

మేఖలకుడు : చిత్తం ముందు ప్రభువువారి శేఖ స్వీకరించింది.

బాబుడు : మంచిది. ఇటులే. కురంగికా, చండకా! మీరు సెలవు తీసుకోవచ్చు.

[తెలుపు మునిక వస్తువు]

మేఖలకా, నీవు నోట ఏవో సందేశము తెలుపు తాననీ, నన్నుత్తరంగా రాజదర్శనానికి రావలసిన దనీ, ఆలస్యమువల్ల నన్ను మనీ కృష్ణభూపతి వాగ్ కాదు. ప్రధానవిషయ మేమిటో చెప్పగలవా?

మేఖలకుడు : సర్వజ్ఞులయిన తమకు విశేషించి చెప్పవలసింది లేదు. సజాతీయతకాని, సంగ్రహిత కాని, సహసంవర్ధనము కాని, సహనివాసము కాని, బహు పర్యాయ దర్శనము కాని, పరస్పర అనురాగశ్రవణము కాని, పరోక్ష ఉపకారము కాని, మైత్రీకి హేతువులు కదా. దూరాన ఉన్న కుముదాకరంమీద చంద్రునికివలె దూరాన ఉన్న మీమీద మాకు గాఢానురాగము కలిగింది. అయితే కొంతమంది అసూయాపరులు, కొండెగాండ్లు చక్రవర్తికి మీ విషయమై దుర్బోధలు చేశారు.

చంద్రసేనుడు : ఏమిటి అన్న గారివంటి పూజ్యుల విషయంలోనే?

మేఖలకుడు : చక్రవర్తివారు చాలా సాధువులు. అయినా, సత్పురుషులకు కూడా శత్రు, మిత్ర,

ఉదాసీనులు ఉంటారు. ఎవడో అసహనశీలుడు మీ విషయమై దుర్బోధలు చేస్తే సలగురూ నమ్ముతారు. శ్రీ అన్నవారుకూడా-

చంద్రసేనుడు : శ్రీ హర్ష దేవులుకూడా విశ్వసిం చారా?

మేఖలకుడు : అటువంటివి వివదంవల్ల, మీయెడల కొంతవరకు ఉదాసీను లయినారు. మీ యథార్థ స్థితి గ్రహించిన మేము శ్రీ అన్నవారికి చాలా సచ్చిచెప్పినాము. కవికి కామినీగోష్ఠి యావన పొన్నుర్యావంతో కాస్తా కూస్తా ఉన్నంత మాత్రాన అతన్ని భుజంగుడని నిజంగా నిందించ నక్కరలేదు. యావనంలో ఎంతెంతవారుకూడా అంతో ఇంతో ఆవినయాలు చెయ్యకుండా ఉండని, అది సహజం అని మేము చెప్పగా చెప్పగా చక్రవర్తి అతనిని అంగీకరించారు.

బాబుడు : చక్రవర్తి చెవిదాకా తెల్లినవే మా చిన్నతనపు చేష్టలు!

చంద్రసేనుడు : చాలా చిహ్న వచ్చింది అన్న గారు!

మేఖలకుడు : కాబట్టి కాలవిలంబం చెయ్యక రాజ సన్నిధానానికి వస్తే బాధం ఉన్నది. మీ ఆభి మానులము ఉండవే ఉన్నాము. మీరు నిజబంధు వులమధ్య నిష్ఫలతరువునలే ఉండి ఉచితం కాదు.

చంద్రసేనుడు : అన్న గారు, ఇటువంటి స్థితిలో ఏమిలాభం, రాజాస్థానానికి తెల్లినా?

మేఖలకుడు : అన్యరాలు వేరు, హర్ష చక్రవర్తి వేరు. ఈయనలక్ష్య బాంధవులకు ఉపయోగము, ఈయన పౌండిత్యము విద్వాంసులకు ఉపకారి, ఈయన సంపద సద్భాగ్యులకు సహకారి, ఈయన పాదపల్లవచ్ఛాయ అధికపుణ్యము చెయ్యనివారికి ఆలభ్యము. ఈ ప్రకారంగా శ్రీమల్ కృష్ణభూపతులు తమకు మనవి చెయ్య వలసినదని సెలవిచ్చారు.

బాబుడు : కృష్ణభూపతికి నామీద అవ్యాజాన

గృహము. ఆయన వాక్కులు ఆలోచించవలసి నవే. సరి, చంద్రసేనా, ఈ మేఖలకుని నీ వెంట తీసుకుపోయి, మున్న భోజనాదులు సమకూర్చు. చంద్రసేనుడు : అయితే మేఖలకా, చక్రవర్తి పృథ్వీశంకలో ఎక్కడ విడిసి ఉన్నాడు.

మేఖలకుడు : మణితారపత్నన సమీపాన స్కంధా వారంలో. ఆర్యా, నెలవు తీసుకుంటాను.

బాణుడు : మంచిది, బాగా విశ్రాంతి తీసుకో. ఇప్పుడేమి చెయ్యను? గట్టిచిక్కు వచ్చింది...

అంబిక : ప్రసాద! ప్రాశస్త్యముల ఏదో దీర్ఘ లోచనలో ఉన్నాడు. నారాకమాడా గమనించ లేను.

బాణుడు : అంబికా, రా, ఇలా కూర్చో.

అంబిక : ప్రాణనాథులు పరధ్యానంలో నిమగ్ను లయినారు.

బాణుడు : ఆవును ప్రియా, ఆలోచనలో పడ్డాను. గట్టి చిక్కు పట్టుకున్నది.

అంబిక : ఈమీ పాదదాసి చిక్కు ఉన్నదమ్మనా?

బాణుడు : చూడు ప్రాశస్త్యురీ, ఆకాలం ఒంఘ కయిన కృష్ణభూపతి, అంటే శ్రీహనులవాడి సోదరుడు, నన్ను వెంటనే రాజదత్తనానికి వ మ్మంటాడు. అయితే చక్రవర్తికి సదభిప్రాయం అట్లే ఉన్నట్లు అగుపడును.

అంబిక : అటువంటి బుద్ధుడు మీరు రాజదత్తనం చెయ్యకపోతే ఏమి?

బాణుడు : కృష్ణభూపతి తోడికి నిరాకరించడానికి వీలు లేనిది.

అంబిక : కావచ్చు. కాని చక్రవర్తి అవ్వనిచి నిది అస్థానాని కెందుకు వెళ్లాలి! ఆయన పలి పించినప్పుడే వెళ్లవచ్చు.

బాణుడు : పిలవని కేరంటానికి పోగూడదు.

అయినా సార్యభౌముడు స్వయంగా మంచుగా అవ్వనిం పంపిస్తాడా!

అంబిక : ఎందుకు పంపగూడదు?

బాణుడు : పంపవచ్చు. అంత ప్రభావంతో అంటే గాని.....

అంబిక : ఎందుకు లేదు? ఇదివరలో మీరు ఎన్నో విద్యనోష్ఠులలో పాల్గొన్నారు. ఎన్నో రాజ కులాలు చూచారు.

బాణుడు : అవును. అయినా రాజులు వేరు, రాజ పరమేశ్వరుడు వేరు.

అంబిక : సదభిప్రాయం లేని సార్యభౌముని సంద ర్శించకపోతే నష్ట మేమిటి?

బాణుడు : ఆయనకు సదభిప్రాయం కలిగిస్తే ఆర్యాకర్తానికి అంతకూ కలుగుతుంది.

అంబిక : ఇదివరకున్న కీర్తి చాలదా! పెద్ద టిచ్చి పోయిన కేరధాన్యులు ఉన్నవిగా!

బాణుడు : ఆగృహారంలో ఆర్థభాగం పైగా వారించి పోయింది.

అంబిక : కేవలం చాలదా!

బాణుడు : చాల దనా! ఇంట్లో కూమంటే.....

అంబిక : మీకు రాత్రోపరాత్రాలు జరగడం లేదనా రాజదత్తనకుతావాలి!

బాణుడు : కాదు అంబికా! నీవంటి సాధ్య ఇల్లాలు అయినప్పుడు నా కేమి లోపం? కృష్ణభూపతి అవ్వనిం అదరించితగినది.

అంబిక : రాజదేవ చాలా కష్ట మయినది రాజ కులము చాలా గంభీర మయినది. మీకు ఇది వనిలో ఆక్రంద పరిచయం లేదు.

బాణుడు : ధయం లేదు. ప్రభువు బ్రాహ్మణవిద్య న్నిచ్చి పాలిము కలవాడు. పరిచయానికి కృష్ణ భూపతి ఉన్నాడు.

అంబిక : రాజధానికి వెళ్లి మళ్లీ ఎన్నార్లలో వస్తారు ఏలినవారు!

బాణుడు : ప్రభువు రాజధానిలో లేడు. ఆదిరవతి సదీరీరాన మణితారములో స్కంధావారములో ఉన్నాడు. వెళ్లి వారంకోజాల్లో తిరిగి వస్తాను.

అంబిక : ఇదివరలో ఎప్పుడైన అటువైపు వెళ్లారా?

బాబుడు : నీవు రాకపూర్వం దేశయాత్ర చేసినప్పుడు ఒకసారి చూశాను.

అంబిక : అయితే ఏలినవారిని ఇప్పుడు ఇంట్లో కట్టి పడవేళా నంటారా?

బాబుడు : అనను, నాఅంతట నేనే కట్టుపడ్డా ననుకోరాదా? ఇంటిలో కొంతాహృదయము అకర్షించడం అశ్చర్యం కాదుగదా. పైగా అబ్బాయి భూషణుడు.....

భూషణుడు : [పరుగున వచ్చి కన్నీటితో] - నాన్నా, నాన్నా, మనవాళ్ల యింటికి అడుక్కోటానికి వెళ్లనా?

అంబిక : ఎండ నాయనా! ఇప్పుడు వెళ్ళకు. చిల్ల బడినాక వెళ్ళుచువుగాని.....చూడు భూషణా! నాన్నగారు చక్కవర్తిని చూడబోతారట.

భూషణ : నేనుకూడా వస్తా నాన్నా!

అంబిక : వెళ్ళవద్దు నాయనా! ఇంకా ఆరేళ్ళు నిండలేదు. నాన్నగారూ నీవు వెళ్ళితే నేను ఒక్కతైనా అసలే ఉండలేను.

భూషణుడు : వెళితే మళ్ళీ తొందరలో వచ్చేస్తాముగా అమ్మా!

అంబిక : చిన్నవాడవు. అడవల్లోనుంచి వెళ్ళాలి, నదులు దాటాలి. రాజుగారి మేడలు చూస్తే బెదురు పుడుతుంది. గుర్రాలూ, లొట్టిపిట్టలూ ఏనుగులూ ఉంటవి. ఆయుధాలు ధరించిన భటులుంటారు.

భూషణుడు : గుర్రాలూ, లొట్టిపిట్టలూ, ఏనుగులూ ఎక్కడాను. భటుల చేతుల్లో కత్తులు లాక్కుని యుద్ధం చేస్తాను.

బాబుడు : బాబుని బాలుడ వనిపించావు. [మధ్య పెట్టకొన్న కన్నీటి]

అంబిక : పెద్దవాళ్ళే చక్కవర్తిని చూడడానికి జంతుతాడు.

భూషణుడు : పెద్దవాళ్ళకు భయం, పిల్లల కేమి

భయం? చక్కవర్తికి ఎదురుగా వెళ్ళుతాను. ఆయన నమస్కారం చేస్తే ఆశీర్వదిస్తాను. చక్కవర్తి నన్ను తన పక్కన కూర్చోపెట్టుకుని నామేడలో వారం వేస్తాడు.

అంబిక : బాబు, బాబు. అయితే ప్రాణేశ్వరులు ప్రభువు దగ్గరికి రిక్తహస్తాలతో వెళుతారు కాబోలు!

బాబుడు : అచారవిరుద్ధంగా ఆచరిస్తానా?

అంబిక : అది కాదు. కావ్యము పట్టుకు వెడతా రేమో అని, అంటూ ఉండడమే గాని కొదంబరి ఇంతవరకు ప్రారంభించక పోతిరి. పద్యాలున్నవా!

బాబుడు : దానికి ఎప్పుడూ ఏదో విఘ్నమే. సవ్యసాచిరాజులో ఏమో స్లోకాలు చెబుతానులే.

భూషణుడు : కొదంబరి నేనురాసిపెడతాను నాన్నా!

బాబుడు : కానీ ప్రారంభము? చివరకు నీవే పూర్తి చేస్తావేమో పెద్దవాడి కయినా?

అంబిక : పర్యావరణముచూర్చి ఎప్పుడు?

బాబుడు : రేపు ఉదయం చాలా మంచిది.

అంబిక : ఎన్నాళ్ళలో వస్తాను?

బాబుడు : ఎన్నాళ్ళలో కూడానా? రాజదర్శనం కావడంఏమిటి, తక్షణం బయలుదేరి అంబికాదేవి ఆంధ్రసమీపంలో వాలడ మేమిటి! ...

అంబిక : చిల్లటి మాటలతో స్వర్గం చూపిస్తాను! ప్రభువువారి పరివారంలో అందక త్రెలు ఆనేక మంది ఉంటారు. ఏలినవారిపేక్షణం ఎక్కడ పడుతుందో! అప్పుడు ఇల్లా ఇల్లాల్లా జ్ఞాపకం ఉంటారా?

బాబుడు : అలాఅనడం ధర్మమా అంబికా! నిన్ను చూడకపూర్వం మాటలు మరిచిపో. పత్నిగా ఇంట్లో నీవు ప్రవేశించినాక పరశ్రీమాల ఎప్పుడైనా.....

అంబిక : నేను సర్వజ్ఞురాలను కాను. నా పశోక్షంలో సంగతి తెలియదుకాని, ప్రత్యక్షంగా

నాయెదట-స్వామిని-ఎన్నడూ తలపెట్టలేదు.
 భూషణుడు : నాన్నా నీవు వచ్చేటప్పుడు రాజు
 గారిని అడిగి, మా అబ్బాయికి ఏమగు కావా
 లిట అని ఒకయేనుగు తెచ్చిపెట్టవు నాన్నా?
 బాబుడు : ఎటువంటి కొడుకును కన్నా వో
 చూశావా?

అంది : తండ్రికి తగ్గ కొడుకే. ఇప్పుడు మీ రాజు
 దర్శన ప్రియాణం మన అదృష్టసాధానికి మూల
 స్తంభం అనుకుంటాను.

బాబుడు : అంతా శివానుగ్రహం,
 నమ స్తుంగ వింశద్విది వస్త్రచిహ్నచారిత్రే
 వైరోచ్యనగరారంభ మూల స్తమ్భాయ శశ్చవే.

ద్వితీయ రంగము

భట్టబాబుని గృహంగణము: ఉపయము.
 మేఖలకుడు, చంద్రసేనుడు ఒక పక్కను, కొంత
 మంది జనులు మరొకక్కనూ ఉంటారు.

మేఖలకుడు : భట్టబాబులు ఇంకా ప్రియాణానికి
 సిద్ధ మయినట్లు కనబడను.

చంద్రసేనుడు : అవును మేఖలకా. బ్రాహ్మణులు-
 అందులో సంప్రదాయవేత్తలు - గ్రామాంత
 రము పనిమీద బయలుదేరిన మంటే పట్టింపులు
 చాలా ఉంటవి. అందులో సార్వభౌమార్థ్య
 నానికి పండితసార్వభౌమడు ప్రయాణం కావడ
 మంటే ప్రియత్నపూర్వక మైన వ్యాపారం...
 మా అన్నగారి మేనత్త మాతలిదేవి వస్తున్నది.
 కనుక్కంటాను. అత్తయ్యగారూ,
 అన్నగారు ఏం చేస్తున్నారు?

మాతలి : చంద్రసేనా, అతను అంగణములోకి
 రాకదానికి ఇంకా కొంత ఆవశ్య మున్నది.
 మొదట ప్రాప్తినిక నూక్తలు పఠించాడు.
 చేబడేవు దైవ కీర్తిబరూపాక్షస్వామికి మీర
 స్నానము చేయించి, సురభికుసుమ ధూపదీపా

లతో ఆర్చన చేసి, అజ్యహామం కూడా
 ముగించి, ప్రాబ్ధుఖ మైన నైచికికి ప్రదక్షిణం
 చేశాడు. ఇక విప్రులకు దక్షిణ లివ్వాలి.

[బ్రాహ్మణుల సేవ - చిరంతన! కుటం ఘాయాత్
 మొదలైనవి వివరించినవి]

చంద్రసేనుడు : అవిగో బ్రాహ్మణాశీర్వాదాలు విన
 బడుతున్నవి. దక్షిణ లిస్తున్నా వడుకుంటాను.

మేఖలకుడు : బ్రాహ్మణులు పుచ్చుకోవడమే గాని
 ఇక్కడం లేదనుకున్నాను.

మాతలి : మా బాధాభటులూగ్య అంతా షడంగము
 లతో వేదాధ్యయనం చేసి, యజ్ఞయాగాదులు
 చేసినవారు. అందరూ సోమపీఠులు, వారికి శ్రభు
 ఘ్నలు ఆయాచితంగానే ఆగ్రహారా లిచ్చాను.
 ఇతరులను దేహి ఆనవలసిన ఆనవలం లేదు.

చంద్రసేన : మా అన్నగారు దేకాలనంలోనూ,
 దానధర్మాలలోనూ ద్రవ్యం బాగా వ్యయం
 చేసినవారు. వాటిని భారీ చెయ్యి.

మాతలి : ఇప్పుడు కష్టధూపతి రాజదర్శనం చెయ్య
 వలసిందని నీద్వారా లేఖ పంపడంచేతనే
 ప్రియాణం తలపెట్టినాడు, మేఖలకా!

మేఖలకుడు : చిత్రం.

మాతలి : శుభసిమిత్తంకోసం వారికి గోమయంతో
 అంగణభాగం ఆలికించాను; పూర్ణకలశం పెట్టించి
 బోతున్నాను.

మేఖలకుడు : అర్య, చంద్రసేనా, మీరు భట్టబాబు
 లను అన్నగారు అంటారే చాలా చినువుగా;
 మైత్రినిబట్టే అనుకుంటాను. అయినకు మీమీద
 ఎంత అనురాగమండీ?

చంద్రసేనుడు : అన్నగారికి నామీద చాలా వాత్స
 ల్యం! అయినది విశాలహృదయం! నేను అయి
 నకు పారశక భ్రాతను. అంటే, పూర్వకీర్తి భట్ట
 చిత్రభానులు అయినకూ నాకూ రండి. అయిన
 తల్లి రాజదేవి బ్రాహ్మణి. మా ఆత్మ కుద్రాం
 గన. అన్నగారు కులభేదం పాటించక, స్వీయ

సోదరునిగానే చూస్తారు, నన్ను. మాతమ్మకు మాతృప్రేమకు కూడా ఉన్నాడు. ప్రకృతం గ్రామాంతరం వెళ్లినాడు.

మేఖలకుడు : అలాగా! మీరుకూడా మణితారపత్రి నానికి వస్తున్నారన్నమాటే.

చంద్రసేనుడు : అవును; అన్నగారి కోరిక. నన్ను వెంటబెట్టుకోకుండా వెళ్లరు గ్రామాంతరానికి ఎన్నమా.

మేఖలకుడు : ఆరుగో చూడండి.....బాల్కనీలు వెంట నడుస్తూ ఉండగా ఇటే వస్తున్నారని భట్టబాబులు.

చంద్రసేనుడు : అన్నగారు ఎంత కిక్కిరిస్తూ ఉన్నారు. శరీరాన శుక్లాంగారాగము పూసుకుని, శ్వేతకుసుమమాలికలు కంఠాన ధరించి, దూర్వాగ్ర పల్లవములతో కట్టిన గిరి కర్ణికా కుసుమగుచ్ఛము చెవిలో పెట్టుకొని, ఎంత రమణీయంగా ఉన్నారు.....

మాలతి : అదుగో బాబా, కుసుమమాలికలు మెడకు చుట్టి ముఖాన నవచూరి పల్లవాలు కప్పిన కలశము చూడు.

బాబుడు : చూచాను అత్తయ్యా.

మాలతి : కులదేవతలకు ముక్కు నాయనా!

బాబుడు : నమోనమ! కులదేవతాభ్యు!.....చంద్రసేనా, ప్రయాణం నానంతో ఉన్నావా?

చంద్రసేనుడు : చిత్రం

మాలతి : చంద్రసేనా, నివాళుకాలం. ప్రయాణంలో భద్రంగా ఉండాలి. మేఖలకా, మా మేనల్లుడు కష్టపడ్డవాడు కాదు. దుర్గమమార్గాన కాక, సులభమార్గాన తీసుకు వెళ్ళు.

మేఖలకుడు : చిత్రం, దేవిగారి అజ్ఞాప్రకారమే!

బాబుడు : మా అత్తయ్యకు నామీద వాత్సల్యం. మా అమ్మగారు పోయిన తర్వాత నన్ను పెంచింది.

మాలతి : ముత్తయిదువులు, ముందుకు రండి, నాయనా దక్షిణ పాదం ముందు వెయ్యి. పుష్పఫలహస్తాలైన బాల్కనీలు వెంట నడవండి.

బాబుడు : [రావ్వాలులు కలిగి]

య శ్చివో నామరూపాభ్యాం
యా దేవీ సర్వమంగళా
తయో స్సంస్మరణా త్పుంసాం
జాయతే సర్వమంగళమ్!

మూడో రంగము

(రాజద్వారము - సాయంసమయము)

చంద్రసేనుడు : అన్నగారూ, మేఖలకుని వెంట వస్తున్న ఆ విచిత్రపురుషుడు ఎవరో! ఉన్నత శక్తిగలడు, కర్ణికార గౌరవస్తుడు, శ్వేతకంచుకా చ్ఛాత్ర గాతుడు, ధనిధగ వెలిగే మాణిక్య పదకము వస్తునినడుముకు కట్టుకున్నాడు. తెడద రొమ్మమీద హారము అద్భుతకాంతులు చిమ్ము తున్నది. శృంగళమండలములు మాణిక్యమలతో మిరుమిట్లు గొలుపుతున్నవి. ఉష్ణిషము హేమ పాండురము; గండుముత్యాలు చెక్కిన దంతపు పిడిగల ఖడ్గమును వామహస్తమున ధరించినాడు. కుడిచేత్తో బంగారపు వేల్పుయిష్టి పట్టుకొన్నాడు.

మేఖలకుడు : అర్య, ఈయన మహా ప్రతిహదులలో ప్రధానుడు; ప్రభువువారికి ప్రీతిపాతుడు, వారి యాత్రిక నామధేయుడు. తాము ఈయనను అనుగ్రహదృష్టితో చూడండి.

పారియాత్రికుడు : అర్యశ్రీ బాగభట్టపాదుల పాద పద్మములకు పారియాత్రికుడు కిరసా ప్రణమిల్లుతున్నాడు. అర్యులకు కుశలమా?

బాబుడు : అఁ శుభం భూయత్.

పారియాత్రికుడు : తమ ప్రయాణం సుఖంగా జరిగిందా?

బాబుడు : ఒకవిధంగా, మొన్న చండికా కావనము చాటాము. నీళ్ళు లేవు. ఆకులు రాలిన చెట్లు ఎక్కడచూచినా. కొన్నిచోట్ల వంగి, దూరిపోవలసివచ్చింది. అడవి జంతువులు కొర్రులు కొల్లలు. తేనెటీగలు కుట్టుత వేమో అనిపించింది. తర్వాత 'మల్లకూట' గ్రామం ప్రవేశించాము. అక్కడ మా బంధువు జగత్తురి సపర్యలు చేయించాడు. నిన్న భగవతి భాగీరథీనదిని ఉత్తరించి 'యష్టిగ్రాహక' మనే వనగ్రామములో రాత్రి గడిపాము. ఈ ప్రాంతకాలం బయలుదేరి స్కంధావారం ప్రవేశించాము.

పారియాత్రకుడు : చిత్తం. సార్వభౌములు తమయెడ ప్రసన్నుచిత్తులై ఉన్నారు. ఈ సమయంలోనే తాము రాజదర్శనం చెయ్యడం శుభం.

బాబుడు : శ్రీ హర్షదేవ చక్రవర్తికి నామీద ఆన గృహం ఉండవలసిన భవ్యమైన, ప్రభువు ఇప్పుడెక్కడ ఉన్నాడు?

పారియాత్రకుడు : మూడు కక్ష్యంతరాలు చాటితే నాలుగవ కక్ష్యలో భోజనశాలకు ఎదురుగా ఉన్న కుటిమానపారిచందన రిసార్టమై, తుహిన బిందుశీతలమై, గజదంత పాదములు కలిగిన ముక్తా శిలా పట్టశయనముమీద ఉపవిష్టుడై ఉన్నారు.

బాబుడు : వారి సమక్షంలో ఎవరైనా ఉన్నారా? తెలుసునా?

పారియాత్రకుడు : శిష్టులు, ఇష్టులూ ఉన్నారు. ప్రభువు తమకు అత్యంత ప్రీతిపాత్రులైన మహావరాజ పుత్రునితో సరసపల్లాపాలు చేస్తున్నారు. సన్నిధిలోనే కృష్ణభూపతికూడా ఉపవేశించి ఉన్నారు.

బాబుడు : అయితే ఇది శుభసమయము.

[వెనుకటినుంచి కొందరి మాటలు: ఆం ఆం కాంతం కాంతం]

పారియాత్రకుడు : ప్రభువువారి భద్రగజమును మావటిడ్డు కొంచెం అదిలిస్తున్నట్లు తోస్తుంది.

బాబుడు : భద్రా, ఈ దర్శకాత మనే గంధగమన గురించి విన్నాము. ఒక్కసారి చూడవలసిన కుతూహలం.

పారియాత్రకుడు : చిత్తం అలాగే.

బాబుడు : చంద్రసేనా, మనం ఈ మారంగమును చూచినతర్వాత నీవు మేఖలకునితో మన నివాసానికి వెళ్ళు. పారియాత్రకా, అలస్యం చెయ్యకుండా వెళుచాము.

అందరూ : చిత్తం.

నాలుగో రంగము

[భోజనశాలా సమీపస్థలము]

పారియాత్రకుడు : మనం రాజ సన్నిధానం చేరిపోతున్నాము.

బాబుడు : మంచిది. పారియాత్రకా, దర్శకాతము ఎంత గొప్పయేమగు! దాని రూపము ఇంకా నా నేత్రాలను విడవకుండా ఉన్నదే.

సమర జంగమ దుర్గమై సార్వభౌమునకు బహిఃప్రాచమైన యా నాగము గన, తోచు ఆదివరాహమ్ము తుండమునను, దంతయుగ్మమ్ముతో వింధ్యధరణిధరము.

భవతు! ప్రభువు అట్లే ఉన్నార కదా.

కాంచనాద్రిరతిము కైవడి వెడదయై, ఆజిన మగుచు సమర విజయలక్ష్మి కర్ణిక వివిధ రత్నహారాందితోరసుగదౌ నరోత్తముండె హర్షవిధుడు.

మంచిది! ఉపవీరినై సమీపిస్తాను.

[వల్లభ బిలిపించిన కనువాత నిశ్చలము]

వ్యస్తి, సకలరాజచక్రపూదామణీ శాణకషణవిమల చరణ యుగళ సఖమణివీని, హర్షనాయకాగ్రణివీని, దృప్త వైరినాగ తీవ్రస్పటికీ!

[వెనుకనుండి పాట వినిపిస్తుంది]

విదనాది కార్యము వేదంద కంఠ.
వినమితాననుడవై వినయవ్రతంబు
చరియించు మృగరాజ కాతనభాగ్య
భంగురాంకుశము నీపై బడగలదు.

చక్రవర్తి : ఆ బాణభట్టు ఈయనయేనా పారియా
త్రాకా?

పారియాత్రాకడు : చిత్తము మహాప్రభూ!

చక్రవర్తి : మాళవరాజపుత్రా, బాణభట్టు మహా
భుజంగుడు సుమా!

బాణుడు : దేవా, యథార్థ మెరుగనివానివలె,
ఆశ్రద్ధధాననివలె, పరివశునివలె, అవిదిత లోక
వృత్తాంతునివలె నెరివిచ్చినారు. సోమపీఠులైన
బ్రాహ్మణోత్తమల కంశములో పుట్టినాను.
యథావిధిగా ఉపనయనాది సంస్కారాలు
పొంది, సాంగోపాంగముగా వేదాధ్యయనము
చేశాను. శాస్త్రములు యథాశక్తిగా అధ్యసించి
చాను. వివాహము చేసుకొని కుటుంబము నిర్వహిస్తున్నాను.
నా భుజంగత యేది? యశావనా
రంభములో ఏదో కొంత చాపల్యము ఉన్నందుకు
మనస్తాపము లేకపోలేదు. దేశర ఏకచ్ఛ
త్రాధిపత్యము చేస్తూ, అర్హతగ్గాలు సక్రమముగా
నడిపిస్తూ ఉంటే, ఎవరు అవినయము అచరించగలరు?
కాలక్రమేణ దేశరవారే నా యాథార్థ్యము తెలుసుకొగలరు.

చక్రవర్తి : [నెత్తుకొని] మేము ఇలా గని విన్నాము.

[వందికూర్చు భవనంబు పొదిగొని]

దివసము దౌతారహట
ద్వీతితో కోమలముగ
శమియించిన దిత దేవా,
సంధ్యోపాసనకు వేళ.

అస్తావరి కూట మకుట
మైన దివారరుడు నిడుక
మంజరీ నికాకు డగుదు
మధురద్యుతి నుల్లసిల్లు.

అజిరవలీ నదీతటము
లలి దుస్సహ శోకాకుల
కోక కామినీ విలాప
కూడిత ముఖరితము లయ్యె.

జయ జయ తీవ్రప్రభావ
శమిత కాత్రవ ప్రతాప!
జయ జయ శ్రీ సార్వభౌమ!
సంధ్యోపాసనకు వేళ!

చక్రవర్తి : అస్తు! సంధ్యోపాసనకు శేస్తాము.

[వదిలి వెళ్ళి పురుగులు]

అయిదో రంగము

[దాదని భవనము - సాయంత్రము]

భూషణుడు : నాన్నా, నేను అడిగినట్లుగా ఏమగు
తెచ్చావు గాని మల్లీ పంపించేశావే!

అంబిక : నాన్నను మన యింటిదగ్గర పంపడానికి
చక్రవర్తి ఏమగును పంపాను. మనకొసంకాదు.

భూషణుడు : ఏమగుమీద అంబికలో కూమంటే
ఎంత బాగున్న దననన్నావు అమ్మా! మనకు
దాన్ని ఇచ్చేస్తే అంతకొకరి ఉండేది. అడు
కునేవాణ్ణి, ఎక్కి తరిగేవాణ్ణి.

అంబిక : ఏమగును భరించడం ఎంత కష్టం! తోటలో
లేడిపిల్లలతో అడుకో.

బాణుడు : అంతా కల్లా శ్రమోచూచాడు. అత్తయ్య
కూడా.

అంబిక : భూషణా, మెళ్ళో చూడం పాశేసుకునేవు!
చక్రవర్తిగారు శోపపడతారు.
అయితే [పాశేశ్యములు వస్తా మన్నుకోణకు రాక
కూడునాళ్ళు అలస్యం చేశా శేమి? అక్కడి
అందకలైలు అపేళా రనుకుంటాను.

బాణుడు : అక్కడ అందకలైలున్నా అపలేదు.
అపలేదు. ఇంటిదగ్గ శ్రీమతి అంబికా దేవి
గారు.....

అంబిక : ఈ పొగడ్డల కేమి గాని - ఎందుచేత
రాలేదండి మీరు? కోలా ఉదయం, సాయం
త్రం మీ కోసం ఎదురుచూస్తూ ఆకుర్దాలో
ఉన్నాము. భూషణుడు మీకోసం ఒకటేపోరు.

బాణుడు : అనుకున్నట్లు బయలుదేరేవాడినే కాని,
మొదట్లో కథ అడ్డం తీరిగింది.

అంబిక : ఏమి టేమిటి.

బాణుడు : మహారాజును యాదగానే స్వస్తికచనం
పలికాను. ఆయన లేవలేదు. నిమస్కారం
చెయ్యలేదు. నన్ను కూచోమని ఆయనా ఆన
లేదు. పైగా మారకరాజపుత్రునితో బాణ
భట్ట మహాభుజుడు ఉన్నాడు.

అంబిక : అన్నా, అంతమాట అందరిలో ఆనడమే.
ప్రభువులకు పలుకులో పాదవ్యం ఎక్కువ.
అప్పుడు మీరు ఊరుకున్నారా? ఊరుకునేవారు
కాతే.

బాణుడు : తగిన సమాధానం ఇచ్చి, నా మంచి
చెడ్డలు క్రమేణ మీకే తెలుస్తవి అన్నాను.

అంబిక : ఆయనకు అగ్రహం రాలేదా? సార్వ
భౌముడు చండకాశుడూ కదా.

బాణుడు : కోపించలేదు. మేము ఇలాగని విన్నాము
అన్నాడు. మర్యాదలు ఏమీ చెయ్యలేదు, కాని
మరలి పోయేటప్పుడు చల్లనిచూపు చూచినాడు.

అంబిక : ఎవరో ఈర్ష్యాపరులు, కొండెగాండ్లు
ప్రభువుకు గుల్మోళ్లు చేసిఉంటారు.

బాణుడు : అనుమానమీ కల్లేవులకు కరువులేదు.
అయితే యావనారంభంలో ఏవో కొంత
చాపల్యం లేకపోలేదు అన్నాను.

అంబిక : సార్వభౌముని సమక్షంలో సాహసించి
అంతమాట ఆశీకారా?

బాణుడు : సాహసం ఏముందీ? చక్రవర్తి మాత్రం
మగవాడు కాదూ! కవి అయినవాడికి కాస్తా
కూస్తా కామినీగోష్ఠి తప్పదని ఆయనకు తెలి
యదూ! అయితే ఆయనకు ఆర్యధర్మానిద
అత్యంతాభిమానము.

అంబిక : ప్రభువులపద్ధతులు చిత్తంగా ఉంటవి.

బాణుడు : ఆ సమయంలో ప్రభువు ప్రసన్నుడుగా
లేకపోయినా అమృత స్నిగ్ధమై స్నేహగర్భమైన
దృష్టిపాతకంబల్ల అంతర్గతమైన వీరి స్ఫురిం
చింది. మగ్నాడు కృష్ణభూపతి నన్నుగురించి
చాలా చెప్పినాడు.

అంబిక : అంతగంగంలో అనురాగం ఉంటే అప్పుడే
ఎందుకు స్పష్టికరించలేదో చక్కరిక?

బాణుడు : ప్రభువుల పద్ధతులు చిత్తమైన వని నీవే
అన్నావు. గంభీరహృదయులు ఏభావమూ ప్రక
టించరు. అసలు ప్రభువుకు నామిద అనుగ్ర
హం లేకపోలే దర్శనమే ఇచ్చేవారు కాదు.
నేను వృద్ధిలోకి రావలె నని ఆయన ఊహ.

అంబిక : అయితే అదనిష్ఠారమే మంచి దయింది.

బాణుడు : అవును. అంతర్నిష్ఠారం అసహ్యం
కాదూ! తర్వాత మంచికోహ చూచినిండుకొలు
వులో చక్రవర్తి నాకు సమస్తసన్మానాలూ చేసి
నాడు. నేను ప్రాస్తవిక స్లోకాలు ఏవో చెప్పి
నాను. నా ఉపన్యాసం అందరూ ఆభినందిం
చారు.

అంబిక : మీరు మాటాడుతుంటే పుస్తకంలాగే
ఉంటుంది.

బాణుడు : 'సమీచీనమ్' ఇంటి గెలిచి రచ్చన గెల
వడం మంచి దన్నారు. ఇల్లాలికి నావాక్కులు
ఇంపుగా ఉన్నతర్వాత ఏమి కొదవ.

అంబిక : ఏమి చాటుకారు లండీ వీలినవారు!

బాణుడు : ప్రభువు నన్ను మిత్రవర్గంలో చేర్చు
కున్నాడు. అన్నిటికంటే విశేషం : అనమతి
మందుగా పొంద నక్కరలేకుండానే తన సన్ని
ధానానికి నా యిష్టం వచ్చినప్పుడు వస్తూపోతూ
ఉండవచ్చు నని అందరికీ తెలియపరిచినాడు.

అంబిక : బాగు బాగు! ఇక మీరు నిశ్చింతగా
కూచుని 'కాదంబరీ' రచన కానియ్యవచ్చు.

బాబు : కాదంటే మొదటినుంచి విన్నానే.
హర్షదేవునిమీద అనురాగంవల్ల ముందు హర్ష
చరిత్ర రచిస్తాను.

అంబిక : చాలాసంతోషం! భరతఖండం యావత్తు
ప్రమాదం చెందుతుంది. భవతు!

బాబు : అంతా పురారాతి అనుగ్రహం! మా
అంబికాదేవి చింత! ఇటుదూకు అంబికా, నీది
దివ్యమంగళవిగ్రహము నుమా!

స మా ప్ర ము.

[8-10-1941 బువ్వారం గారి 8-30-9 గంటలవరకు అట్
ఇండియా రేడియో వారు ప్రకటించుచున్న ప్రకటన నేనుచింది]

నవ్యగ్రంథ విక్రయకాల : నవ్యసాహిత్య పరిషత్, గుంటూరు.

గిడుగు వెంకటరామమూర్తి

వ్యాస సంగ్రహము	2-5-0
వ్యాసాచరి	1-0-0
కాలకవిశరణ్యము	1-5-0
భాషాభేదజము	1-0-0
గద్యచింతామణి	1-5-0

రాయప్రోలు సుబ్బారావు

ఆంధ్రాచరి	1-0-0
జడకుమ్మలు	1-0-0
మధుకలశము	1-0-0
తృణకంఠగమ	0-5-0
తెనుగుతోట	0-5-0
కప్ప కమల	0-5-0
స్వప్నకుమారము	0-5-0
స్నేహలతాదేవి	0-5-0
రమ్యలోకము	1-5-0

చింతా దీక్షితులు

ఏకాదశి	1-0-0
శబరి	1-0-0
లక్క-పిడతలు	0-5-0

శ్రీ పితాపురం యువరాజువారు

తరంగములు	0-5-0
స్వార్థత్యాగము	1-0-0
ఆ లోకమునుండి ఆహ్వానము	1-0-0
చినుకుల చిందులు	1-0-0
'—' (నామరహితము)	1-0-0

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి

కృష్ణపక్షము, పుష్యకాసము, ఉర్జు	1-5-0
--------------------------------	-------

చిలుకూరి నారాయణరావు

ఆంబ, లేక ముండికిఖండి	0-5-0
అశ్వత్థామ	0-5-0
అచ్చి, లేక కాపురపు	0-5-0
పెండ్లి	0-5-0
ఉమార్ ఖయామ్	0-5-0
ఉపనిషత్తులు	0-5-0
కురానుషరీఫు	5-0-0
ఆశోకుని ధర్మశాసనములు	5-0-0
సంస్కృత లోకోక్తులు	5-0-0

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

శృంగారపీఠి	1-0-0
వేయి పద్యములు	5-5-0
ఏక చీర	1-0-0
శశిమాతము	0-5-0
మాస్వామి	0-5-0
ఋతుసంహారము	0-5-0
చెలియైకట్ట	1-0-0

శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి

నకురమాళిక	0-5-0
-----------	-------

నోరి నరసింహశాస్త్రి

భాగవతావతరణము	0-5-0
సోమనాథవిజయము	1-0-0
నగనీతము	0-12-0

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు

మధుకీల	1-0-0
కళ్యాణకింకిణి	1-0-0

రెండుచింతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

హృదయవిహంగము	0-5-0
పృథ్వి	0-5-0

న వ్య సా హి త్య ప రి ష త్తు

గౌరవాభ్యుదయ:

సర్ కట్టమంచి శామలింగా రెడ్డి
ప్రొఫెసర్ రాయప్రోలు సుబ్బారావు

అభ్యుదయ:

అడివి బాపి రాజు

ఉపాభ్యుదయ:

దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి

శ్రీరంగం శ్రీనివాస రావు

కార్యదర్శి:

తెలికివర్గ వెంకట రత్నం

సహాయ కార్యదర్శి:

మల్లవరపు విశ్వేశ్వర రావు

సభ్యులు:

పంచాగ్నుల అదినారాయణ శాస్త్రి

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

పిలకా గణపతి శాస్త్రి

తల్లవర్మల కృష్ణవాస తీర్థులు

మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి

నందూరి వెంకట సుబ్బారావు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

పెనుమర్తి కామేశ్వర రావు

యస్. రాఘవాచారి (సంపత్)

మక్తానీ నాథ శాస్త్రి

శ్రీమతి దుర్గా బాయి

చింతా దీక్షితులు

వావిలాల సోమయాజులు:

కూర్కా గోపాల స్వామి

పిల్లూరి సుబ్రహ్మణ్యం

మాచిరాజు దేవీప్రసాద రావు

కార్య నిర్వాహక వర్గము:

అడివి బాపి రాజు

తెలికివర్గ వెంకట రత్నం

కాటూరి వెంకటేశ్వర రావు

నందూరి వెంకట సుబ్బారావు

వావిలాల సోమయాజులు

'ప్రతిభ' సంపాదక వర్గము

అడివి బాపి రాజు

తెలికివర్గ వెంకట రత్నం

దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రి

నోరి నరసింహ శాస్త్రి

మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి

మవ్వూరి రామి రెడ్డి

కొడవటిగంటి కుటుంబి రావు

బాల గంగాధర తిలక్

గ్రంథ విద్వాయక సంఘము:

అడివి బాపి రాజు

తెలికివర్గ వెంకట రత్నం

జమ్మలమడక మాధవరామ శర్మ

దేశిరాజు కృష్ణ శర్మ

నేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి

శ్రీరంగం శారాయణ బాబు

బి. వి. పింగరాచార్యులు

కల్లూరి సుబ్బారావు

